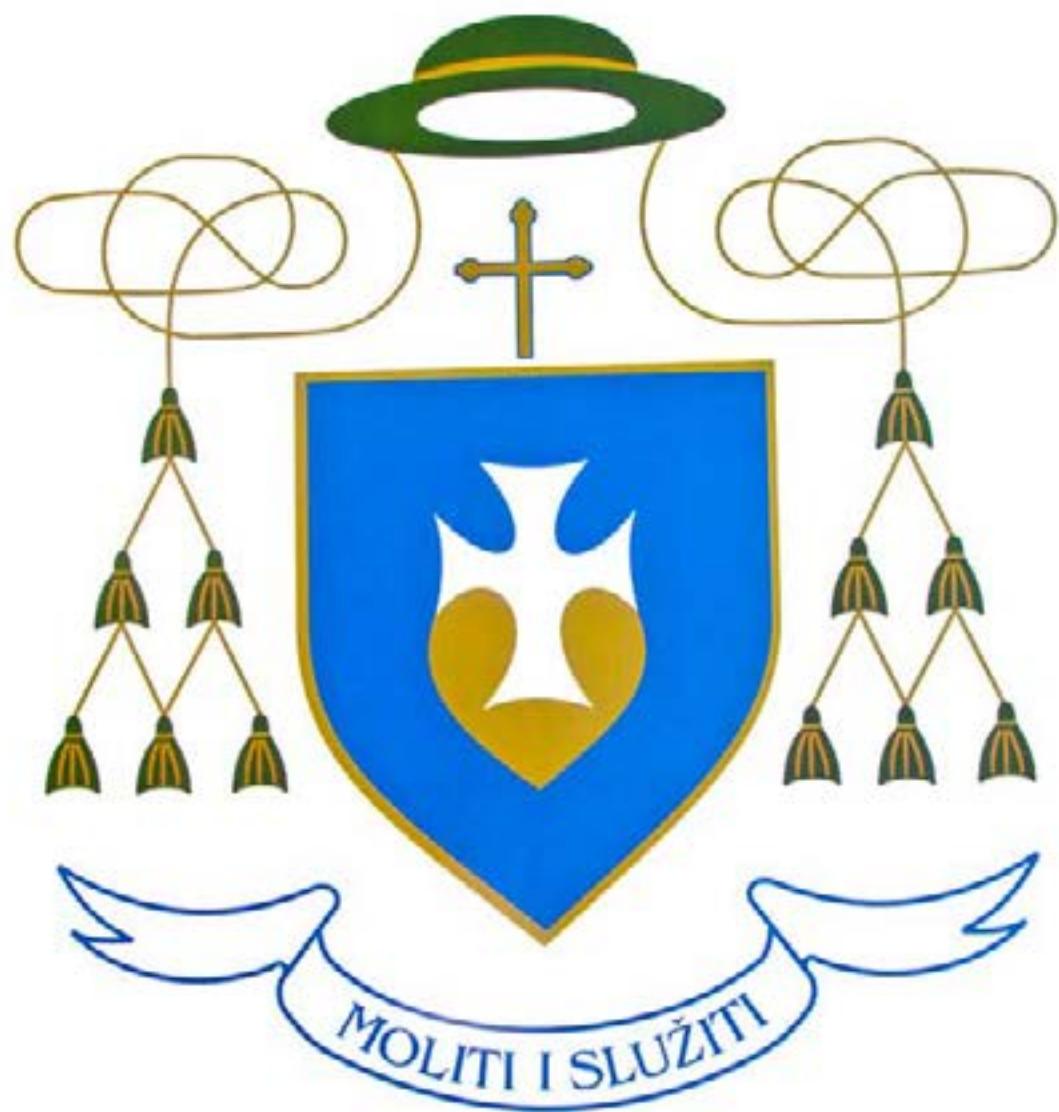
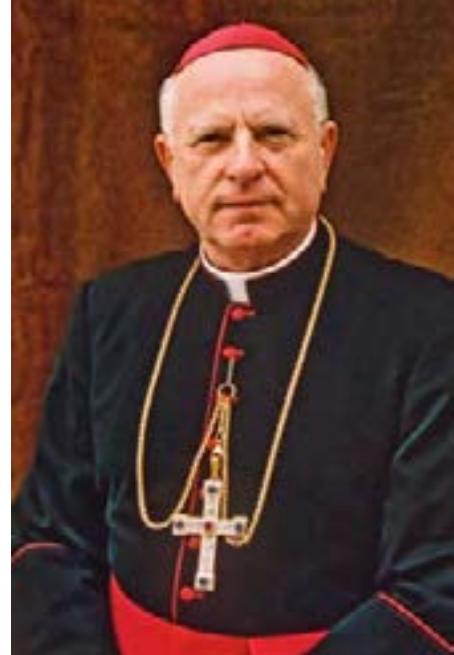

KRČKA BISKUPIJA

OTOCI ŽUDE ZA NJEGOVIM NAUKOM

PREDGOVOR

Dugostoljetna prisutnost kršćanstva na otocima Krčke biskupije duboko je ukorijenjena u životu i kulturi njezinih žitelja. Izmjena mnogih društvenih uređenja i njihov utjecaj ostavili su također svoje tragove.

Na ovim su prostorima sve do 1828. godine bile prisutne tri biskupije: krčka, osorska i rabska. Nazočnost biskupa i njihova povezanost s narodom dala je jaki pečat duhovnom oblikovanju značaja i identiteta naših ljudi. Ti su pastiri, iako malih biskupija kvarnerskih otoka, pokazali širinu i otvorenost duha za lijepo i suvremeno, a istovremeno su osluškivali "bilo" naroda ugrađujući njegov jezik u bogoslužje. Rukom pisani i ukrašeni glagoljski misali, psalteriji i antifonariji svojom su ljepotom bogatili riznicu knjiga pisanih latinskim jezikom.

Kršćanska se kultura, duhovna i materijalna, zrcali u umjetničkim djelima slikarstva, graditeljstva, pisanoj i skladanoj riječi.

Ova je Crkva naročito po svojim svećenicima i redovnicima, posebno benediktincima i franjevcima, među kojima je bilo i onih na glasu svetosti, odigrala nenadomjestivu povijesnu ulogu u uzdizanju i očuvanju narodne svijesti, oplemenjivanju kvalitete života, u odgoju za moralne zasade, stvaranju i očuvanju kulturne baštine sve do naših dana. Te su vrednote bile čvrsti temelji koji su osiguravali izdržljivost i opstojnost ovog naroda u mijenama koje su se nerijetko nametale ognjem i mačem.

Fotomonografija koju imate u rukama pokušaj je govora o velikom bogatstvu prošlosti iz koje se mogu crpsti nadahnuća za budućnost. Dovoljno je prelistati njezine stranice i prepustiti se priči fotografija...

O 1700-toj obljetnici mučeničke smrti svetog Kvirina, nebeskog zaštitnika Krčke biskupije, kao nasljednik časnih prethodnika na stolici krčkih biskupa, sa zadovoljstvom i radošću predajem ovu fotomonografiju svima koji će u njoj otkrivati bogatstvo duha ovdašnjeg čovjeka. Neka ovaj pisani spomenik bude trajni svjedok vjere prošlosti i neka, svjedočanstvima iz sadašnjeg života, svjedoči da je poklad vjere ostao do danas živ i djelotvoran.

U Krku, 15. ožujka 2009.

Valter Župan, krčki biskup

KRČKA

Izdavač
BISKUPIJSKI ORDINARIJAT
A. Mahnića 18, Krk

Uredivački odbor
FRANJO VELČIĆ predsjednik
ANTON TAMARUT
ANTON ŠULJIĆ
IVAN MILOVČIĆ
ANTON TOLJANIĆ
PETAR TRINAJSTIĆ

Koncept i oblikovanje
PETAR TRINAJSTIĆ

Lektura i korektura
XXXXXXXX

Priprema za tisk i tisk
ZAMBELLI, Rijeka

© Copyright fotografija
PETAR TRINAJSTIĆ

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu
Sveučilišne knjižnice Rijeka pod brojem
XXXXXXXX

ISBN XXXXXXXXX

BISKUPIJA

OTOCI ŽUDE ZA NJEGOVIM NAUKOM

Autori tekstova

FRANJO VELČIĆ
IVAN MILOVČIĆ
ANTON TAMARUT
ANTON ŠULJIĆ
PETAR TRINAJSTIĆ

Autor fotografija

PETAR TRINAJSTIĆ

Krk 2009.

Franjo Velčić

POVIJESNO-ZEMLJOPISNI PREGLED KRČKE BISKUPIJE

U zaljevu između poluotoka Istre i planinskog masiva Velebita, kao najsjeverniju otočnu skupinu na Jadranskom moru ubrajamo otoke koji tvore geografsku cjelinu u širem smislu riječi nazvanu Kvarnerom. Njega tvore dva istaknutija niza otoka i otočića. Jedan ide od Cresa na Lošinj i Ilovik, Susak i Unije, Male i Vele Srakane, a drugi ide od Krka na Rab (i Pag). Od svih većih otoka na Jadranu, otok Krk najbliži je kontinentu i pruža se gotovo usporedno s kopnom te je s njime spojen mostom.

Ova nas knjiga, zamišljena kao fotomonografija Krčke biskupije, riječju i slikom želi provesti kroz vrijeme i prostor, prikazujući pritom djelić onoga što jesmo i što imamo. A imamo more koje oplakuje ove otoke i hridi, imamo škrtu zemlju i opori kamen tisućljećima ispiran kišom i oblikovan zrncima morske soli nošene olujnim burama. Ta je škrta zemlja, međutim, nekoć a dijelom je i sada obrađivana do najmanje moguće površine i poput čipke isprepletena je kilometarskim otočnim suhozidima – gromačama i mergarima. I na tim otocima, još davno prije pojave Bogočovjeka Isusa Krista, otočanin i došljak nadjevao je mjestima i krajobrazima ilirska i grčka, a poslije latinska i slavenska imena, što smo baštinili kao zemljopisnu cjelinu nazvanu Kvarnerski zaljev, danas nazvan Hrvatskim primorjem. A svi ti otoci (osim Lošinja i Paga) odreda imaju predslavenska i predrimска imena. I mitske priče o grčkim Argonautima, ili pak o otocima Elektridima, ostavit će svoje tragove u njihovu nazivlju. Stoga je na ovome kvarnerskom otočnom skupu uvijek vrijedio zakon koji vrijedi za čitav Mediteran. Najvažnije naselje na otoku i sam otok zovu se isto, i često se ne zna je li se otok prozvao po naselju ili se naselje prozvalo po otoku. Jezikoslovci će reći da je vjerojatnija ova druga mogućnost.

Ovaj kvarnerski otočni skup suvremeni geografi dijele na pet velikih nastanjenih otoka (Cres, Krk, Lošinj, Rab, Pag), tri mala otoka (Ilovik, Unije, Susak) i dva otočića (Srakane vele, Srakane male), a svi su oni još okićeni manjim nenastanjenim otocima (Sv. Marko, Zeča, Sv. Petar, Vele i Male Orjule, Oruda, Trstenik, Plavnik, Kormati, Prvić, Dolin, Laganj, Mišnjak, Sv. Grgur, Goli otok) te brojnim školjima i hridima.

Na tim otocima pratimo prisutnost kršćanstva od njegovih početaka do dana današnjega. Pisani su zapisi oskudni ali znakoviti. Prema nekim dostupnim izvorima, osnutak Krčke biskupije spominje se prije točno 1430 godina. Naime, na saboru održanom u Mantovi 827. godine, tvrdi se da ju je 579. godine osnovao akvilejski patrijarh. No brojni arheološki nalazi u krčkoj i rapskoj katedrali, u Osoru i Novalji na Pagu, u Baški i po drugim lokalitetima koje arheolozi povremeno još uvijek otkrivaju, potvrđuju da „saxa loquuntur“, tj. da kamenje rječitije i očitije govori u prilog još ranije prisutnosti kršćanske zajednice na tim otocima.

U prilog tomu piše i poznati crkveni povjesničar Danijel Farlati u svom djelu *Illyricum sacrum* (sv. V., 1751.) navodeći da je Krčka biskupija vrlo stara, „kao i samo kršćanstvo“. Naime, i grad Krk, kojeg stari rimski natpis laskavo naziva *splendidissima civitas Curictarum* – presjajni grad Krčana – bio je

trgovačkim i inim interesima povezan s drugim gradovima u Dalmaciji. I kao što imamo svjedočanstava o ranoj prisutnosti kršćanstva širom rimske pokrajine Dalmacije, u čijem je sastavu bio i Krk, tako možemo ustvrditi da je ono bilo prisutno i na Krku i po okolnim otočnim skupinama.

Prema drugim autorima, u šturmim podatcima prvoga tisućljeća, Krčka se biskupija sa svojim biskupom Andrijom prvi put spominje na saboru u Rimu 680. godine, za vrijeme pape Agatona.

No na prostoru današnje Krčke biskupije, tijekom gotovo jednog i pol tisućljeća, koegzistirale su još dvije samostalne biskupije: Osorska i Rapska biskupija. Suvremena arheološka istraživanja u Novalji na otoku Pagu možda će otkriti postojanje i četvrтoga biskupskog središta. Prve dvije biskupije prvi put se spominju na pokrajinskome saboru u Saloni (Solin) 530. godine. Za Osorskiju biskupiju predaja kaže da je osnovana na spomenutome saboru, kada je imenovan njezin prvi biskup Paulin, dok je rapski biskup Ticijan supotpisnik saborskih odluka, i to na Prvom (530.) i Drugom (533.) solinskom saboru, iz čega proizlazi da su i Osorska i Rapska biskupija u svojim početcima potpadale pod salonitansku metropolitansku upravu.

Osorski biskup Lovro bio je sudionik Drugoga nicejskoga općeg sabora 787. godine, održanog u vrijeme pape Hadrijana I., a osorskog biskupa Dominika papa Ivan VIII., u vrijeme vladanja hrvatskog kneza Branimira, izričito spominje u svom pismu 879. godine, pozivajući skupno dalmatinske biskupe da se vrate pod rimsku jurisdikciju. I na Drugome splitskom saboru, održanom 928. godine, izrijekom se spominje Osorska biskupija (uz Krčku i Rapsku) kao podređena splitskoj metropoliji. Već od početka 7. stoljeća, seobom naroda i Hrvati prodiru i nastavaju ove otoke, ponajprije njihovu unutrašnjost a postupno naseljavaju i stara utvrđena naselja. Svjedočanstvo o tome ostavio nam je đakon Ivan, službeni kroničar mletačkog dužda Petra II. Orseola, koji je zapisao da su 1000. godine u Osoru došli izraziti svoju pokornost novom gospodaru pripadnici okolnih romanskih i slavenskih kaštela: *tam Romanorum quam Sclavorum castellis convenientes*.

U 10. i 11. stoljeću benediktinski samostani na Osorskem otočju poprimaju istaknuto mjesto i na općehrvatskom planu, jer na središnje biskupske stolice u Dalmaciji, poimence u Splitu i Trogiru, dolaze monasi benediktinci, napose Kamaldoljani. Njihov je samostan u Osoru nazvan *Seminarium episcoporum* – sjemenište biskupa. U 11. je stoljeću za Osorskiju biskupiju posebno važan domaći sin, benediktinac, a kasnije i osorski biskup – Gaudencije (oko 1018.-1042.). Da bi obranio čudoredna načela, on je, kako piše njegov suvremenik i prijatelj, crkveni naučitelj Pier Damiani, morao pobjeći *de Sclavonicō regno* – tj. iz slavenskoga, Hrvatskoga kraljevstva. Stekao je slavu svetosti i postao nebeskim zaštitnikom svoje biskupije, a danas je suzaštitnik Krčke biskupije. Iz Osora je rodom i sv. Ivan (oko 1034.-1111.) trogirski biskup, kao i splitski nadbiskup Lovro, savjetnik hrvatskih kraljeva Petra Krešimira IV. i kralja Zvonimira. U to vrijeme i u toj sredini nastao je i čuveni Osorski evanđelistar *Evangeliarium Absarense*, koji sadrži i *Exultet* – uskrnsni hvalospjev pisan na pergameni oko godine 1081., u kojem je nepoznata ruka pored bizantskog cara pribilježila i ime hrvatskoga kralja Zvonimira, njihova vladara kojeg su se redovnici trebali spominjati u svojim molitvama.

U Rapskoj biskupiji, osim prvog po imenu poznatog biskupa Ticijana (530. i 533. u Solinu), najraniji tragovi kršćanstva vezani su i uz dvojicu svetaca. Naime, dvojica rapskih klesara, Marin i Leo, za vrijeme progona cara Dioklecijana pobegla su s otoka Raba na drugu obalu Jadrana i tamo osnovala dvije zajednice, po njima prozvane, *San Marino* i *San Leo*. Predaja kaže da je Marin sagradio i crkvu u čast sv. Petra i time udario temelj ponosne i slobodoljubive republike na sedam okolnih brežuljaka koja se po njemu i danas naziva – *Repubblica di San Marino*.

Rapska se biskupija stoljećima prostirala na istoimenom otoku, četvrtoome po veličini na Kvarneru i devetome na Jadranu, a od godine 1071. u njezinu je sastavu i sjeverni dio otoka Paga s dvije župe: Novaljom i Lunom. Na prijelazu iz prvog u drugo tisućljeće Rapska je biskupija imala svoje župe i na kopnenom dijelu priobalja, do uspostave biskupije u Senju i Krbavi. Rapska je ranokršćanska katedrala bila pregrađena u 12. stoljeću, a posvetio ju je papa Aleksandar III. godine 1171. prigodom propovijedanja iz Zadra u Veneciju na susret s njemačkim carem Fridrichom Barbarossom.

U nizu rapskih biskupa spomenimo Vicenza Nagusantija iz Fana blizu Ancone, koji je sudjelovao na dva ekumenska koncila, Petom lateranskom i Tridentskom, a 1537. godine u Veneciji je za svećenika zaređio Ignacija Loyolu, osnivača Isusovačkog reda, i njegovu prvu redovničku subraću. Govoreći o Rabu ne možemo ne spomenuti i slavnoga Rabljanina Marka Antuna de Dominisa (1560.-1624.), senjskoga biskupa i kasnije splitskoga nadbiskupa, znanstvenika svjetskoga glasa, uglednog teologa koji se zbog svojih uvjerenja i žestoke čudi sukobio s papom, a gonjen ponajviše ekumenskim nastojanjima, dospio je do europskih znanstvenih metropola i sve do engleskoga kraljevskoga dvora. Pokajana i pomirena s rimskim biskupom, smrt ga je pohodila u zatočeništvu u Andeoskoj tvrđavi u Rimu. Dugi niz biskupa na rapskoj biskupskoj stolici zaključit će domaći sin Ivan Petar Galzigna (ponajprije trogirski biskup 1790.-1795., a potom rapski 1795.-1823.), strastveni ljubitelj i poznavatelj glagoljice i staroslavenskog jezika. Rimska kongregacija za širenje vjere poziva ga u Rim kako bi priredio novo izdanje dugoočekivanoga glagoljskog časoslova, tiskanog 1791. godine u njihovoј tipografiji. Bilo je to zadnje glagoljsko tiskano izdanje Božanskoga časoslova.

U 10. stoljeću jurisdikcija Krčke biskupije protezala se i na susjedno kopno, na Vinodol i Senj. Uspostavom Senjske (1154.) i Krbavske biskupije (1185.), Krčka je biskupija izgubila ta područja i njezin se teritorij sveo samo na otok Krk i okolne manje, tada jedva nastanjene, otoke: Plavnik, Sv. Marko, Prvić, Košljun i drugi.

Iz gore navedenoga smijemo zaključiti da su krajem prvog tisućljeća sve tri kvarnerske biskupije bile pod jurisdikcijom splitskog nadbiskupa, metropolita Dalmacije i primasa Hrvatske, sve do 1154. godine. Tada su, naime, bulom pape Anastazija IV. od 17. listopada 1154., odcijepljene od Splitske nadbiskupije i pripojene novoosnovanoj Zadarskoj nadbiskupiji, a već sljedeće godine (1155.) s njom su potpale pod jurisdikciju patrijarha u Gradu, da bi u 15. stoljeću (1450.) prešle pod Veneciju, koja je svoju vlast protegnula na istočnu obalu Jadrana. I dok su Kvarnerski otoci, zajedno sa Zadrom, Novigradom, Pagom i Vranom, osim Krka, već 1409. godine, sramnom prodajom hrvatsko-ugarskog kralja Ladislava

Napuljskog, za 100.000 zlatnih dukata bili prodani Veneciji, frankopanski će grad i otok Krk odoljeti mletačkim prizemanjima do 1480. godine, kada će i on doći pod vlast Venecije. Tada je biskupsku vlast u Krku obnašao Krčanin Nikola Valentini (1457.-1484.), franjevac konventualac.

Tijekom gotovo četiri stoljeća neprekinute mletačke vladavine na Kvarnerskim otocima, crkvene su zajednice koegzistirale i živjele unutar crkvenim i društvenim životom, stvarajući svoju nutarnju fisionomiju kroz liturgiju i druge oblike pobožnosti koji su bili isprepleteni glagoljicom kao pismom i staroslavenskim jezikom kao stoljetnim jezikom slavljenja Boga gotovo u svim sredinama, osim u gradovima Krku, Rabu, Osoru i Cresu, gdje je liturgijski jezik bio latinski. I premda su uglavnom svi biskupi po srednjovjekovnom *juspatronatu* bili podanici Mletačke Republike i podrijetlom iz Venecije i njezine okolice (6 iz Venecije, 4 iz Vicenze, 2 iz Furlanije i 1 Grk), u svojim službenim izvješćima gotovo su uvijek svoju biskupiju nazivali ilirskom (*Diocesi illirica*) a svoje svećenike isključivo glagoljašima (*presbyter illiricus*) kao i staroslavenski jezik kojim su se služili *lingua tamen eorum Illirica*.

U razdoblju mletačke vladavine za liturgijske su se potrebe tiskale različite obredne knjige: misali, graduali i lekcionari, ali i brevijari – časoslovi za svakidašnju molitvu. Sve su to stoljećima prepisivali i iluminacijama ukrašavali uglavnom domaći svećenici i redovnici. Otkriće tiska potaknulo je Vrbničanina Blaža Baromića da taj izum prenese u naš kraj. Ponajprije je pošao u Veneciju i тамо 1493. tiskao svoj prvi *Brevijar*, a već iduće godine (7. srpnja 1494.) dovršio i tiskao u Senju drugo izdanje glagoljskog *Misala po zakonu rimskoga dvora*, a dvije godine poslije *Spovid općenu* (1496.), koju je preveo Jakov Blažiolović, poslije senjski biskup. Zato Baromića s pravom smatramo prvim poznatim glagoljaškim tiskarom i osnivačem glagoljaške tiskare u Senju. Njegovim tragom poći će i omišaljski župnik Nikola Brozić, koji će u Veneciji 1561. godine tiskati glagoljski *Brevijar*, a bilo je to zapravo novo izdanje Baromićeva brevijara iz 1493. Dragutin Parčić (Vrbnik, 1832.-Rim, 1902.) i Ivan Črnčić (Polje 1830.-Rim, 1897.) u papinskoj su *Typographia Poliglota Vaticana* 1893. godine priredili izdanje hrvatskoglagoljskoga *Misala* (drugo izdanje 1894. i treće 1905.), što je posljednje izdanje tiskano glagoljskim slovima. Vatroslav Jagić nazvat će to djelo trijumfom slavenske filologije.

Na javnome, građanskem planu, u pitanju određivanja upravnog i gospodarskog života, spomenuti su se gradovi ljubomorno držali svojih stoljetnih odredaba partikularnog prava, kodificiranih u Krčkom (Vrbničkom) statutu (1388.), Rapskom statutu (prvi spomen 1244., konačna inačica 1327./28.) i Cresko-osorskom statutu (prvi spomen 1332., tiskan 1640.), kojih se moralo pridržavati lokalno stanovništvo i novoprdošli službeni venecijanski upravitelji, posebice u gradskim sredinama u *juspatronatskom* pravu izbora župnika sa strane općinskih vijećnika. Ti su gradovi unutar gradskih obrambenih zidina imali relativnu samostalnost i sigurnost. Imali su svoga kneza i svoju vojsku, odnosno mornaricu, čija se uloga sastojala u tome da je svaki grad trebao imati opremljenu jednu galiju za slučaj neprijateljskog napada. U povijesti našega pomorstva ostat će zabilježeno da su i tri kvarnerske galije (krčka pod zapovjedništvum suprakomita Ljudevita Cicute, creska s Nikolom Drasom i rapska s Ivanom de Dominisom) sudjelovale 1571. godine u presudnoj pomorskoj bitci kod Lepanta. Koliki je bio

njihov ugled nakon slavne pobjede svjedoči i to što je Krčanin Ljudevit Cicuta nakon smrti našao svoje počivalište u sredini, tik do prezbiterija krčke katedrale.

Ta višestoljetna gradska i otočna samouprava, koja se u crkvenom pogledu podudarala s biskupijskim granicama, padom Mletačke Republike 1797. godine doživjela je velike upravno-administrativne reforme. Naime, Campoformijskim mirom 1797., zaključenim između Francuske i Austrije, ovi su otoci predani Austriji. Birokratizirana austrijska uprava nije mogla prihvati crkveno stanje na Kvarner-skim otocima, kao ni ono u Istri i Dalmaciji. Nakon višegodišnjih, pokatkad mučnih, pregovora između Austrijske Monarhije i Svetе Stolice 30. lipnja 1828., bulom pape Lava XII. *Locum beati Petri* (Mjesto blaženoga Petra), ukinute su Rapska i Osorska biskupija i pripojene Krčkoj biskupiji. Tako proširena Krčka biskupija ostala je i dalje, po pravu sufraganstva, podložna Zadarskoj metropoliji do 3. kolovoza 1830. Tada je Bulom pape Pija VIII. postala područnom biskupijom metropolije u Gorici, u čijem će sastavu ostati do poslije Prvoga svjetskog rata.

To razdoblje gotovo stoljetne austrijske dominacije zateklo je, kao prvog biskupa teritorijalno proširene Krčke biskupije u prvoj polovini 19. stoljeća, Krčanina Ivana Antuna Sintića (1792.-1837.). Za vrijeme njegova upravljanja Krčkom biskupijom čak su se šest puta mijenjali politički sustavi (doživio je propast Mletačke Republike, tri austrijske i dvije francuske uprave), a u svome biskupskom djelovanju bio je sputan zakonom civilnog *juspatronata*. Nakon njega, rođenog Krčanina, slijedila su trojica biskupa rodom iz Vrbnika: Bartol Bozanić (1839.-1854.), Ivan Josip Vitezić (1854.-1877.) i Franjo Anijan Feretić (1880.-1893.). Bilo je to vrijeme političke i društvene restauracije ali i nove revolucije. Sva trojica su se, uz svoje pastoralne obveze, zdušno zalagala da se u Krku osnuje hrvatska gimnazija. Vitezić i Feretić bili su biskupi *virilisti* u Istarskom saboru u Poreču te su branili ne samo crkvena nego i narodna prava istarskih i kvarnerskih Hrvata. Biskup Vitezić je svoju bogatu biblioteku ostavio rođnom Vrbniku i pomogao u osnivanju *Hrvatske čitaonice* u Vrbniku, prve na otoku Krku. Feretićevom školskom zakladom u vrijeme biskupa Mahnića sagrađen je Đački konvikt u Pazinu za siromašne hrvatske đake, kasnije biskupijsko sjemenište, a danas Pazinski kolegij s klasičnom gimnazijom. Biskupa Feretića naslijedio je Vološćanin Andrija Marija Sterk (1894.-1896.), ali je na tome mjestu ostao samo dvije godine jer je premješten za tršćansko-koparskog biskupa sa sjedištem u Trstu. Gorička metropolitanska Crkva dala je dvojicu pastira slovenske narodnosti koji će se svom dušom i neumornim radom, u različitim vremenjskim okolnostima, prilagoditi hrvatskomu puku. Prvi je bio Antun Mahnić (1896.-1920.) iz Kobdilja kraj Gorice. Kako bi se što bolje brinuo za duhovno dobro svoje biskupije, održao je dvije biskupijske sinode (1901. i 1911.) u kojima se raspravljalo o različitim temama, od pitanja duhovnosti i pastorala do socijalnih i kulturnih pitanja, među kojima je bilo uzavrelo i političko pitanje glagoljanja u Krčkoj biskupiji. Naime, slijedeći stoljetnu glagoljašku tradiciju na Kvarnerskim otocima, na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće, biskup Mahnić je 1899. godine u svom domu u Krku pribavio tiskaru „Kurykta“ u kojoj je osim latin-skih imao glagoljska, cirilička i grčka slova. U toj su tiskari tiskani razni molitvenici, tiskanice za crkve i urede, knjižice za puk, ali i razna znanstvena djela o hrvatskom glagolizmu. Tu je godine 1899. počeo

izlaziti list *Pučki prijatelj*, koji je gospodarski i vjerski prosvjećivao narod, zatim *Acta Curiae episcopalis Veglensis* – službeni vjesnik Krčke biskupije, a 1903. godine počinje izlaziti *Hrvatska straža*, literarna smotra namijenjena kršćanskoj prosvjeti. U Mahnićevoj tiskari izlazi *Luč*, glasilo akademskog društva „Hrvatska“ u Beču, za potrebe srednjoškolske i studentske mладеžи, koje možemo smatrati jezgrom stvaranja Hrvatskoga katoličkog pokreta, vjerskoga gibanja, među mladom katoličkom inteligencijom, čiji je rad prepoznatljiv u kulturi hrvatskoga naroda 20. stoljeća. Kao kruna glagoljaškog nasljeđa 18. studenoga 1902. osnovana je i *Staroslavenska akademija*. Ona je bila znanstveno društvo sa svrhom nje-govanja glagoljice kao pisma i staroslavenskoga liturgijskog jezika, promicanja njegova učenja i gajenja glagoljskoga crkvenog pjevanja, kao i skrbi za akademsku izobrazbu u tom jeziku pokojega mlađeg svećenika. Biskup Mahnić umro je kao prognanik u Zagrebu i bio tamo pokopan, ponajprije na Mirogoju, a zatim u crkvi otaca trećoredaca na Ksaveru. Njihovom dobrohotnošću 2002. godine smrtni ostatci biskupa Antuna Mahnića svečano su preneseni u Krk i pohranjeni u krčkoj prvostolnici te je njegov grob postao mjesto tihe molitve i vjerničkoga štovanja.

Novom političkom situacijom nastalom raspadom Austro-Ugarske Monarhije nakon Prvoga svjetskog rata, nova državna granica podijelila je teritorij Kvarnerskih otoka, a time i područje Krčke biskupije. Naime, mirovnim ugovorom u Rapallu, 12. studenoga 1920., područje bivše Osorske biskupije (Cres, Lošinj s okolnim otocima) pripalo je Kraljevini Italiji. Crkvenopravno to je područje najprije došlo pod upravu novoosnovane Riječke biskupije, a zatim je, bulom pape Pija XI. *Pastorale munus* (Pastirska služba) od 1. kolovoza 1932., bilo pripojeno Zadarskoj nadbiskupiji.

S druge pak strane državne granice, otok Krk, Rab i Pag pripali su novonastaloj Državi Slovenaca, Hrvata i Srba (potom Kraljevini SHS i Jugoslaviji) te je dekretom Svetе Stolice od 25. studenoga 1933. Krčka biskupija bila izravno podređena Svetoj Stolici.

Po završetku Drugoga svjetskog rata, u travnju 1945. zapadnkvarnerški otoci pripali su Jugoslaviji, pa je Sveti Stolica najprije imenovala krčkoga biskupa Josipa Srebrnića apostolskim administratorom za te otoke, a zatim ih dekretom Konzistorijalne kongregacije od 6. siječnja 1963. definitivno priključila Krčkoj biskupiji.

Sve je to osobno proživljavao i u duhu crkvene poslušnosti prihvaćao drugi po redu Slovenac na stolici krčkih biskupa, nekoć ljubljanski sveučilišni profesor, dr. Josip Srebrnić (1923.-1966.), rodom iz Solkana kraj Gorice. Došavši na stolicu krčkih biskupa nakon Prvoga svjetskog rata, predan u radu za duhovno dobro svojih vjernika, bio je neumoran u apostolskom djelovanju, o čemu svjedoče odluke III. biskupijske sinode, koju je održao 1928. godine. Predano je radio na širenju Katoličke akcije (katolička društva mladih: Orlovi i Križari), a bio je i dugogodišnji predsjednik Permanentnog odbora za euharistijske kongrese u Jugoslaviji, organizirajući ih po biskupiji i u čitavoj državi sudjelujući na njima. U tijeku Drugoga svjetskog rata svesrdno se zalagao za obranu života ugroženih vjernika i žitelja svoje biskupije. Osporavan i progona od talijanskih fašista i jugoslavenskih komunista, ostao je uvijek uspravan i dosljedan u svom životu. O četrdesetoj obljetnici biskupovanja 1963. godine, papa Ivan XXIII. odlikovao

ga je titulom nadbiskupa *ad personam*, a još prije imenovan je asistentom papinskog prijestolja. Njemu će u visokoj starosti biti dodijeljen pomoćni biskup koadjutor a poslije i ordinarij, Krčanin dr. Karmelo Zazinović (1961.-1989.). Kao mladi biskup bio je aktivni sudionik Drugoga vatikanskog koncila, a u postkoncilskom vremenu s puno takta i umijeća postao je odlučni provoditelj koncilskih odredaba među svojim klerom i narodom.

Osnivanjem Riječke metropolije 27. srpnja 1969., Krčka je biskupija, zajedno s Porečkom i Pulskom, postala područnom (sufraganskom) biskupijom te nove sjevernojadranske crkvene pokrajine sa sjedištem u Rijeci, kojoj i danas pripada.

Poslovično mudrog biskupa Karmela Zazinovića zbog bolesti će zamijeniti Vrbničanin Josip Bozanić (1989.-1997.), tada najmlađi biskup u Europi, a danas zagrebački nadbiskup i metropolit, kardinal Svetе rimske crkve. Nakon njegova odlaska, na krčku biskupsku stolicu imenovan je mons. Valter Župan. Rođen je u Ćunskom na otoku Lošinju 10. kolovoza 1938. Svoju je svećeničku službu proveo u aktivnoj pastoralnoj službi, od župnog vikara u Malom Lošinju do generalnog vikara u Krku, a biskupom je imenovan 31. siječnja 1998. te zaređen u krčkoj katedrali 15. ožujka iste godine. Preuzevši službu krčkog biskupa ordinarija, za geslo je izabrao odluku apostola izraženu u Djelima apostolskim Moliti i služiti (usp. Dj 6, 4). Prvi je krčki biskup rodom s otoka Lošinja te deseti u nizu biskupa ujedinjenih kvarnerskih biskupija.

U povijesti otočne Crkve valja istaknuti brojnu prisutnost i ulogu redovnika i redovničkih zajednica, bilo muških bilo ženskih, koje su slijedeći svoj evanđeoski poziv dale važan doprinos na duhovnom i kulturnom planu biskupije. Na Kvarnerskim otocima najprije se proširio red benediktinaca, koji su imali desetak samostana samo na otoku Krku (Sv. Lucija u Jurandvoru, Sv. Nikola u Omišlju, Sv. Marija na Košljunu, tri samostana u gradu Krku i drugdje). Svi su oni vrlo rano prihvatili staroslavensko bogoslužje i postali njegovim čuvarima. Poznat nam je odgovor pape Inocenta IV. dan 26. siječnja 1252. krčkom biskupu Fruktuozu na traženje benediktinaca opatije sv. Nikole blizu Omišlja, kojim odobrava tamošnjim redovnicima da se i dalje u liturgiji smiju služiti staroslavenskim jezikom i svojim glagoljskim pismom, kako su to činili od davnine njihovi prethodnici. Danas nema niti jednog muškoga benediktinskog samostana na Kvarneru, kao ni pavlinskog, no njihova baština i tradicija ostaju dio duhovnog i nacionalnog identiteta ovoga naroda koji se u svakom vremenu izražava na svoj način. U tom svjetlu gledamo i ulogu eremita pavlina, koji su, u svom samostanu i crkvi sv. Kuzme i Damjana kod Baške, 1736. godine prvi počeli upotrebljavati u misi živi, govorni hrvatski jezik, tzv. šćavet. Uvodeći tada u crkvu tu „novotariju“, pjevajući na misi poslanicu i evanđelje samo na živome hrvatskom jeziku, utirali su put onome što je danas općeprihvaćeno u Crkvi.

Benediktince su u srednjem vijeku polako zamijenili sinovi svetoga Franje, nastanjujući se po svim našim otocima. Tipičan je primjer samostan na otočiću Košljunu, kojega su, pošto su ga benediktinci napustili, krčki knezovi Martin i Ivan Frankopan 1447. godine obnovili i predali franjevcima, koji u njemu žive i danas.

Sva ta duhovna raznolikost tijekom povijesti ostavila je i svete tragove na području biskupije. Osim već spomenutih sv. Marina i Lea, rapskih izbjeglica iz vremena cara Dioklecijana, te sv. Gaudencija Osorskoga i njegova sugrađanina sv. Ivana Trogirskoga iz 11. stoljeća, spomenimo samo neke nama bliže. Od srednjega vijeka franjevci konventualci iz Cresa, kao i njihov red, časte uspomenu na blaženoga Mihaela Creskog (+ 1350.), ali i o. Placida Cortesea (1907.-1944.), Cresanina, padovanskog redovnika koji je u doba nacifašizma pomagao životno ugroženima te je zbog toga i sam uhićen i mučki ubijen u tršćanskom gestapovskom zatvoru u vrtlogu Drugoga svjetskog rata. Iz Baške je rodom o. Bartul Pajalić (1791.-1863.), redemptorist, kojega su u Beču nazivali „andeo s otoka Krka“, a umro je u Rimu na glasu svetosti. Taj isti glas pratio je i koludricu benediktinku iz Cresa s. Giacomo Giorgiu Colom-bis (1735.-1801.) i mnoge druge.

No u našoj otočnoj Crkvi među svetima zacijelo središnje mjesto zauzima upravo sv. Kvirin, nebeski zaštitnik grada Krka i čitave Krčke biskupije, čiju jubilarnu 1700. obljetnicu mučeničke smrti slavimo od 4. lipnja 2008. do 4. lipnja 2009. Na prijelazu iz 3. u 4. stoljeće bio je biskup rimskoga grada Siscije, nekoć keltske Segestice, a danas industrijskoga Siska u Moslavini. U jeku Dioklecijanova progona uhito ga je i osudio na smrt utapljanjem namjesnik Amancije u gradu Sabariji (danasa Szombathely u Mađarskoj). Ne znamo točno otkad se sv. Kvirin štuje u Krčkoj biskupiji, ali crkva sv. Kvirina u sklopu krčke katedrale materijalni je dokaz da to štovanje potječe barem iz 12. stoljeća. Naime, ta jedinstvena crkva na dvije etaže s prizemljem, nazvanim i kripta, i skladnom gornjom trobrodnom crkvom u romaničkom slogu, dragocjen je i jedinstven primjerak romaničke sakralne arhitekture na istočnoj obali Jadrana. Suzaštitnicima biskupije postali su sveci ukinutih biskupija: sv. Gaudencije, biskup osorski iz 11. stoljeća, i sv. Kristofor, starokršćanski mučenik.

Sva naša otočna marijanska svetišta postala su tijekom povijesti mjesta vjerničkog okupljanja i molitve: od najstarijega na otoku Krku, svetišta Majke Božje Goričke kraj Baške, čiji počeci sežu u 11. stoljeće, do loparskoga na otoku Rabu, u kome se okupljaju žitelji čitavoga otoka, do mlađih na Cresu i Lošinju. Svetište Gospe od Presvetog Otkupitelja (Sveti Salvadur) na Cresu i posebno svetište navještenja Marijina (Annunziata) na Čikatu u Malom Lošinju postala su omiljena hodočasnička i molitvena mjesta pomorskih kapetana i mornara i njihovih obitelji, koji, susrećući se s pogibeljima i havarijama na moru, u tim svetištima ostavljaju oslikane trenutke svojih životnih opasnosti. Tako ta svetišta postaju prave male galerije našega pomorstva.

Danas je Krčka biskupija podijeljena u 6 dekanata (krčki, omišalski, vrbnički, creski, malološinjski i rapski). Od 51 župe najmlađa je župa Rasopasno, osnovana 15. kolovoza 2007.

Krčki dekanat čine župe: uznesenja B. D. Marije – Krk, sv. Jakova apostola – Kornić, Presvetog Trojstva – Punat, svih svetih – Stara Baška, sv. Mihovila arkandela – Vrh, sv. Fuske – Linardići i svetih mučenika Kuzme i Damjana – Poljica.

Omišalski dekanat čine župe: uznesenja B. D. Marije – Omišalj, rođenja B. D. Marije – Njivice, sv. Mihovila arkandela – Sveti Vid, sv. Apolinara, biskupa i mučenika – Dubašnica, uznesenja B. D. Marije

– Rasopasno, sv. Antuna Padovanskoga – Kras, sv. Stjepana prvomučenika – Dobrinj, rođenja B. D. Marije – Polje.

Vrbnički dekanat čine župe: uznesenja B. D. Marije – Vrbnik, sv. Jeronima prezbitera – Risika, sv. Petra apostola – Garica, pohodenja B. D. Marije – Draga Bašćanska i sv. Ivana Krstitelja – Baška.

Creski dekanat čine župe: sv. Marije Velike – Cres, sv. Antuna opata – Beli, svetih mučenika Fabijana i Sebastijana – Dragozetići, sv. Blaža biskupa i mučenika – Predošćica, sv. Marka evanđelista – Valun, sv. Marije-Lubenice, sv. Antuna opata – Orlec, uznesenja B. D. Marije – Vrana, sv. Martina biskupa – Martinšćica i sv. Ivana Krstitelja-Stivan.

Lošinjski dekanat čine župe: rođenja B. D. Marije – Mali Lošinj, sv. Antuna opata – Veli Lošinj, sv. Nikole biskupa – Čunski, sv. Jakova apostola – Sveti Jakov, prikazanja B. D. Marije – Nerezine, sv. Gaudencija biskupa – Osor, sv. Andrije apostola – Punta Križa, sv. Martina biskupa – Ustrine, sv. Jurja mučenika – Belej, sv. Andrije apostola – Unije, sv. Nikole biskupa – Susak i sv. Petra apostola – Ilovik.

Rapski dekanat čine župe: uznesenja B. D. Marije – Rab, sv. Marije Magdalene – Banjol, sv. Stjepana I. pape i mučenika – Barbat, sv. Mateja, apostola i evanđelista – Mundanije, sv. Eufemije, djevice i mučenice – Kampor, sv. Petra apostola – Supetarska Draga, sv. Ivana Krstitelja – Lopar, sv. Jeronima prezbitera – Lun i sv. Katarine djevice i mučenice – Novalja.

Na području Krčke biskupije ima 9 muških samostana (četiri samostana otaca franjevaca trećoredaca: u Krku, Glavotoku, Portu i Martinšćici na otoku Cresu; tri samostana franjevaca male braće: u Košljunu, Kamporu na otoku Rabu i Nerezinama na Lošinju; jedan samostan franjevaca konventualaca u Cresu i jedan samostan karmelićana u gradu Krku).

Na području biskupije postoji 18 ženskih redovničkih samostana, odnosno kuća u kojima sestre žive i djeluju. Osim tri benediktinska ženska samostana, koji su od davnine u gradovima Krku, Cresu i Rabu, na otoku Krku sljedeći su ženski samostani: jedan samostan sestara milosrdnica sv. Vinka Paulskog u Baški; dvije kuće sestara Sv. Križa: u Krku i Portu; jedan samostan sestara karmelićanki Presvetoga Srca u Puntu; dvije kuće sestara Presvetoga Srca Isusova: u Dobrinju i Omišlju, i najmlađa ženska redovnička zajednica sestara Srca Isusova i Marijina u Sužanu.

Na cresko-lošinjskom otočju prisutne su franjevke misionarke iz Asiza u Cresu, službenice Milosrđa (Ancelle della Carità) u Malom Lošinju i Susku, a u Velom Lošinju sestre sv. Križa i sestre milosrdnice sv. Vinka Paulskog, koje djeluju u sklopu Doma za stare i nemoćne osobe. U osnivanju su sestre Srca Isusova i Marijina u Sv. Jakovu na Lošinju.

U gradu Rabu, osim benediktinki, djeluju školske sestre sv. Franje i sestre franjevke od Bezgrešnog začeća u Novalji na otoku Pagu.

U ovoj fotomonografiji susrećemo se ne samo s lijepotama umjetničkog stvaranja i liturgijskim slavljima kao jednim od oblika očitovanja Crkve nego i s onim što je stvarano za čovjeka na ovim otočnim prostorima. Susrećemo dio naše povijesti, dio nas samih. Sve to postaje naše lice po kojem se prepoznajemo u svojoj posebnosti, ali i u neraskidivoj povezanosti s europskom kulturom i poviješću.

Ivan Milovčić

LITURGIJA I ŽIVOT PUKA

Prošlost kao zalog budućnosti

Osim temeljne odrednice otočke podijeljenosti, Krčku biskupiju karakteriziraju dva tipa naselja: utvrđeni srednjovjekovni kašteli i suburbijalna ratarska, pastirska ili ribarska naselja. Smanjivanjem opasnosti od gusarskih nasrtaja i pljački i povećanjem sigurnosti putovanja smanjuje se i potreba gradnje obrambenih zidina te se razvijaju pomorstvo i trgovina. Naselja uz more razvijaju se i jačaju. Prometna povezanost pridonijet će i razvoju turizma, što će dati nov impuls životu otočkih naselja. Iako na tragu kaštelske koncepcije naselja, koja u svom središtu ima crkvu, trg, upravnu zgradu i eventualno ložu, suburbijalna naselja u svom se arhitektonskom oblikovanju osjećaju nesputana te u širini prostora oblikuju tip jezgre naselja obilježene trgom i oko njega crkvom, školom, poštom, trgovinom i sličnim sadržajima društvenog značaja.

U oba tipa naselja (utvrđenom i neutvrđenom) i u svim njegovim razvojnim fazama Crkva/crkva je imala središnje mjesto. Stalnost liturgijskog kalendara (npr. blagdani, liturgijska vremena, svetkovine zaštitnika, sajmovi...), redovitost tjednog rasporeda (nedjeljne mise i pobožnosti) i utvrđenost dnevnog reda (npr. jutarnje, podnevno, večernje pozdravljenje pozivom zvona), zatim obilježavanje radosnih i žalosnih događaja u naselju (npr. vjenčanja i sprovodi) činili su je važnim čimbenikom društvenog života. Kad se tomu pridoda karitativna, kulturna, prosvjetna, administrativna pa i gospodarska uloga Crkve ali ponajprije njezina duhovna uloga u otkrivanju odgovora na temeljna ljudska pitanja o smislu života i mjestu čovjeka u kontekstu svega postojećeg te pomoći koju svojim liturgijskim i uopće posvetiteljskim djelovanjem pruža čovjeku njezina je uloga nezamjenjiva.

Stanovnik otoka, koji u svojem postojanju ovisi o suncu i kiši, o buri i jugu, o zemlji i moru, o sigurnosti i miru, o solidarnosti i druženju, o umijeću i znanju, o utjesi i nadi, ne može bez Crkve. U njoj prepoznaje majku, učiteljicu i voditeljicu koja mu pomaže opstati na škrtu kršu i čudljivu moru, rasti u plemenitosti srca i profinjenosti duše, izdići se iznad trivijalnosti i besmisla. On, koji je morem povezan s oceanima i kontinentima, susreće se s različitim rasama i kulturama; tolerantan i otvoren dijalogu, svoj odgojni doseg duguje evanđeoskom nadahnuću i vjekovnom kapilarnom djelovanju Crkve. Otočka duša, odnijehana u krilu Crkve i na krilima njezine ljubavi i brige, Crkvu će trajno doživljavati kao majku koja svoju djecu sposobljava za slobodu. U toj će Crkvi od prvih dana svojega postojanja oblikovati svoju osobnost. Krsna milost primljena u najranijem djetinjstvu temelj je stava o vlastitoj nesavršenosti i navezanosti na Stvoritelja i Spasitelja. Osjećaj pripadnosti profiliranoj zajednici, stabilnoj i sigurnoj, kao i osjećaj ukorijenjenosti u povijest, pridonose oblikovanju stabilne osobnosti, a iskustvo Božjeg blagoslova i njegove ljubavi, njezine moralnosti.

Mnogovrsni oblici i znakovi pobožnosti nedvosmislen su izraz osjećaja otočkog vjernika koji svoju vjeru ne živi samo na rezerviranim mjestima i u određeno vrijeme. Vjera otočana preljeva se iz liturgije KRK, Euharistijski kongres 1983. godine na liturgijskom slavlju propovijed je održao kardinal Kuharić

u zajedničku i individualnu pobožnost u crkvi, ali se prenosi i u svagdanji život i svaki posao. Možemo reći da nije bilo nijedne djelatnosti otočanina u kojoj se nije mogla prepoznati prožetost kršćanskim duhom. Bio on ratar, stočar, ribar, mornar, trgovac, brodograditelj ili učitelj, notar, sluga ili gospodar, pučanin ili vlastelin, žakan ili redovnik, pisac, graditelj ili kroničar svojega vremena, knez ili opat, povjerenje koje poklanja Stvoritelj, otkupljenje koje je mukotrpno za nas zaslužio Spasitelj i posvećenje koje nam daruje Duh Posvetitelj, prisutni su u svijesti i podsvijesti svakog vjernika i u svakom njegovu činu. U toj vjeri srcem i dušom prihvaća, ljubomorno čuva i neumorno koristi sustav glagoljskih slova koji je na svom početku azbučnog niza označen znakom križa (**a**) a u nizanju prvih slova izriče svoju filozofsku spoznaju, ali i vjernički stav: *Ja slova (Slovo=Riječ=Bog) znajući govorim: dobro je živjeti veoma na zemlji.*

U pisanju dokumenata pravnog karaktera, bio pisac redovnik poput opata Držihe s Baščanske ploče ili laik poput notara Ivana Stašića, ili Petriša ili tolikih drugih pisaca i prepisivača, poput "grišnog raba" ili "slavnog Dragoslava", svoje će djelo započeti "Va ime Božje" ili "Va ime Hrstovo". Zazivanje blagoslova na one koji budu poštivali zapisano, a prokletstva na one koji to ospore, kako to nalazimo u nekim glagoljskim spomenicima, utemeljeno je na uvjerenju o Bogu kao pravednu sucu.

Evandeoski nauk o jednakosti svih ljudi pred Bogom, u nekim sredinama Krčke biskupije već se u doba srednjeg vijeka, kojeg neki vole nazivati mračnim (!?), oblikovao u zakone i pretočio u statute. Vrbnički statut npr., ne bez evandeoske podloge, dostojanstvo žena uzdiže na stupanj ravnopravnosti s dostojanstvom muškaraca kad određuje da su i sinovi i kćeri u jednakim dijelovima nasljednici dobara svojih roditelja te da uz to jednako pravo imaju i jednaku dužnost brige za stare roditelje, a kad su u pitanju sudske parnice protiv silovatelja, određuje da oštećena žena sama odabire znatan dio članova porote.

Evandeosko poštivanje, uvažavanje i tolerantni suživot različitih jezika, naroda, kultura na prostorima Krčke biskupije i u srcima otočkog vjernika zasvjedočeni su na čvrstome kamenom spomeniku kojem Zub vremena nije mogao nauditi ni njegovo svjedočanstvo izbrisati. Valunska ploča nije samo šturi povijesni podatak o paralelnom postojanju dvaju različitih etnosa na jednome mjestu, nego je svjedočanstvo da su te različitosti bile ujedinjene u životu, pa onda i na grobu onih koji u njemu počivaju. Teha, Bratohna i Juna, imena s Valunske nadgrobne ploče, u zemaljskom su životu živjeli vrijednosti koje ih prate preko groba u život vječni.

U svome kršćanskom vjerovanju otočanin je nalazio i svoju umjetničku inspiraciju. Njegova ga je vjera poticala da zaplovi prostranstvima duha, da moli i meditira, da istražuje i razmišlja, da se nadahnjuje i zaključuje. Crkva ga je opismenjivala, prosvjetljivala ga u svojim školama, kaptolskim i samostanskim, nižim i visokim. Znanje i učenost bili su na cijeni. Nedjelje i blagdani, kao dani odmora od svakodnevnog posla, vršili su svoju odgojiteljsku ulogu, usmjerujući pozornost i onog „zadnjeg“ u zajednici na vrijednosti koje nadilaze tjeskobnu zabrinutost za preživljavanje. Nije čudno da je sustav javnog školstva na ovim područjima naišao na plodno tlo. I nije čudno da su se osnivale škole i za žensku

djecu. Pojam nepismenosti otočkog puka ostao je u davnoj prošlosti. Stoga nije čudno da je i jedan *Franić Vodarić Crisanin*, naravi težačke, kopaške, kako se sam predstavio, mogao krajem 17. ili početkom 18. stoljeća u četiri tisuće osam stotina i devet stihova opjevati muku Isusovu pišući latinicom, glagoljicom i bosančicom.

Literarno stvaralaštvo osobito se razvijalo uz događaje kroz liturgijsku godinu. Različite koledve ili kolede, osobito u božićno vrijeme, još su i danas žive, neke u praksi a neke samo u sjećanju. Jedna od pjesama koja se i danas pjeva u Vrbniku poslije procesije Velikog petka nosi naslov *Božji plač*, a pjeva o žalosti koju su osjećali Isusu bliski ljudi pri njegovoj muci te potiče na suošćeće i narod koji sudjeluje u toj pobožnosti. U tim pjesmama, osobito onim pobožnim, susrećemo mnoge starozavjetne i novo-zavjetne biblijske likove ali i svece koji nama danas nisu toliko poznati i koji nas na neki način povezuju i s kršćanskim Istokom. Tako je u pjesmi vrbničkih kapara, koja je zapravo molitva za pokojnu braću i sestre. Anamnetičko nabranje Božjih spasonosnih djela razlog je za žarku molitvu vjernog puka ute-meljenou na živoj vjeri i nepokolebljivoj nadi da Bog spašava. Ovdje je donosimo u cijelosti:

POJUBICA

Pisma na čast Majke Božje

O Gospoje sveta Marije,

Primi duše bratije i sestar naših

I moli svojega milostivoga Sina,

Da bi njin prostili grihi.

1. Molimo te, Gospodine Bože milostivi,

Jakože izbavi Jenoha i Iliju od smrti obče vika sego,

Tako izbavi duše bratije i sestar naših,

Da ne budu v mukah.

O Gospoje sveta Marije...

2. Molimo te, Gospodine Bože milostivi,

Jakože izbavi Noja od potopa,

Tako izbavi duše bratije i sestar naših,

Da ne budu v mukah.

O Gospoje sveta Marije...

3. Molimo te, Gospodine Bože milostivi,

Jakože izbavi Abrahama od Ur Kaldejskih,

Tako izbavi duše bratije i sestar naših,

Da ne budu v mukah.

O Gospoje sveta Marije...

4. Molimo te, Gospodine Božje milostivi,
Jakože izbavi Joba od gub njegovih,
Tako izbavi duše bratije i sestar naših,
Da ne budu v mukah.

O Gospoje sveta Marije...

5. Molimo te, Gospodine Božje milostivi,
Jakože izbavi Izaka od ruku oca jego Abrahama kada hoti žrtvu na oltar
snesti,
Tako izbavi duše bratije i sestar naših,
Da ne budu v mukah.

O Gospoje sveta Marije...

6. Molimo te, Gospodine Božje milostivi,
Jakože izbavi Lota od Sodomljan i od plamena ognja,
Tako izbavi duše bratije i sestar naših,
Da ne budu v mukah.

O Gospoje sveta Marije...

7. Molimo te, Gospodine Božje milostivi,
Jakože izbavi Mojsiju od ruk Farauna, cesara jejunatskago,
Tako izbavi duše bratije i sestar naših,
Da ne budu v mukah.

O Gospoje sveta Marije...

8. Molimo te, Gospodine Božje milostivi,
Jakože izbavi Danijela od rova lavova,
Tako izbavi duše bratije i sestar naših,
Da ne budu v mukah.

O Gospoje sveta Marije...

9. Molimo te, Gospodine Božje milostivi,
Jakože izbavi tri otroki od peć organjije (ognja gorućago)
i ot ruk cesara bezakonago,
Tako izbavi duše bratije i sestar naših,
Da ne budu v mukah.

O Gospoje sveta Marije...

10. Molimo te, Gospodine Božje milostivi,
Jakože izbavi Suzanu od kriva potvorenja i krivih svedetelj,
Tako izbavi duše bratije i sestar naših,
Da ne budu v mukah.

O Gospoje sveta Marije...

11. Molimo te, Gospodine Božje milostivi,
Jakože izbavi Davida cesara iz ruku Saula i Golijata
Tako izbavi duše bratije i sestar naših,
Da ne budu v mukah.

O Gospoje sveta Marije...

12. Molimo te, Gospodine Božje milostivi,
Jakože izbavi Petra i Pavla od tamnice,
Tako izbavi duše bratije i sestar naših,
Da ne budu v mukah.

O Gospoje sveta Marije...

13. Molimo te, Gospodine Božje milostivi,
Jakože izbavi Jonu od čriva kitova,
Tako izbavi duše bratije i sestar naših,
Da ne budu v mukah.

O Gospoje sveta Marije...

14. Molimo te, Gospodine Božje milostivi,
Jakože izbavi Teklu divu od trojih mučenij,
Tako izbavi duše bratije i sestar naših,
Da ne budu v mukah.

O Gospoje sveta Marije...

Gospodi pomiluj, Kriste pomiluj, Gospodi pomiluj

Bogatstvo pučkog stvaranja možda se ipak ponajviše očitovalo u glazbenoj kreativnosti za potrebe liturgijskog pjevanja, ali i za potrebe prebogatih oblika pučke pobožnosti. Baštinici smo mnogobrojnih i raznolikih napjeva za pojedine dijelove euharistijske liturgije, i za nepromjenjive i za vlastite dijelove. Kad se njima dodaju različiti napjevi za svečane večernje, i to posebno za psalme, za himne, za evandeoski hvalospjev, za pripadajuće antifone i razne otpjeve, još uvijek nismo iscrpili sve pučko glazbeno liturgijsko stvaralaštvo. Moramo tomu svakako nadodati bogatstvo napjeva za pojedine dijelove obreda sprovoda, a onda i za razne pučke pobožnosti, od križnog puta do posebnih bratovštinskih molitava i pjesama. I u tom su stvaralaštvu prednjačili kaptolski centri, dok su ostale zajednice pomalo preuzimale ono što su od njih naučile. Dakako da je i po crkvama odjekivalo pjevanje u autohtonoj pentatonskoj ljestvici, u dvoglasju na „tanko i debelo“.

Kršćanskom duhovnošću prožeto je graditeljstvo otočkih naselja već po tome što crkva i zvonik utiskuju pečat graditeljskoj silueti, ali i po brojnim crkvama, kapelama i poklončićima razasutim po naseljima i izvan njih. Križ kao simbol Kristova spasonosnog stradanja prati otočki ambijent u različitim klesarskim, rezbarskim, kovanim ili slikarskim izražajima. Motive kršćanske duhovnosti susrećemo na svakom koraku.

Socijalnu osjetljivost i karitativnu djelatnost Crkva očekuje od pojedinca i društva. Sporadično pojedinačno karitativno djelovanje nije bilo dovoljno, pa je organiziranje i konstituiranje bratovština s primarno karitativnom zadaćom bilo logično i svrhovito U bratovštinama se sustavno provodi bri-ga za siromašne, bolesne, ožalošćene.... Njima se vjernički odgovaralo na potrebu trenutka, ali u njima je laička baza participirala u poslanju Crkve i nosila dio odgovornosti. Osim toga bratovštine su omogućavale stjecanje vještine upravljanja i demokratskog odlučivanja. Pojedinac je preko njih mogao pravilno oblikovati svoj odnos prema drugima i izići iz kruga egocentričnosti. Bratovštine kao oblik socijalne službe danas više nisu aktualne, ali neke su se ipak održale i nalaze razlog svog postojanja, poput Bratovštine sv. Ivana Krstitelja u Vrbskom, poznatoj pod imenom Kapari, koja svoju karitativnu službu vrši prema pokojnima time što na sprovodu nosi pokojnikov ljes te se na zahtjev rodbine dodatno moli za njihova pokojnika. Socijalno djelovanje Crkve unapređivanjem gospodarstva (npr. ogledni vinograd), prometa (npr. parobrodarsko društvo), trgovine (npr. zadruge), bankarstva, osobito preko posuđilnica, omogućilo je zarađivanje za život na ovim otocima i time se uspješno oduprlo iseljavanju stanovništva, osobito u kritičnim trenucima.

Miroljubivost, kultiviranost, profinjenost, pravičnost, radišnost, upornost i strpljivost samo su dio kršćanskog sjemena stoljećima sijanog na ovoj Gospodnjoj njivi koja donosi svoj rod, stos-truk, šezdesetorostruk, tridesetorostruk... Na svakoj njivi, povijesnoj, sadašnjoj ili budućoj, kukolj je neizbjegjan, ali je važno da ga bude što manje. Evandeosko je sjeme odgovornosti, pravednosti, poštenja, oprاشtanja, tolerantnosti, poštovanja... posijano u srce otočkog vjernika i plod donosi i onda kad on toga nije svjestan. Ne samo znani autori spomena ovjekovječena na Baščanskoj ploči i drugim kamenim ili pak knjižnim spomenicima nego i mnogi anonimni glagoljaši, redovnici i svećenici, ostavili su neizbrisiv trag u duši otočkog ratara, pastira, ribara, pomorca, trgovca, političara, turističkog radnika i intelektualca.

Otočki vjernik prepoznaće Crkvu kao oslobođiteljicu od katastrofičnog fatalizma i magijskog usuda, oslobođiteljicu za život u slobodi djeteta Božjega, kao promicateljicu ljudskog dostojanstva i zagovornicu nužnosti zajedništva u različitosti darova i stavova, pogleda i mišljenja.

Takav duhovni i moralni profil otočkog čovjeka oblikovan je intenzivnom povezanošću s Crkvom. Konfiguracija naselja, kojemu je crkva u središtu, odraz je mentalnog sklopa u kojem Crkva ima središnje značenje. Utvrđeni kašteli živjeli su monašku dinamiku dnevnih molitava gotovo na samostanski način, javno mnjenje bilo je obilježeno kršćanskim vrijednostima i vrijednosnim sudovima. Kršćanska duhovnost i moralnost odražavale su se i u obiteljskom životu, i u ribarskom nadmetanju, i u pastirsкоj konkurenciji, i u ratarskoj radišnosti i u pomorskoj neizvjesnosti. Te su se vrijednosti prelijevale s naraštajem na naraštaj i danas su neosporne, barem u teoriji, ako ne i u praksi okaljanoj prodorom „slobodoumnih“ ideja i stavova.

Mnoštvo benediktinskih samostana, brojnost kolegijalnih i ruralnih kaptola, bezbroj kapelica, „poklončića“, križeva na javnim mjestima i drugih znakova, kameni zapisi i pisani dokumenti, pismenost

i književnost, likovna i glazbena izražajnost, škole i bolnice, sirotišta i lazareti, posuđilnice i zadruge, za-vjeti i hodočašća, pobožnost i liturgija, ali najviše osjećaj i doživljaj vjerničkog srca, plod su stoljetnog prijateljevanja s Bogom čovjekoljupcem kroz Crkvu u kojoj se rađa, zrije i umire. Graditelji Kraljevstva kroz povijest ipak su ga gradili i ono je tu. „Kraljevstvo Božje ne dolazi primjetljivo. Niti će se moći kazati: ‘Evo ga ovdje!’ ili: ‘Eno ga ondje!’ Ta evo–kraljevstvo je Božje među vama!“ (Lk 17,20-21). Njegova izgrad-nja još nije dovršena. Iako je već prisutno, ono će u potpunosti biti ostvareno tek u vječnosti. I ovaj se naraštaj Crkve na otocima Krčke biskupije trudi razumljivim jezikom današnjem naraštaju prenijeti Božju poruku i graditi njegovo Kraljevstvo sada i ovdje oslanjajući se na povjesne zasade ne samo u kamen i knjigu nego u srce i dušu upisane.

Prošlost nas je zadužila. Sada gradimo budućnost.

Svoje stoto jubilano putovanje Kristov namjesnik Ivan Pavao II. započeo je na tlu Krčke biskupije

Anton Tamarut

OTOCI ŽUDE ZA NJEGOVIM NAUKOM

(Iz 42,4)

Obrisi kršćanskog života u Krčkoj biskupiji

Krčka biskupija je po teritoriju i broju vjernika jedna od manjih biskupija na području Hrvatske biskupske konferencije, ali je po svojoj dugo i bogatoj duhovnoj i kulturnoj baštini u tome istom crkvenom i povijesnom prostoru na dijametralno suprotnome mjestu. Ta mala otočna biskupija u krilu Kvarnera može se pohvaliti dubokim i brojnim kršćanskim tragovima iz antičkih vremena. Gotovo da nema dijela biskupije u kojem nisu otkriveni temelji ranokršćanskih bazilika s pripadajućim krstionicama i euharistijskim simbolima. Znatan dio postojećih crkava sagrađen je upravo na njihovim temeljima ili pokraj njih. Krčka biskupija posebno se može podići izvornom i vrlo bogatom staroslavenskom baštinom, stoljećima njegovanom liturgijom na staroslavenskom jeziku, unikatnim primjercima glagoljskih brevijsara i misala čiji su autori njezini umni i pobožni sinovi. Spomenimo samo: *Brevijar Vida Omišljanina* iz 1396. godine, koji se čuva u Austrijskoj nacionalnoj knjižnici u Beču; *Vrbnički misal* pohranjen u Vatikanskoj knjižnici, *Misal-brevijar Bartola Baromića* iz 1493., tiskan u Mlecima. Krčka biskupija ima također razloga dići se svojim revnim i mudrim pastirima čiji su se talenti i neumoran trud uvelike cijenili i na područjima puno širim od biskupije. Dovoljno je samo spomenuti tri velika muža Crkve iz minulog stoljeća, biskupe: Antuna Mahnića (1896.-1920.), oca Hrvatskoga katoličkog pokreta; Josipa Srebrnića (1923.- 1966.), velikog odvjetnika i branitelja ugroženih pojedinaca i narodnih skupina u nemilim političkim i vojnim režimima, te Karmela Zazinovića (1961.-1997.), hrabroga koncilskog oca i mudrog sprovoditelja slova i duha Drugoga vatikanskog koncila.

Krčka biskupija danas slovi kao mala, ali uredna, složna i živahna crkvena zajednica. Prostire se na 1119 km² i ima otprilike 37 000 vjernika. Organizirana je u pedeset i jednu župu, koje su raspoređene u šest dekanata (Krčki, Vrbnički, Omišalski, Creski, Lošinjski i Rapski), te neslužbeno u tri pastoralna područja (Krk, Cres-Lošinj, Rab-sjeverni dio Paga). Središte biskupije je grad Krk s oko tri tisuća vjernika. Najbrojnija je vjernička zajednica u Malom Lošinju, a ima otprilike pet tisuća kršćana-katolika. Sve su župe, pa i one od svega pedesetak vjernika, zbrinute redovitom pastoralnom skrbi. Zaštitnik biskupije je sv. Kvirin, biskup sisacki i mučenik iz 4. stoljeća, a suzaštitnici sv. Gaudencije, biskup osorski iz 11. stoljeća, i sv. Kristofor, starokršćanski mučenik.

Krčka biskupija je poznata po brojnim svećeničkim i redovničkim zvanjima. Trenutačno ima šezdesetak svećenika i desetak svećeničkih pripravnika, bogoslova i sjemeništaraca. Krčki prezbiterij iznjedrio je u novije doba nekoliko biskupa i nadbiskupa: krčkog biskupa Karmela Zazinovića (1961.-1997.), šibenskog biskupa pa nakon toga riječkog nadbiskupa Antona Tamaruta (1986.-2000.), krčkog biskupa pa zatim zagrebačkog nadbiskupa Josipa Bozanića (1987.-), sadašnjeg krčkog biskupa Valtera Župana (1998.-). Iz samostana franjevaca trećoredaca u Krku za službu šibenskog biskupa izabran je

i zaređen Srećko Badurina (1988.-1996.), rodom iz Luna na Pagu. Nakon Drugoga vatikanskog koncila (1962.-1965.) iz redova krčkih svećenika stasali su također vrsni i zauzeti teolozi poput Marijana Valkovića (†2000.) i Antuna Benvina (†1996.). Svojom iznimnom erudicijom obojica su se duboko upisala u hrvatsku duhovnu i kulturnu baštinu druge polovine 20. stoljeća. Nekolicina svećenika Krčke biskupije danas djeluje izvan matične biskupije. Jedan od njih, Boris Dabo, već je više od dvadeset godina misionar u Zambiji; drugi ili predaju na teološkim učilištima u Zagrebu i Rijeci ili su pak djelatnici u istaknutim crkvenim ustanovama u Zagrebu, odnosno u Rimu.

Za svećenike Krčke biskupije karakteristično je da se svi međusobno poznaju, rado susreću i druže jedni s drugima. Sa svojim biskupom čine jedinstven i složan prezbiterij. Euharistijsko zajedništvo biskupije očituje se posebno na Veliki četvrtak, kada u misi posvete ulja svećenici pred svojim biskupom i pred vjerničkom zajednicom obnavljaju svećenička obećanja. Ono se također svečano potvrđuje i na svetkovinu sv. Kvirina, zaštitnika biskupije, kao i prigodom svećeničkih ređenja. Dva puta godišnje, u jesen i u proljeće, biskup okuplja sve svećenike i redovnike koji djeluju na području biskupije na plenarni sastanak u Biskupski dom u Krku da zajedno promišljaju aktualne teološko-pastoralne teme i izazove te se međusobno informiraju o zajedničkim biskupijskim planovima i programima. Plenarni susreti redovito započinju kraćom duhovnom obnovom, odnosno slavljem pokorničkog bogoslužja i pojedinačnom isповijedi. Potrebu za cijeloživotnim duhovnim i pastoralnim usavršavanjem svećenici pokazuju na svojim mjesечnim dekanatskim sastancima, na povremenim pastoralnim konferencijama, posebno sudjelovanjem na višednevnim godišnjim duhovnim vježbama, koje se obično održavaju u franjevačkom samostanu na Košljunu ili u samostanu otaca karmelićana u Krku.

U maloj starodrevnoj Krčkoj biskupiji posebno upada u oči bratska povezanost i plodna duhovna suradnja između biskupijskih svećenika i redovnika. Na području biskupije ima, naime, više muških i ženskih samostana, od kojih neki, s dubokim povijesnim korijenima i s neprocjenjivom duhovnom i kulturno-povijesnom baštinom. Franjevci trećoreci, zvani još fratri glagoljaši, imaju samostane u Krku, na Poratu, na Glavotoku i u Martinšćici. Franjevci konventualci u Cresu, a Red manje braće na Košljunu, u Kamporu i u Nerezinama. Devedesetih godina prošlog stoljeća u Krku su osnovali samostan ioci karmelićani. Od ženskih samostana najstariji su benediktinski: u Krku, Cresu i Rabu. Po župama i u raznim ustanovama diljem biskupije duhovno i pastoralno djeluju sestre Svetoga Križa, Družbe Presvetog Srca Isusova, milosrdnice sv. Vinka Paulskog, karmelićanke, službenice milosrđa, franjevke misionarke, franjevke od Bezgrješnog začeća, školske sestre sv. Franje i, u najnovije doba, sestre Srca Isusova i Marijina. Svećenici, kao i mnogi vjernici laici, našli su među redovničkom braćom i sestrama svoje duhovne savjetnike i isповjednike, tihe i vjerne molitelje i zagovornike. Samostani su u biskupiji dragocjene oaze duha, gdje se više nego drugdje budi i njeguje želja za vječnim i neprolaznim dobrima.

Činjenica što su župe u Krčkoj biskupiji relativno male, imaju uglavnom od osamsto do dvije tisuće vjernika, omogućava da su također i odnosi između svećenika i vjernika bliski i neposredni. Većina je

svećenika rodom iz Krčke biskupije, što znači da su od djetinjstva životno srasli s vjernicima kojima su sada kao duhovni predvodnici postavljeni na službu. Oni, dakle, u sebi nose društveni, kulturni i duhovni mentalitet sredina u kojima služe. Međusobno komuniciranje zbog toga je jednostavnije i neposrednije. Župniku redovito ne treba dugo vremena da upozna sve svoje župljane, kao ni župljanima da upoznaju svoga župnika. U Krčkoj biskupiji i biskup osobno poznaje mnoge vjernike jer je često u župnim zajednicama. Posjećuje ih ne samo prigodom službenoga pastirskog pohoda i prilikom slavlja sakramenta potvrde nego i svaki put kada pojedina župa slavi važniju obljetnicu ili organizira veću duhovnu obnovu. Svako četvrti i daljnje dijete u jednoj obitelji dolazi u župu krstiti sam biskup.

U manjim se biskupijskim i župnim zajednicama mogu uspješnije čuvati naslijedene životne vrijednosti, vlastiti identitet, s jedne strane, i duh uzajamne pripadnosti i zajedništva, s druge strane. Čini se kako je u takvim sredinama duhovna i kulturna baština zaštićenija, pomnije ju se i ustrajnije čuva i njeguje. Duh Drugoga vatikanskog koncila u župama Krčke biskupije prihvaćan je s velikom otvorenosću i neskrivenom radošću. Zbog duge tradicije glagoljanja u liturgiji, posebno zahvalno i s lakoćom dočekana je liturgijska obnova i uvođenje narodnog jezika u liturgiju. No koncilska obnova na području Krčke biskupije nije, nasreću, značila radikalni raskid sa svime što je dotad stoljećima u liturgiji i u pučkoj pobožnosti njegovano. Jaka povjesna svijest i ponos na bogatu duhovnu i liturgijsku baštinu pomogli su da se i dan-danas, barem u onim župama u kojima su postojali snažni, seoski kaptoni, kao što su npr. Vrnik, Omišalj i Dobrinj, pa makar samo u svečanijim prigodama, izvode liturgijske stavke i paraliturgijski oblici na staroslavenskom jeziku, u skladu s izvornom i stoljetnom, duhovnom i kulturnom tradicijom.

Na otocima Krčke biskupije od najstarijih se vremena njegovao kult mučenika, o čemu možda najbolje svjedoči dragocjeni relikvijar iz 4. stoljeća, pronađen u Novalji na otoku Pagu, a čuva se u Arheološkome muzeju u Zadru. No dovoljno jasno govori u tom pogledu i činjenica što je glavni zaštitnik biskupije upravo ranokršćanski mučenik, sisački biskup sv. Kvirin, čiju 1700. obljetnicu mučeništva upravo ove godine (2008./2009.) svečano slavimo. "Krv mučenika sjeme je kršćana", tako je već govorio Tertulijan, glasoviti crkveni pisac iz 2., odnosno 3. stoljeća. Svaka je, naime, nova generacija kršćana cjelovitu i neokaljanu baštinuvjere primila u nasljedstvo u prvom redu iz ruku muževa i žena koji su u prethodnoj generaciji svetim životom svjedočili za bezuvjetnu i neograničenu Božju ljubav, koja se očitovala u utjelovljenju, u smrti i uskrsnuću Isusa Krista. I današnji naraštaj kršćana baštinik je prije svega onevjere koju su u prošlom stoljeću, u vrijeme totalitarnih režima, na otocima Krčke biskupije hrabro i postojano svjedočili kako duhovni pastiri, biskupi i svećenici, tako jednako i mnogobrojni vjernici laici. Neki su od tih svjedokavjere ubijeni, drugi su u više navrata fizički i psihički zlostavljeni, medijski ozloglašavani i ponižavani. Mnogi su vjernici laici bili, nažalost, zbog svojega javnoga kršćanskog života diskriminirani i marginalizirani. Važne i odgovorne službe u društvenom, kulturnom i političkom životu zemlje bile su za dosljedne kršćane nedostupne.

Sa svom sigurnošću možemo reći da je euharistija bila središnji izvor iz kojeg su kršćani i u doba

nedavnih kušnji i progona crpili svoju snagu, sigurnost i mir. Samo sjedinjeni s Kristovom žrtvom u sakramentu njegove ljubavi, oni su uspjeli othrvati se laži i ostati uz Istinu. Euharistijsko je otajstvo, naime, najdragocjeniji dar koji je Crkva primila od Isusa Krista i koji svaka generacija vjernika s najvećim strahopštovanjem i ljubavlju predaje sljedećoj. Da je tako na području Krčke biskupije bilo od samih početaka, svjedoči nam ranokršćanski simbol za euharistijsko otajstvo uklesan na uglovima kapitela krčke katedre: *dvije se ptice hrane ribom*. Kršćani predstavljeni u likovima ptica hrane se Isusom Kristom, Božjim Sinom, Spasiteljem, predstavljenim u liku ribe. Može se mirne duše reći kako su kroz sva stoljeća, u svim naraštajima, kršćanske zajednice na otocima Krčke biskupije živjele ponajprije od euharistije. O tome svjedoče brojni arheološki ostaci s euharistijskim simbolima te brojna i raznolika umjetnička djela kasnijih razdoblja. Euharistija je, naime, „izvor i vrhunac svega kršćanskog života”, kako nas uči Drugi vatikanski koncil. Ona je samo srce Crkve. Tijelo i Krv Kristova za kršćane su lijek besmrtnosti i hrana za život vječni.

Euharistijski kongresi, svečano proslavljeni po različitim područjima biskupije 1982./1983. godine te ponovno tijekom godine Velikog jubileja 2000., posebno oni središnji i zaključni u Krku u listopadu 1983., odnosno 2000. godine, na kojima se okupilo nekoliko tisuća vjernika iz svih dijelova biskupije, svježi su povijesni trag žive i duboke euharistijske vjere u Krčkoj biskupiji. U tom kontekstu također je vrijedno spomenuti praksu godišnjega euharistijskog klanjanja, koja se već dugo njeguje na području biskupije. Naime, svake nedjelje određena župa priređuje svečano euharistijsko klanjanje u ime cijele biskupije. U nekim je župama jednom u tjednu, obično četvrtkom, Presveti Oltarski Sakrament po cijeli dan izložen na klanjanje. U biskupiji je dugo vremena postojala Udruga svećenika klanjatelja.

Osim euharistijskog obilježja, vjera na otocima Krčke biskupije ima također istaknuto marijansku dimenziju. Mnogi drevni toponimi na otocima Krčke biskupije u sebi kriju marijansko štovanje, kao npr. Stomorina ili Stomorica. Ne možemo a da ne podsjetimo kako je najstariji poznati prikaz Bogorodice Marije na području Hrvatske pronađen upravo na teritoriju Krčke biskupije. Naime, na bakrenoj oplati već spomenutoga Novaljskog relikvijara iz četvrtog desetljeća 4. stoljeća prikazana je Bogorodica u stavu molitve, *Maria Orans*. Dakle, stotinjak godina prije Efeškog sabora (431.), kad Marija još nije službeno proglašena Bogorodicom (*Theotokos*), pa nema nimbus na glavi, kao što ga, uostalom, na tom relikvijaru nema ni Krist, koji je prikazan kao *Dobri pastir*. Sve tri katedrale, sadašnja u Krku, kao i nekadašnje u Osoru i Rabu, posvećene su uznesenju Marijinu u nebesku slavu. Svetište Majke Božje Goričke kraj Baške na otoku Krku ubraja se među najstarija marijanska svetišta u Hrvatskoj. Potječe iz 11. stoljeća, a na sadašnjem mjestu i u današnjem obliku sagrađeno je tijekom 15. stoljeća. Tamo osim hodočasnika s otoka Krka već stoljećima dolaze i vjernici iz podvelebitskog kraja, Senja, Krasnoga te Vinodola, Podgorja, sve do Gacke i Like, u novije doba sve više i vjernici iz Istre, Rijeke i Zagreba. U okrilju Marijina svetišta u novije doba djelovala je terapijska zajednica *Savez*, u kojoj su se prvo liječili mladi upali u pakao droge, a poslije hrvatski branitelji iz Domovinskog rata oboljeli od posttraumatskoga stresnog poremećaja (PTSP-a). Više od desetak tisuća ranjenih na duši i tijelu, iz domovine i svijeta,

pod Marijinom je zaštitom našlo duhovnu utjehu i pomoć u ne velikom, ali zato topлом, pastoralnom domu *Betanija*, sagrađenom u Ćunskom 1999. godine.

Štovanje presvete Bogorodice u Krčkoj biskupiji ogleda se u brojnim crkvama i kapelama posvećenima njoj u čast, ali još više u raznolikim marijanskim pobožnostima privatnog i zajedničkog karaktera, od kojih je, dakako, pobožnost svete krunice najpoznatija i najčešća. Marijanska je pobožnost posebno živa u svibnju i listopadu, kada se u pojedinim župama osim zajedničke molitve krunice organiziraju i nedjeljne marijanske procesije. Prve subote u mjesecu tradicionalno su povezane s marijanskim pobožnošću. Tada se u biskupiji posebno moli za nova duhovna zvanja. Najpoznatija molitva po toj nakani je *O sveta Majko Božja i premila Majko naša*. Mnogi je znadu napamet i mole je dnevno uz svetu krunicu. Vjernici Krčke biskupije, osim u svetišta na svome području, posebno rado i često hodočaste u svetište Majke Božje na Trsatu. Svake godine, na drugu nedjelju u listopadu, Gospo Trsatskoj hodočasti cijela Krčka biskupija na čelu sa svojim biskupom i brojnim svećenicima. Već je nekoliko puta Krčka biskupija organizirano hodočastila i u svjetski glasovito marijansko svetište Lourd (1903., 1968., 2003. 2007.), a u rujnu 2007. godine, prvi put, i u Fatimu.

Donedavno su se vjernici laici u župama Krčke biskupije najčešće aktivirali i organizirali u bratovštinama. U pojedinim župama znalo ih je biti i po nekoliko. One su imale ne samo molitveni nego i socijalni, odnosno karitativni karakter. Pomagale su siromašnima, bile bliske bolesnima i umirućima, brinule se za pojedine crkve i kapele, organizirale razne vjerske i kulturne priredbe. Prva i najveća briga većini bratovština sastojala se u tome da njihovi članovi s ovoga svijeta prijeđu na drugi svijet opremljeni svitim otajstvima, da imaju dostojan ukop te da se nakon smrti za njihovu dušu služe svete mise. Među poznatijima u Krčkoj biskupiji svakako je Bratovština sv. Ivana Krstitelja u Vrbniku, osnovana 1323. godine, poznatija pod nazivom "Vrbnički kapari". Članovi te bratovštine i danas prate svakog pokojnika na posljednje počivalište, a također mole i pojubicu za onog pokojnika čija to obitelj zaželi. U obredima Velikog petka obvezno sudjeluju pjevanjem pjesama *O Gospoje sveta Marije* i *O presveto Božje telo*. U prošlosti je bila također vrlo važna Bratovština svete Marije, vezana uz spomenuto hodočasničko svetište Majke Božje Goričke. Statut te bratovštine *Zakon brašćine* potječe iz 1425. godine i najstariji je statut jedne bratovštine u Hrvatskoj pisani glagoljicom. Čuva se u Arhivu Hrvatske u Zagrebu.

Umjesto u bratovštine, koje, nažalost, jedva gdje još aktivno djeluju, u novije doba, sve veći broj, posebno mlađih, vjernika organizira se u manje i neformalne duhovne i molitvene skupine. Poneka skupina vjernika uključena je i u nove crkvene pokrete, kao što su: neokatolicki put, karizmatski pokret, fokularini i dr. U većim župama postoje biblijske i liturgijske skupine, pjevački zborovi, veliki i mali. Posebno mjesto u svakoj župi pripada karitasu, udruzi dragovoljaca svih životnih uzrasta koji se brinu o siromašnim i bolesnim članovima zajednice. Mnoge se župe u biskupiji danas mogu pohvaliti vjernicima laicima u zvanju vjeroučitelja i katehete. Oni su velika pomoć i podrška svojim župnicima u katehizaciji i vjerskom odgoju djece i mlađih.

Inače, kao što biskupu u upravljanju biskupijom pomažu svojim savjetima *Prezbiteralno vijeće bisk-*

upije i Zbor savjetnika, a u materijalnim pitanjima Ekonomsko vijeće biskupije, jednako tako župniku u organiziranju vjerničkog života u župi pomaže Župno pastoralno vijeće, a u materijalnim pitanjima Župsko ekonomsko vijeće. Postoji također Biskupijsko pastoralno vijeće, sastavljeno od desetak povjerenstava, u kojima su predstavnici vjernikâ i svećenikâ iz svih dijelova biskupije. Njihov je zadatak da daju ideje i pokreću inicijative za područje cijele biskupije, npr. u radu s obiteljima, s mladima, na promicanju duhovnih zvanja, karitasa, crkvenih kulturnih dobara, medija itd. Može se reći kako je glede struktura crkvenog života Krčka biskupija uzorno organizirana. Treba samo još više poraditi na tome da postojeća biskupijska i župna tijela postanu stvarni kotači zamašnjaci vjerničkog napretka i u biskupiji u cjelini i u svakoj pojedinoj župi. Hvalevrijedno je što biskupija osim svoga Službenog vjesnika, koji obično izlazi šest puta godišnje, od 1997. godine ima i svoj mjesecnik Kvarnerski vez, koji pozorno bilježi sva važnija biskupijska i župna događanja te uz povijesne zanimljivosti donosi često i razgovore s istaknutim predstavnicima crkvenog i društvenog života o aktualnim temama. Naime, kao što na razini pojedinih župa župni listić pridonosi ne samo boljoj informiranosti župljana nego stvara i dodatni osjećaj zajedništva, tako i biskupijski list, osim informativne i poučne uloge, svoje opravданje prije svega nalazi u bližem međusobnom povezivanju i poznавanju, u obogaćivanju i produbljivanju biskupijskog zajedništva.

Na razini cijele biskupije djeluje Pokret za život, koji svesrdno podupire biskup Valter. Gotovo u svakoj većoj župnoj zajednici postoji ogrank tog pokreta. Njime se želi promicati i braniti kulturu života na otocima Krčke biskupije, ohrabriti u prvom redu mlade roditelje da budu otvoreni životu i odgovornom roditeljstvu. U pojedinim župama, odnosno u skupinama župa, osnovane su obiteljske zajednice s namjerom uzajamne evangelizacije i međusobnog pomaganja u misiji života, u zvanju bračne i obiteljske ljubavi. Na svim trima pastoralnim područjima biskupije dvaput godišnje organiziraju se tečajevi priprave za brak u kojima sudjeluju gotovo svi koji uskoro žele slaviti sakrament ženidbe. Cijeli je, naime, pastoral mlađih u biskupiji organiziran kao daljnja priprava na brak, za život u kršćanskoj obitelji, koju je Drugi vatikanski koncil, služeći se drevnim izrazom, nazvao "domaća Crkva" (*Ecclesia domestica*). Već je dugo vremena u biskupiji običaj da svećenici, prema godišnjem rasporedu, po jedan, svake subote i svakog marijanskog blagdana, slave svetu misu po nakani "Za obitelj i mlađe" (*Pro familia et iuventute*). Na kraju se stoga može reći kako su obitelj i mlađi velika briga, ali i još veća radost i nada Krčke biskupije.

Od samih početaka kršćanstva život žiteljâ otoka i otočića koje danas obuhvaća teritorij Krčke biskupije prosvijetljen je i obasjan svjetлом Kristova evanđelja. Na ovim su se prostorima do dana današnjega ostvarivale riječi psalma: "Naraštaj naraštaju kazuje djela tvoja i silu tvoju naviješta" (Ps 145, 4). Smijemo se čvrsto nadati da će milošću Božjom i ovaj naraštaj naslijedenu baštinuvjere, cjelovitu i neokaljanu, u ruhu svoga vremena, predati sljedećem naraštaju. Ne smijemo sumnjati da i na početku trećeg tisućljeća "otoci žude za njegovim naukom" (Iz 42,4).

GRAD
KRK

ELASTIČARSKA TIP.

Anton Šuljić

SKICA ZA ČITANJE KULTURNOGA I UMJETNIČKOG BLAGA KRČKE BISKUPIJE

Na području Krčke biskupije, od preistorije do danas, nastala su brojna kulturna dobra, koja su, više ili manje, zabilježena, poznata stručnjacima i zainteresiranim pojedincima, no koja još uvijek nisu dovoljno poznata široj hrvatskoj javnosti. Ova bi skica za čitanje toga blaga – zbog naravi ove fotomonografije, koja polazi od aktualnoga pastoralnog vrednovanja i na njemu se zaustavlja – htjela pridonijeti barem kakvoj takvoj svijesti o jedinstvenim vrijednostima koje postoje na Kvarnerskim otocima, a za cjelovitije prikazivanje toga blaga, oni koje to zanima, morat će pričekati drugu prigodu.

Na Kvarnerskim otocima postoji cijeli niz materijalnoga i nematerijalnoga kulturnog blaga (autor ovih redaka nabrojio ih je u svome cjelovitijem radu više od 30) koji postoje samo na njima i koji svojom posebnošću i unikatnošću nadilaze hrvatsku i mediteransku sredinu i, u pojedinim slučajevima, predstavljaju čak svjetske raritete. Spomenimo samo glagolsko kulturno blago, posebice glagolsku epigrafiku, i postavimo samo dva najreprezentativnija spomenika na razmeđe ovoga kratkog skiciranja: Baščansku ploču iz 1100. godine, na kojoj se prvi put hrvatskim pismenima spominje hrvatsko ime i, od nje nešto stariju, Valunsku ploču iz 11. stoljeća, koja predstavlja kameni sinopsis hrvatskoga i latinskoga teksta, najstariji u nas tako zabilježen.

Osvrnemo li se na arhitekturu toga razdoblja, naići ćemo na vrijedne i jedinstvene primjere predromaničkoga graditeljstva, kao što su Sv. Dunat i Sv. Krševan na Krku, a zatim i na kamenu plastiku iz istoga razdoblja, koje ima gotovo na svim našim otocima, od Cresa, preko Krka, Raba sve do Paga, točnije onoga njegova dijela koji danas pripada Krčkoj biskupiji. No ako tim našim vremeplovom krenemo još malo unatrag, ne preskačući, naravno, vrijeme seobe naroda i dolaska Hrvata na Kvarnerske otoke, nužno ćemo doći do ranokršćanskoga razdoblja po kome su ti otoci u najmanju ruku podjednako bogati kao i neke druge hrvatske regije poput Istre ili Dalmacije, posebice Zadra i Splita. Tako ćemo, naime, doći do sjedišta biskupije i katedrale u Krku, koja u velikoj mjeri čuva ranokršćanski slog, posebice stupovlja i znamenitih kapitela, zavirit ćemo u još uvijek visoke zidine nekadašnje starokršćanske bazilike u Sepenu iz 5. stoljeća kraj Omišlja, nakon čega ćemo se zaustaviti u nekadašnjim biskupskim središtima u Rabu i Osoru, gdje ćemo, osim starokršćanskih crkava i krstionica, naići i na brojne ostatke kamene plastike i epigrafike, koju ćemo naći i u, dosad nedovoljno prepoznatom i vrednovanom, vjerojatnom starokršćanskom biskupijskom sjedištu u Novalji. U njoj će nas, osim čak tri ranokršćanske bazilike, dočekati i raritetni starokršćanski relikvijari iz 4. i 5. stoljeća. No starokršćanska bazilika i baptisterij nedavno su nađeni i u Baški i kraj Sv. Vida na Krku, dok fragmenata ranokršćanske plastike ima u mnogim našim manjim i većim mjestima kao i na već napuštenim lokalitetima. Nešto od toga blaga čuva se u muzejima i zbirkama, kojih ima sve više i u otočnim gradovima i u manjim mjestima i sredinama.

Čak u tri biskupska sjedišta naići ćemo na ostatke episkopalnog kompleksa – u Krku, Rabu i u Osoru, u kojem ćemo naći i jedinstveni starokršćanski epigrafski spomenik na osebujnome latinskom jeziku, tzv. Osorsko vjerovanje, i staru kamenu biskupsku stolicu, a istraživanja poduzeta prošle i ove godine možda će nas uvjeriti da se takav kompleks nalazio i u Novalji. Vrativši se na Rab, moći ćemo posjetiti kasnoantičkoga Sv. Kuzmu i Damjana iznad Barbata, a tim ćemo nizom moći slijediti ostatke starokršćanske crkve u Lovreški na Cresu ili slične ostatke u temeljima znamenitih romaničkih rapskih crkava.

Korak natrag prema rimskome i grčkome razdoblju iznjedrit će, sada već slavnog, Apoksiomena iz 2. ili 1. stoljeća prije Krista, ali će nam posvjedočiti i o rapskim zidinama koje je 10. godine prije Krista dao podići car August, u Novalji ćemo naići na podzemni, ali i nadzemni rimske vodovod iz 1. stoljeća, u Belom će nas pak dočekati most koji svoje temelje veže uz rimsko razdoblje. Raster rapskih, osorskih, krčkih, a dijelom i novaljskih ulica nužno nas vraća rimskome urbanizmu. Na krčkim, rapskim i osorskim gradskim zidinama moći ćemo slijediti dugi povijesni hod od prehistorije do rimskog i srednjovjekovnog razdoblja sve do danas.

Krenemo li pak s malo prije označenih međaša–glagoljskih remek-djela Valunske i Baščanske ploče – naprijed, nužno ćemo morati spomenuti barem tri rapske romaničke crkve, uključujući i nekadašnju katedralu, zatim četiri prekrasna zvonika, od kojih onaj katedralni predstavlja zasebnu i jedinstvenu graditeljsku i umjetničku vrijednost i smatra se najljepšim na Mediteranu, stat ćemo pred neponovljivu protoromaničku crkvu sv. Petra u Supetarskoj Dragi. Ophodom ćemo zatim proći pored pa i kroz arhitektoničku simbiozu krčkoga Sv. Kvirina i katedrale, produžene upravo u romaničkome razdoblju, vratit ćemo se natrag Sv. Luciji u Jurandvor, slijediti benediktinske tragove posijane gotovo na svim našim većim otocima, no i na Košljunu, Iloviku i Susku, ali ćemo se uputiti i ladanjskomu zvoniku crkve sv. Vida kraj Dobrinja, vratiti se začas u 1. siječnja 1100. i osluhnuti slavnoga Dragoslava, darovatelja i graditelja spomenute crkve.

Iz toga romaničkog razdoblja pred nas će, kao iz svojevrsne Atlantide, izroniti slikano raspelo, svojim dimenzijama zarobljeno u župnoj crkvi sv. Nikole na Susku, koje Suščani, u skladu sa svojom davnom tradicijom – da svemu vole dati svoje vlastite nazive – nazivaju Veli Buoh. U Loparu će nas pak dočekati ponešto rustikalna Sv. Ana s malenom Bogorodicom, no bakrene i pozlaćene pločice s prijenosnoga oltara kao i relikvijar glave sv. Kristofora iz rapske katedrale posvjedočit će nam o visokom umjetničkom dometu majstora, ali i o ukusu i financijskim mogućnostima naručitelja.

Budemo li u toj virtualnoj šetnji imali vremena i volje, uputit ćemo se rapskomu Sv. Ivanu Evanđelistu i, kao što to kaže i naziv, prošetat ćemo se njegovim deambulatorijem, jedinstvenim u nas, ali ćemo zaviriti i u crkvu rapskih benediktinki Sv. Andriju i ispod njezinih baroknih štukatura otkriti romanički slog. Znatiželja bi nas tim slijedom morala dovesti pred nedavno obnovljenu prekrasnu rapsku romaničku katedralu s pročeljem, koje će nas se dojmiti svojom jednostavnošću i monumentalnošću, ali i slikovitošću i ritmiziranim rasporedom svojih slijepih arkada.

Razdoblja koja se nadovezuju na romaniku, od gotike pa preko renesanse i baroka do suvremenosti, ponovno će nam u imaginarnome muzeju probuditi slike župnih crkava u kaštelima kao što su Vrnik, Omišalj ili Dobrinj kao i njihove glavne oltare te razne bratovštinske i kaptolske crkve i kuće. Gradske isprave iz toga razdoblja, poput Krčkoga (Vrbničkoga) statuta iz 1388. godine, Rapskoga statuta iz 1327. godine i Cresko-osorskoga statuta iz 1332. godine, posvjedočit će nam o uređenome životu i visokim civilizacijskim dosezima otočne sredine. Neka, i ne samo estetska, prepoznavanja zavdivit će nas umijećem risanja i pisanja popova *glagoljaša*, ali to će učiniti i, makar letimični, pogled u pučke bratovštine i njihove, posebice pjevane, visoke dosege, poput čudesnoga rudimentarnog pjeva vrbničkih *Kapara*.

No pred nas će to razdoblje iznijeti i relikvijare, oslikane *misale*, *brevijare*, poput onih glagoljskih iz Vrnika, potom prelijepi i još starije *evangelistare*, poput Osorskoga ili Rapskoga, ali i misno i oltarno ruho iz riznica crkvenih i gradskih zbirkum umjetnina. Vidjet ćemo *retable* i *pale*, od kojih je osobito lijepea ona Frankopanska u krčkoj katedrali, potom bogoslužne uporabne predmete, najviših umjetničkih dometa, poput gotičke kadijnice u Osoru, ali svakako i umijeće visoke gradnje kao i umijeće klesanja, od ranokršćanskih vremena preko predromanike i romanike pa sve do suvremenosti. Povest će nas ta naša virtualna šetnja zatim na Košljun, pokazati nam poliptihe te velike zidne i oltarne kompozicije poznatih venecijanskih slikara tih razdoblja, poput *Paola Venazijana* ili kasnijih braće *Vivarinija*, *G. da Santa Crocea* i *F. Ugheta*, i dovesti nas do nadgrobnih ploča krčkih biskupa, franjevačke braće ili Katarine Frankopan te nas tako približiti nekim suvremenim domaćim majstorima poput *Ive Dulčića* ili *Brune Bulića* i *Josipa Botterija Dinija*.

U tome slijedu doći ćemo do Baške, popeti se u njezin nekadašnji smještaj kod Sv. Ivana, hodočasnički ćemo se zaputiti prema Majci Božjoj Goričkoj pa ćemo se zatim ponovno vratiti u Osor, očutjeti njegov uspon i pad, ali u njemu i u Cresu pratiti novi duh renesanse i snažnoga gospodarskoga razvoja Veloga i Malog Lošinja. Renesansu ćemo pratiti u Rabu, posebice u civilnoj arhitekturi, a krenemo li u Kampor, zastat ćemo u klastru, a zatim pogledati supostojanje na jednome mjestu bizantske Bogorodice, Vivarinija i Testena. Zavirit bismo morali u biskupijski arhiv i biblioteku kako bismo barem očutjeli miris starine, a takvi će nas prostori dočekati i u trećoredačkome samostanu u Krku, zatim kod otaca konventualaca u Cresu, u nekadašnjim biskupijskim središtima u Rabu i u Osoru, ali i u gotovo svim većim župama te muškim i ženskim samostanima.

Barok i novi duh vremena i stilova pratit ćemo potom u Velom Lošinju u kojem ćemo, uđemo li u župnu crkvu sv. Antuna, tu najbogatiju riznicu na Kvarnerskim otocima (B. Fučić), zaviljeno promatrati oltare, slike i liturgijsko posuđe, a potom mirno možemo prema Malom Lošinju kako bismo napravili korak naprijed prema suvremenosti.

Vraćajući se tom virtualnom šetnjom zastat ćemo u manjim mjestima i zaviriti u njihove riznice, prelistati brojne župne i crkvene matice najčešće, uglavnom sve do 20. stoljeća, pisane glagoljicom. Put će nas, međutim, često voditi seoskim raskrižjima na kojima ćemo zastati i pomoliti se pred kojom

jednostavnom, ali dragom i čedno rustikalnom kapelicom poklona ili pred raspelom. Gdjekad će nas taj put odvesti i u legendarnu i nejasnu povijest poput one koja se veže uz Svetog Šinšera na krčkome Šotoventu. Ni pučko sakralno stvaralaštvo nećemo ispustiti iz toga slijeda, ni etnografsko naslijeđe, sada već dijelom sakupljeno u odgovarajućim muzejima i zbirkama, a niti ćemo zaobići specifično ruralno graditeljstvo manjih mjesta poput kamenoga grada Lubenica. Baš ćemo u nekim takvim mjestima ostati iznenađeni susrećući se, primjerice, sa zlatom i srebrom Lubenica, ali i s bogatom baštinom ostalih naših kaštela, naselja i sela.

Slijedeći tako prinose stoljeća i u najvećem hrvatskome otočnom gradu Malom Lošinju i u drugim našim većim i manjim gradovima, gradićima, selima i zaseocima, u samostanima te u nekadašnjim kap-tolskim i bratovštinskim kućama, u gradskim i župnim muzejima i riznicama, možda ćemo i zanijemjeti pred količinom jedinstvenog i vrijednog, neponovljivog i autohtonog kulturnog bogatstva!? No naše putovanje još ni izdaleka neće doći kraju. Čekaju nas, naime, prirodne ljepote naših otoka, njihova flora i fauna, njihove geomorfološke jedinstvenosti, parkovi i šume, primjerice Košljuna, Dubašnice i Čikata, ornitološki rezervati poput onog creskih supova, otočno čudo prirode kriptodepresijsko Vransko jezero s dubinom i 61,5 metar ispod površine mora. Čeka nas, nadalje, akvatorij između Lošinja i Paga namijenjen svojevrsnomu rezervatu dupina, pustinjski ali i prašumski predijeli Paga i prelijepi lunjski maslinici, lječilišno jedinstveni parkovi Veloga Lošinja i ljekovito blato u Klimnu, strme, gotovo alpinističke, litice kraj Lubenica, Baške i Vrbnika, suhozidi Paga i oni Veloga mrgara iznad Jurandvora, špilja Biserujka na Krku i, konačno, pješčani Susak nasađen na ploči od kamena i njegova jedinstvena narodna nošnja. A što tek reći o čistome, bistrome i prelijepome našem moru kao što je, primjerice, ono, tirkizne boje, ispred Unija?!

Urbana arhitektura samo antičkih Krka, Raba, Osora i Novalje, a zatim ona srednjovjekovnoga rastera u Cresu, Vrbniku, Omišlju, Dobrinju ili Lubenicama te novovjekija u Malom i Velom Lošinju, Puntu i Malinskoj, jasno će ukazati na veliku tradiciju koja je stoljeće po stoljeće i sloj po sloj dala svjedočanstvo o ljudima i vremenu koje i s ove distance možemo slijediti s nepomućenim ushićenjem.

Nematerijalna kultura poput umijeća sviranja na sopelama po krčkim mjestima, zatim vrbničke Pojubice ili novaljskoga i lunjskoga pjeva nákanat, loparskoga rudimentarnog napjeva Bog se rodo Vitlijome, rapske torte te bodulskih šurlica i presneca, paškoga sira i creske skute ili pak poznate janjetine s oba otoka, autohtonih otočnih sorti vinove loze vrbničke žlahtine, susačke trojšćine i novaljskoga gogića, jedinstvenoga maslinovog ulja, zatim raznolikih narodnih plesova, nošnji i običaja svakoga našeg manjeg i većeg mjesta, upotpunit će naš dojam i u tome imaginarnome muzeju stvoriti osvjedočenje o baštini vrijednoj divljenja.

Ako ova skica za čitanje kulturnoga i umjetničkoga blaga na Kvarnerskim otocima može poslužiti barem kakvoj takvoj svijesti da smo to blago, nezasluženo, baštinili, onda možda jednom dođe i do njegova većeg vrednovanja i uvrštavanja u za to primjerenu publikaciju.

Petar Trinajstić

KUŠNJA SADAŠNJOSTI I OPTIMIZAM BUDUĆNOSTI

Stara uzrečica kaže: “Tempora mutantur et nos in illis” – “Vremena se mijenjaju i mi u njima”. Živimo u vremenu traženja smisla i događanja nesmisla, u vremenu globalizacije, u vremenu velikih znanstvenih, tehničkih, informatičkih i komunikacijskih dostignuća, ali i u vremenu krize, snažnih pritisaka i nasilja, medijske galame i manipulacija, u vremenu označenom raznorodnim podjelama između željenoga i mogućega, između očekivanoga i ostvarenoga. Naše je vrijeme puno prijetnji, ali i velikih nada i obećanja za one koji su voljni vjerovati što znači dati povjerenje drugome čovjeku i Bogu – izvoru svakog bitka. Mi kršćani nadahnuti vjerom u Isusa Krista, s optimizmom tražimo puteve kako pretočiti želje u stvarnost da doživimo preporođenje. Očekujemo da se to dogodi u nama i drugim ljudima, da se rodi novi čovjek, po uzoru na Isusa Krista, čovjek mira, bratstva i ljubavi, slobode, pravednosti, solidarnosti i jednakosti. Prema tom cilju vodi nas naša vjera u Isusa Krista, nadahnjuje Evanđelje, potiče molitva, liturgija, djelotvoran pastoralni rad, crkveno navjestiteljsko poslanje.

Kroz vjekove na kvarnerskim otocima, prostoru današnje Krčke biskupije, zbole su se velike promjene na državnom, političkom, društvenom, kulturnom i gospodarskom području, što je bitno utjecalo na organizaciju crkvenog života na našim otocima gdje se već gotovo dva tisućljeća slavi Stvoritelja čuvanjem kršćanskih vrijednosti i otvorenosti prema novom. Kroz nestalne vjekove povijesne zbilje ovi krajevi su duže ili kraće vrijeme, ili pak naizmjence, bili u sklopu ilirske, rimske, bizantske, franačke, hrvatske, ugarsko-hrvatske, mletačke, francuske, austrijske odnosno austro-ugarske, talijanske, njemačke, jugoslavenske države i napokon samostalne Republike Hrvatske.

Sukladno tim promjenama Sveta Stolica je uskladila granice biskupija ili crkvenih pokrajina kako bi Crkva mogla imati bolje preduvjete za svršishodno djelovanje i savršenije služenje Božjem narodu.

Tijekom tisućljeća na otocima Krčke biskupije Bog, priroda i čovjek stvorili su predivan mozaik malih velikih stvari pod sunčanim mediteranskim nebom, u “kolijevci civilizacije”, u njedrima Europe. Živeći u mediteranskom i srednjoeuropskom ozračju, uvažavajući i poštujući ljudsku mjeru, Krčka biskupija osim prirodnih ljepota i klimatskih pogodnosti baštini brojne tragove bogate otočne povijesti u kamnim suhozidima, gradskim bedemima, antičkim skulpturama, rimskim mozaicima, ranokršćanskim bazilikama, starohrvatskim crkvicama, katedralnim crkvama, samostanskim zdanjima, vitkim kamenim zvonicima, etnografskim zbirkama, sakralnim riznicama, samostanskim knjižnicama, arhivima, glagoljskim spomenicima, rukopisnim i tiskanim misalima, brevijarima, koralima, oltarnim palama, slikama mletačkih i hrvatskih majstora. Svaki narod, svako stoljeće ostavilo je svoj trag, neko obilježje materijalne kulture i duhovnog naboja.

Ova je biskupija poznata po duhovnosti i pobožnosti skrbne otočne žene i brižne majke, pastirima, težacima, pomorcima, učenim ljudima, brojnim svećenicima, redovnicima, redovnicama, biskupima i metropolitima široke kulture, velike otvorenosti i značajnih dometa. Sve što su ljudi raznih

naroda i kultura ostavili nam u nasljeđe, danas ima nemjerljive vrijednosti. Te vrijednosti, materijalni i duhovni dosezi obvezuju nas da kreiramo sadašnjost i zamišljamo viziju budućnosti ove biskupije jačanjem duhovnosti, vjerujući u čovjeka i Isusa Krista, širenjem evanđeoskih principa i ekumenizma otklanjajući greške prošlosti zalažući se za opće dobro, odnosno mir među ljudima, što prepostavlja mir s Bogom.

Iz godine je u godinu na području naše biskupije broj onih koje smo ispratili u vječni mir veći od broja novorođenih, no istovremeno broj turista i privremenih stanovnika tzv. vikendaša stalno se povećava, osobito u ljetnim mjesecima kada tu svakodnevno boravi najmanje dvostruko i trostruko više turista i vikendaša nego što ima stalno naseljenih stanovnika. Turisti dolaze gotovo iz cijelog svijeta, što ovu biskupiju upućuje na posebnu pozornost prema novoj društvenoj stvarnosti, fenomenu turizma. Turizam pruža brojne prilike za dvosmjernu komunikaciju koja treba uzajamno nadahnjivati, obogaćivati i širiti povjerenje i mir među ljudima različitih kultura i vjerskih uvjerenja. Ljudi su na ovom prostoru, zahvaljujući pomorstvu i brojnom iseljeništvu na svim kontinentima, bili otvoreni svijetu i drugim kulturama, a brojne drevne bratovštine ovdje su stoljećima njegovale zajedništvo. Na ovom prostoru još od dolaska Hrvata u međusobnoj komunikaciji koristio se romansko-mletačko-talijanski jezik kao i čakavsko-hrvatski jezik. Čitavo jedno tisućljeće bogoslužje se paralelno vršilo na latinskom jeziku u katedralnim crkvama, a gotovo u svim drugim crkvama na narodnom staroslavenskom jeziku prema bogoštovnim knjigama pisanim specifičnim glagoljskim pismom što je bio jedinstven fenomen u zapadnom katoličkom svijetu.

Znakovito je da su odluke II. vatikanskog koncila o uvođenju živih narodnih jezika u liturgiju naše uporište u našem glagoljaštvu zahvaljujući u velikoj mjeri i glagoljaškoj misi koju su koncilskim ocima održali hrvatski biskupi u Rimu 1962. godine.

Budući da se tijekom povijesti, iz različitih, ponajprije ovozemaljskih grešnih interesa, u istinsku poruku Isusa Krista mnogo toga neprihvatljivog pridodalo i mnogo toga vrijednog potisnulo, ponegdje se je izgubio izvorni smisao kršćanstva.

Turizam je mnogima osnova za rad koja im omogućuje ljudskiji život, ali je i misijska šansa, nalog i poslanje da molitvom, euharistijom, liturgijom, duhovnošću, pastoralom, gostoljubivošću doprinosimo evangelizaciji, na što nas podsjećaju i riječi svetog Pavla: "Jao meni ako evanđelja ne navješćujem" (1 Kor 9,16). To je velik izazov za sve svećenike, redovnike, redovnice, bogoslove, vjeroučitelje, angažirane laike, župne suradnike i sve Kristove vjernike naše biskupije.

Katolici smatraju da svakom čovjeku pripadaju jednaka prava jer je čovjek, jer je slika Božja, jer je otkupljenjem po križu određen za spas i vječnu sreću, stoga svaki naraštaj treba učiniti svoj izbor vjere, za što su potrebna konkretna svjedočanstva koja započinju u obitelji.

Danas kad je obitelj sve manje na okupu, kad se sve manje moli u obitelji i kad pojedini članovi obitelji međusobno imaju razlike, često i oprečne stavove i interes, valja težiti tome da obitelji postanu svjesne "da su one živi aktivni subjekt u Crkvi i građanskom društvu". Stoga je obitelj Crkvi pastoral-

ni prioritet i glavni poticaj za novu evangelizaciju i prijenos vjere, odnosno humanizaciju društva. Crkva neumorno poziva da svakom čovjeku pomažemo imajući pri tome u mislima Gospodinove riječi: "Zaista, kažem vam, što god učiniste jednomu od ove moje najmanje braće, meni učiniste!" (Mt 25,40).

Rješavanje socijalnih i političkih pitanja nije prvotni zadatak Crkve, ali ona mora biti otvorena svim ljudima koji traže humano rješenje takvih problema. Crkva ima moralno-religiozno poslanje, pozvana je da daje moralni stav prema cijelokupnom životu i zauzima se za izgradnju svijeta.

Vjera je prisno povezana s potrebama čovjeka da dade smisao svom životu i otkriva vrijednosti koje ga privlače, radi kojih njegov život zaslužuje da se živi. Vjera nije privatna stvar pojedinca, nego dar za dijeljenje s drugim, za življenje u zajednici, tj. Crkvi koju sv. Pavao naziva "Tijelom Kristovim". Tko vjeruje u Boga i prihvata Krista, sudjeluje u toj zajednici da doživi susret s milošću koja dotiče čovjeka u dubini njegova bića. Vjera je prije čin ljubavi negoli teoretska tvrdnja razuma, stvar istinskog povjerenja od kojega i za koji se živi.

I ova naša mjesna krčka Crkva obdarene duhovnosti, čitajući "znakove vremena" ostvaruje zadatak da primjereno našem vremenu i mentalitetu današnjih ljudi djeluje u skladu s tradicijom i suvremenim potrebama ovog prostora i odgaja vjernike da budu pravi Kristovi svjedoci spremni na žrtvu nesebičnosti, čije će molitve odisati iskrenošću, a briga za najpotrebitije solidarnošću. Tu Crkva potiče ljudе na pomirenje i na obnovljenu vjernost. Uz milosne darove, ali i poteškoće današnjeg vremena, posredstvom svoga raznolikog dušobrižničkog i pastoralnog rada krčka Crkva naviješta spasenje i ostvaruje kršćanske zapovijedi prihvatanja i ljubljenja kroz čine milosrđa, čime nas vraća na izvornu snagu zajedništva iz kojeg se rađa plemenito djelo, zdrav plod.

Ponosni na sebe i svoje, a istovremeno i otvoreni prema drugima u procjepu između prošlosti i budućnosti, u prijelekivanju poželjnih promjena, ovdje krčki biskup sa svojim svećenicima, angažiranim laicima i drugim vjernicima, ponosnim na dugu kršćansku tradiciju, zauzima se za čovjekovo vremenito i vječno dobro i evanđeoskim svjetлом traži i otkriva puteve kojima će oplemeniti čovjeka i prostor u korist kulture života, u duhu uvjerenog crkvenog zajedništva i nade u Isusa Krista, Majku Mariju, zbor svetih i zaštitnika naše biskupije sv. Kvirina, čiju 1700. obljetnicu mučeničke smrti obilježavamo i ovim izdanjem.

Očaravajući darovi prirode, raznovrsne povijesne i kulturne tekovine, vjerski život prepun znakova pobožnosti su izazov, inspiracija i poticaj da znatiželjna duha, radosna srca i otvorena oka bolje upoznamo iskonski krajolik, urbanistička i graditeljska dostignuća, kulturnu i sakralnu baštinu, narodne običaje i bogat vjerski život na području Krčke biskupije i tako shvatimo vrijednosti koje tu postoje i žive.

Fotografije sa stranica ove knjige uvjerljivo svjedoče o ljepoti krajolika i svakodnevnom raznolikom i angažiranom vjerskom životu Krčke biskupije kroz crkvenu godinu ne samo kao izazovni spomen, tradicija, običaj ili folklor, nego kao uvjerljivo svjedočanstvo vjere i djelotvorne zauzetosti odanih vjernika koji u kušnji sadašnjosti svjedoče da su ljudi optimizma usmjereni na autentične evanđeoske vrijednosti koje životu daju smisao.

petar trinajstić

FIAT LUX

NEKA BUDE SVJETLOST

svjetlopiji iz baštine i
života krčke biskupije

Iz dana u dan

Iz vijeka u vijek

Zora svjetлом rudi

I priroda se od noćna sna budi

Zarudjelim nebom sa stara zvonika

Jutarnjom se zvono glasa

Znakom križa započinje dan

Krčka biskupija obuhvaća kvarnerske otoke

Svjedoci drevne nastanjenosti čovjeka na otocima Krčke biskupije

Antičko staklo iz Fulfiniuma

Zbirka oruđa iz kamenog doba i brončanog nakita popa Butkovića u Vrbniku (lijevo), muzejska zbirka u Osoru

Apoksiomen, jedna od najljepših antičkih skulptura, pronađen u podmorju lošinjskog arhipelaga

Pogled na kompleks krčke katedrale sa zvonikom, biskupskim dvorom i frankopanskim kaštelom

Grad Krk, sjedište Krčke biskupije

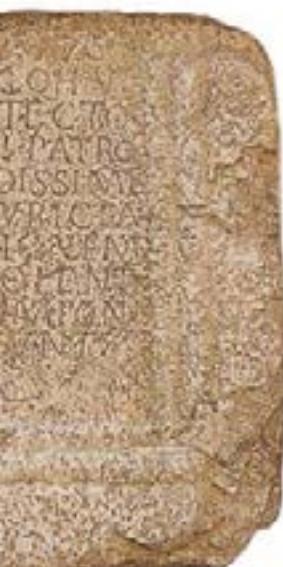

Krčka katedrala Uznesenja Blažene Djevice Marije, unutrašnjost

Vrijedni spomenici Grada privlače pozornost brojnih turista

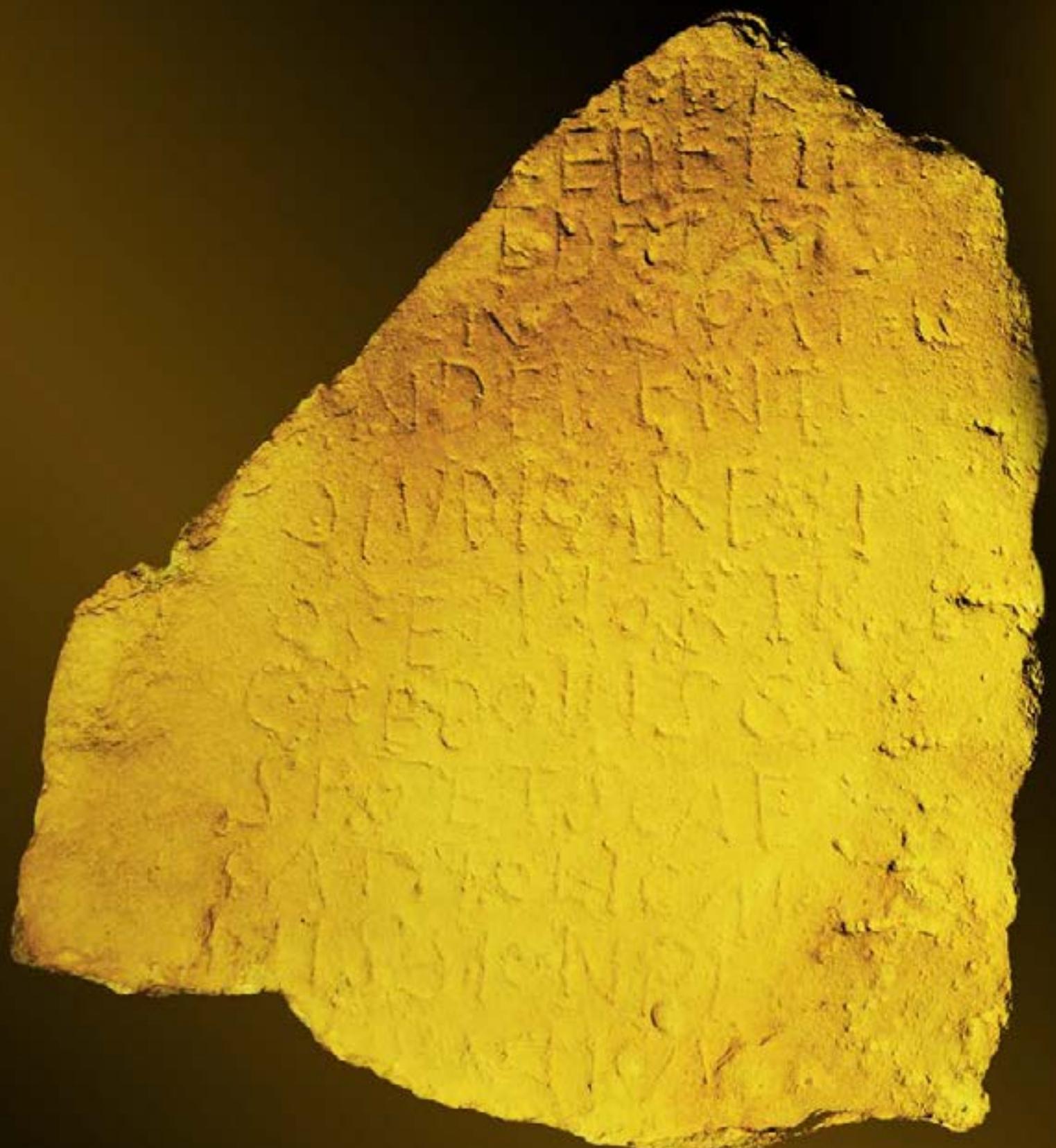

Antički natpis Splendidissimae civitatis Curictarum – presjajni grad Krčana i žrtvenik Venerina hrama iz 1. stoljeća

Krk, rimski mozaik Tritona i ribe iz 1. stoljeća

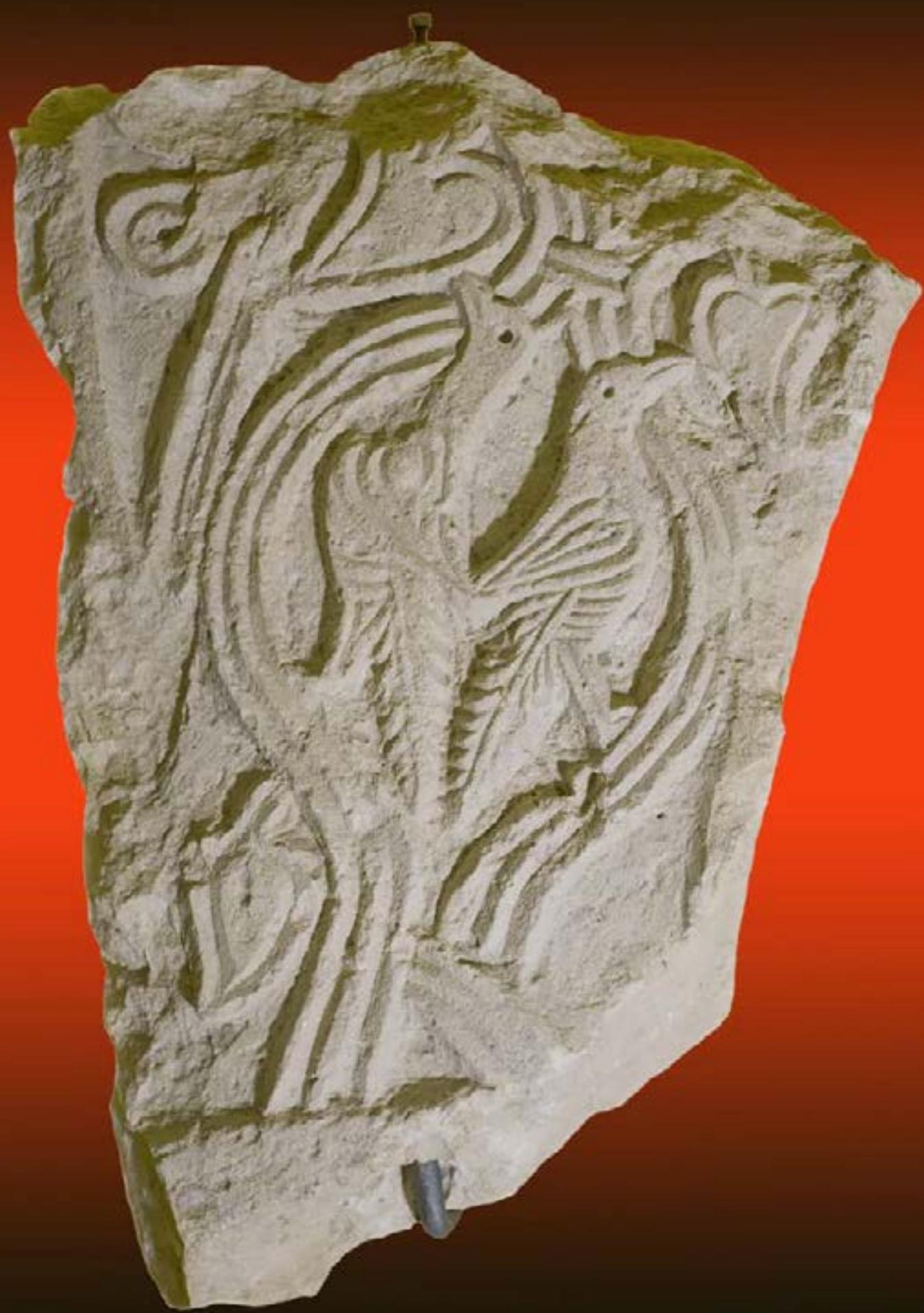
Biskupska stolica iz Osora
Osorski simbol vjere iz 5. st.
Novalja, ranokršćanski fragmen-
ti pauna i križa (na slijede-
ćoj stranici)

Piksida iz 4.stoljeća
pronađena u Novalji

Kapitel u krčkoj katedrali s ranokršćanskim simbolom euharistije

Ploča oltarne pregrade pronađene na lokalitetu Cickino u Sv. Vidu, 6. stoljeće

Krk, sakralna zbirka ranokršćanski fragment

Valunска ploča iz 11.stoljeća pisana glagoljicom i latinicom (gore) i glagoljski Krčki natpis iz istog razdoblja (dolje)

Rab, Škrinjica u kojoj se čuva relikvija, lubanja, sv. Kristofora iz 11. stoljeća

Svjedoci duge tradicije kršćanstva na otoku Krku, najnovija arheološka otkrića ranokršćanskih bazilika u Baški i na lokalitetu Cickino

Strop crkve sv. Dunata iz 9. - 11. stoljeća i crkve sv. Krševana iz istog razdoblja (desno)

Punat, Kanajt, ostaci crkvice sv. Petra

Starohrvatska crkvica sv. Dunata ispod Kornića

Skulptura glagoljskog slova i svetište Majke Božje Goričke

Jurandvor, crkva sv. Lucije u kojoj je pronađena Baščanska ploča iz oko 1100. godine

СКР

ДОБРЫЙ

БЫТЬ

ХОЧУ

*T*isućljetna ploča, kamera
Iz Božjeg hrama Sv. Lucije
U Akademiji znanosti izložena
Svjetlom mudrosti obasjana
Glagoljicom napisana
Prepletom loze urešena
Sjajan si spomen
Krsni list Hrvata
Svjedočanstvo vjere, istine i pravde
U ime Oca i Sina i Duha Svetoga

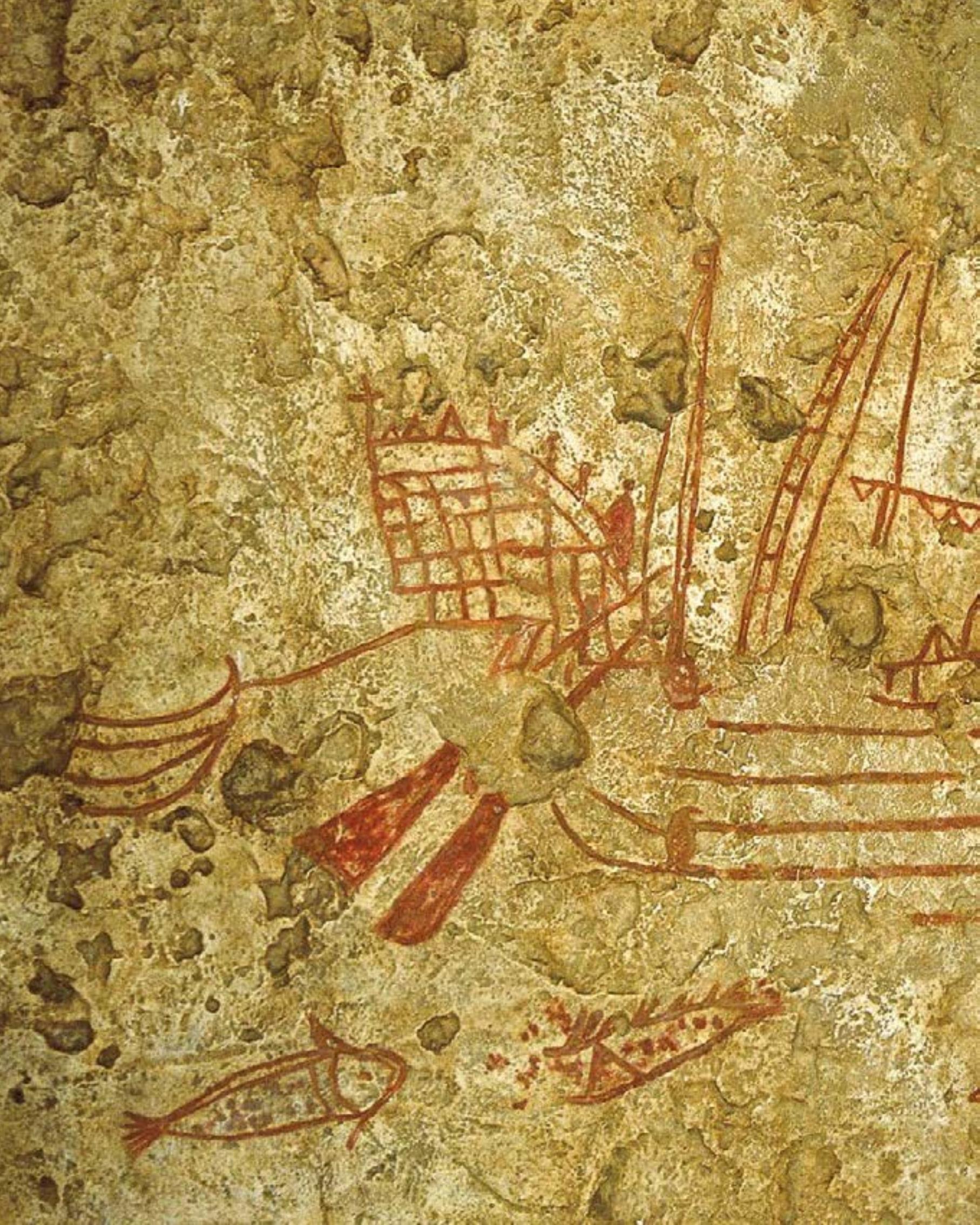

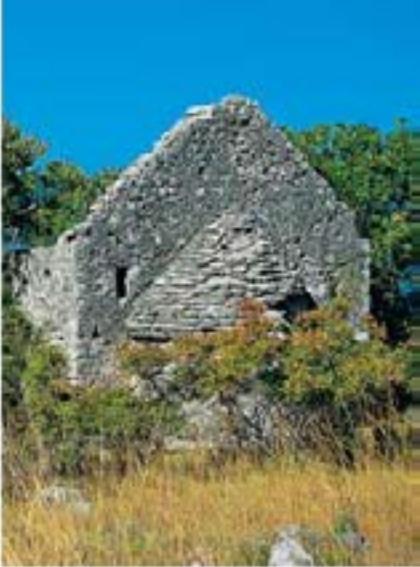

Krk, crkva sv. Kvirina iz
11-12. st. sakralna zbirka
i ranoromaničke apside
(na slijedećoj stranici)

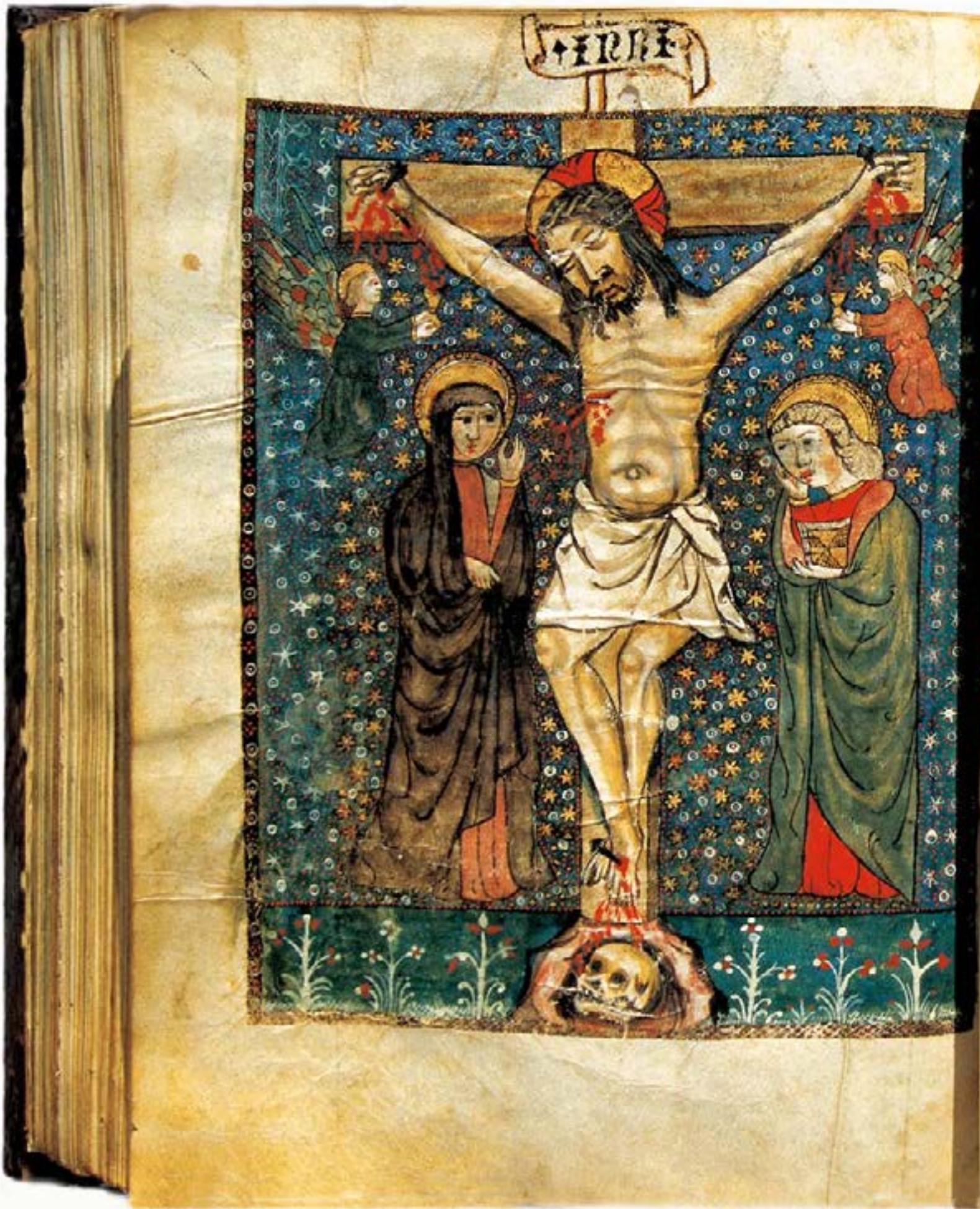

Freska starohrvatskog broda
iz 12.-13. stoljeća u ostacima
crkvice sv. Jurja kraj Vrbnika

Prvi glagoljski vrbnički misal iz 1456. bogato je ilustriran inicijalima i velikim minijaturama poput Isusova raspeća

This image shows folio 10v of a medieval manuscript. The top half features a large, intricate red and blue knotwork or interlace pattern forming a decorative border. Below this, the page contains two columns of Old Church Slavonic text written in a Gothic script. The text is in all-caps, with some words highlighted in red ink. The parchment appears aged and slightly yellowed.

Архангелы плачутъ и плачутъ рѣко-
бы. Илья пророкъ лѣтніи въ храмѣ
пѣвъ мѣсяцъ сіяѧ и съзывалъ-
ающи илью сирию илью илью илью
илью илью илью илью илью илью

Л. Р. Ч. 1
Е. А. М. Г.

Na ovim se prostorima Boga slavilo na latinskom i staroslavenskom jeziku. Misal iz Vrbovca pišan u 15. stoljeću glagoljicom

despoliatur. **R**yndeyson. **O**nste ley

son. **D**omine misere nobis qui pas

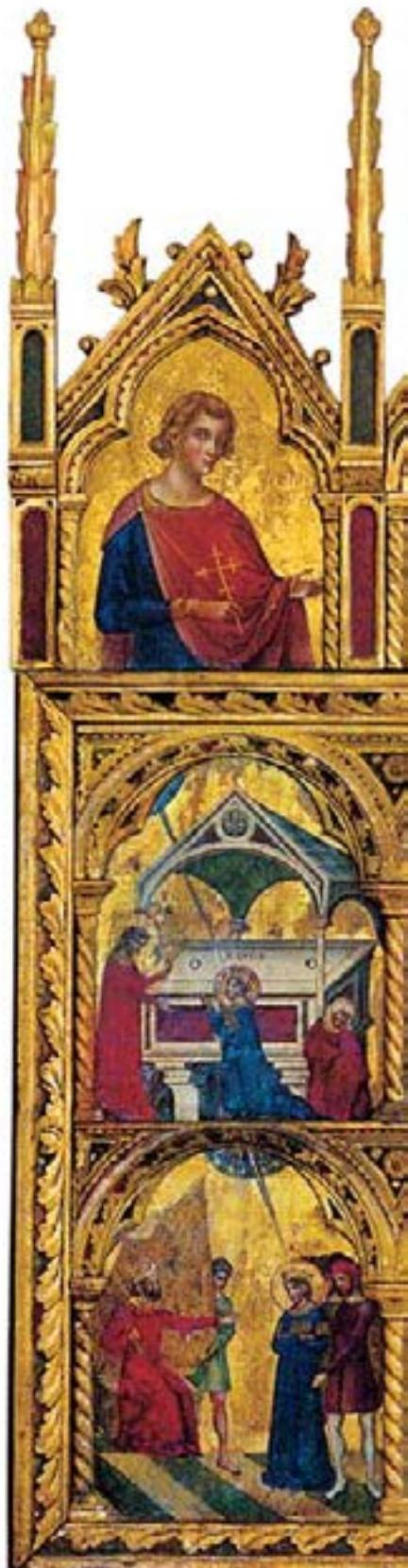
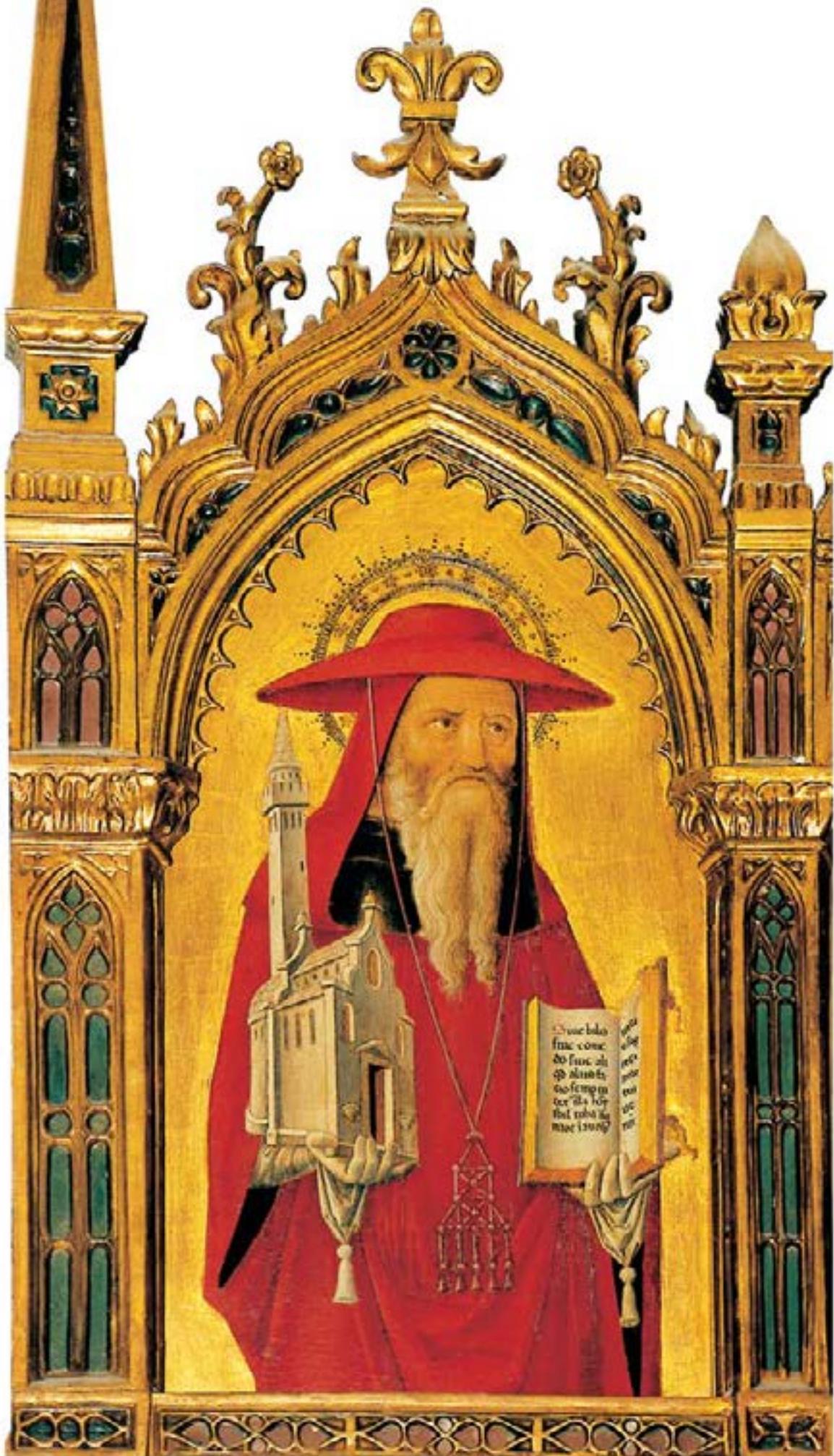
sus aduenisti ppter nos. **R**yndeyson.

Onsteleyson. **Q**ui expansis in crucem

mbus traxisti omnia ad te secula. **R**yne

leyson. **O**nste leyson. **Q**uanda matus

fecisti qui dominum exordisti. **R**yndey

Kampor, detalj poliptika sv. Bernardina iz 1458. u Kamporu rad braće Vivarini

Poliptih sv. Lucije iz crkve Sv. Lucije u Jurandvoru, rad Paola Venecijana iz 14. stoljeća

Bogorodica na
frankopanskoj pali,
Krčka katedrala, 15.
stoljeće

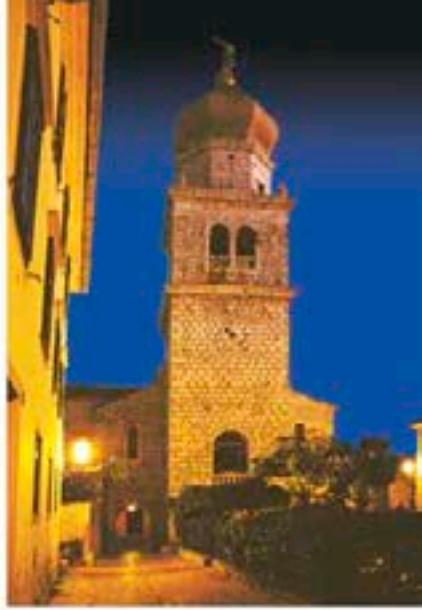

94 Vrnik, župna crkva, oltarna pala u kapeli Majke Božje od Ružarija, dar krčkog kneza Ivana Frankopana, 15. stoljeće
Košljun, polipith G. de Santa Croce iz 1535. i Posljednji sud F. Ugheta iz 1635. godine (desno)

Košljun, jaslice 16. stoljeće
Krk, zvonik i katedrala (gore)

Slavlje Polnočke u krčkoj katedrali

Božić, danja misa
u katedrali

Božićni koncert djece i mladih u katedrali

Radost Božića, molitva, blagoslov obitelji i domova

Svjećnica u Krku (na sljedećoj stranici)

Godišnje hodočašće djece Krčke biskupije na grob biskupa Antuna Mahnića u katedrali

Franjevačka crkva sv. Franje Asiškog

Pod geslom "A povrh svega ljubav", biskupijski susret mladih 2007. u Krku, crkva Majke Božje od Zdravlja

Samostanska crkva ss. Benediktinki

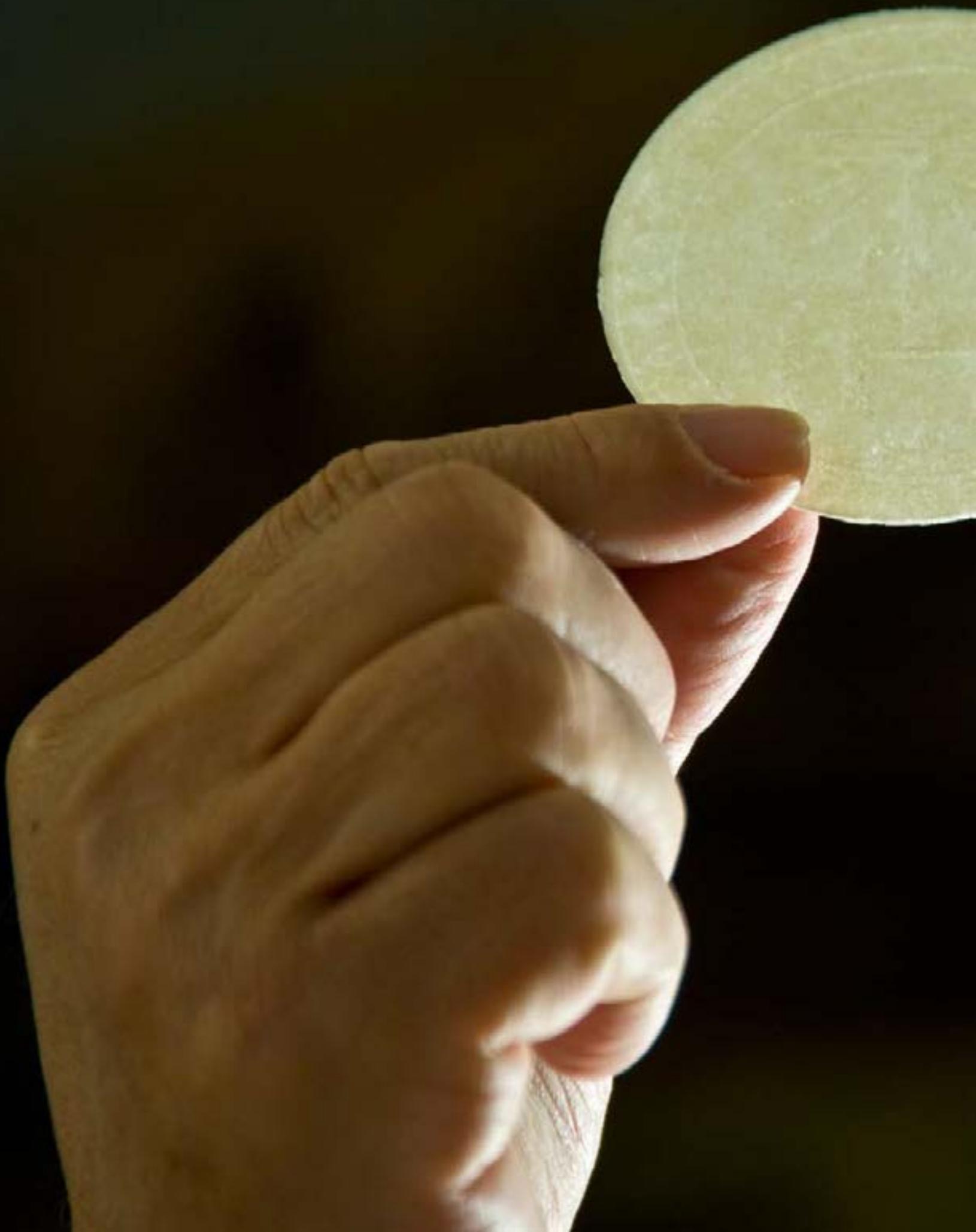

116 Cvijetnica 2008.

Veliki četvrtak, spomen slavlje na ustanovljene euharistije i svečeništva

Veliki četvrtak, obred pranja nogu na misi Večere Gospodnje. Raspelo iz krčke katedrale 14. stoljeće (na slijedećoj stranici)

Veliki petak u katedrali

Veliki petak noćna procesija ulicama grada Krka

Katedrala, relikvijar s moćima Sv. križa iz 1471. godine

*U tami subotnje noći
"Svjeto slavno
uskrsloga Krista
raspršilo tmine pameti i srca..."*

Katedrala, obredi
Vazmenog bdijenja

Uskrs u katedrali

Misno ruho iz sakralne zbirke u Krku. Misnica s grbom biskupa Bartola Bozanića (1839. - 1850.)

Golubica simbol Duha Svetoga na misnici biskupa Franje Anijana Feretića (1880 - 1893.)

Duhovi u katedrali

Na Duhove tijekom mise u krčkoj katedrali sudjelujemo u slavlju sakramenta potvrde

*T*ko blaguje tijelo moje
i piće krv moju,
ima život vječni
i ja će ga uskrsnuti u posljedni dan.
Tijelo je moje jelo istinsko,
krv je moja piće istinsko.

Jvan 6 (54,55)

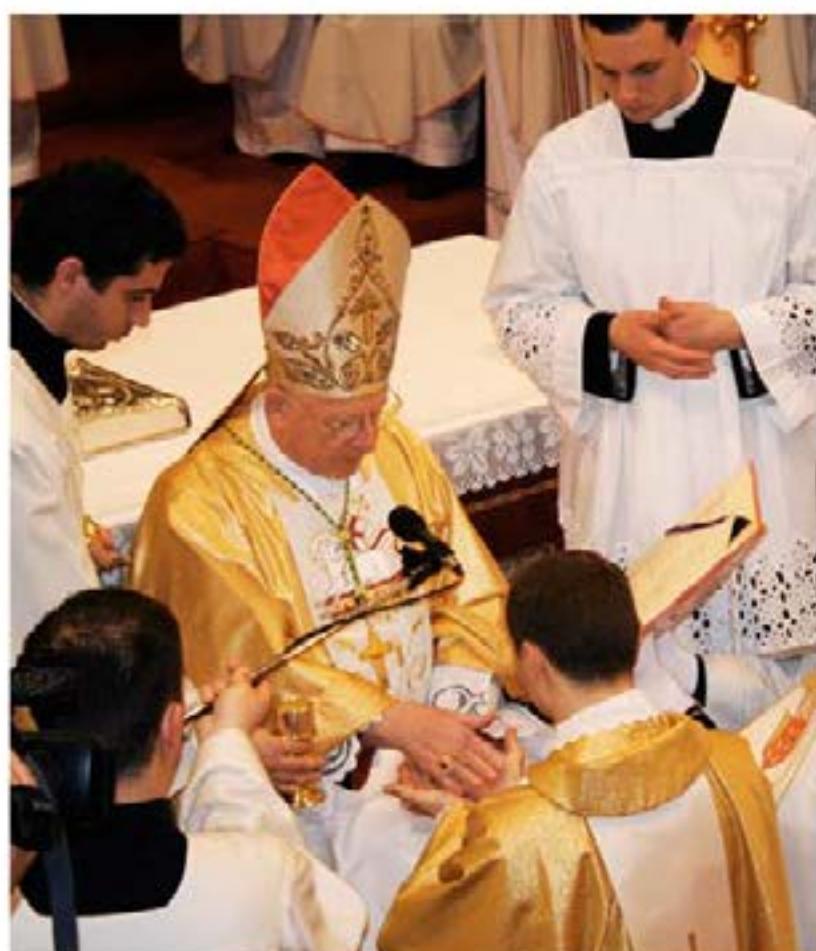

Svećeničko ređenje u krčkoj katedrali

Duhovni susret časnih sestara na misnom slavlju u crkvi Majke Božje od Zdravlja u Krku

Slika Navještenja iz sakralne zbirke i Bogorodica s djetetom iz ove crkve (na sljedećoj stranici)

*O*sveti Kvirine,
naš mučeniče,
tvoj narod tebi sad u slavu kliče!
Podari ljubav svu ti nama jadnim
i s mriom skladnim božanski sjaj!
A Krk tvoj najdraži još tebe treba,
Pa ti ga s neba zaštiti, daj!

(Iz himna sv. Kvirinu)

Krk, 2008, otvorenje jubilarne 1700. obljetnice mučeničke smrti sv. Kvirina, 309.-2009.

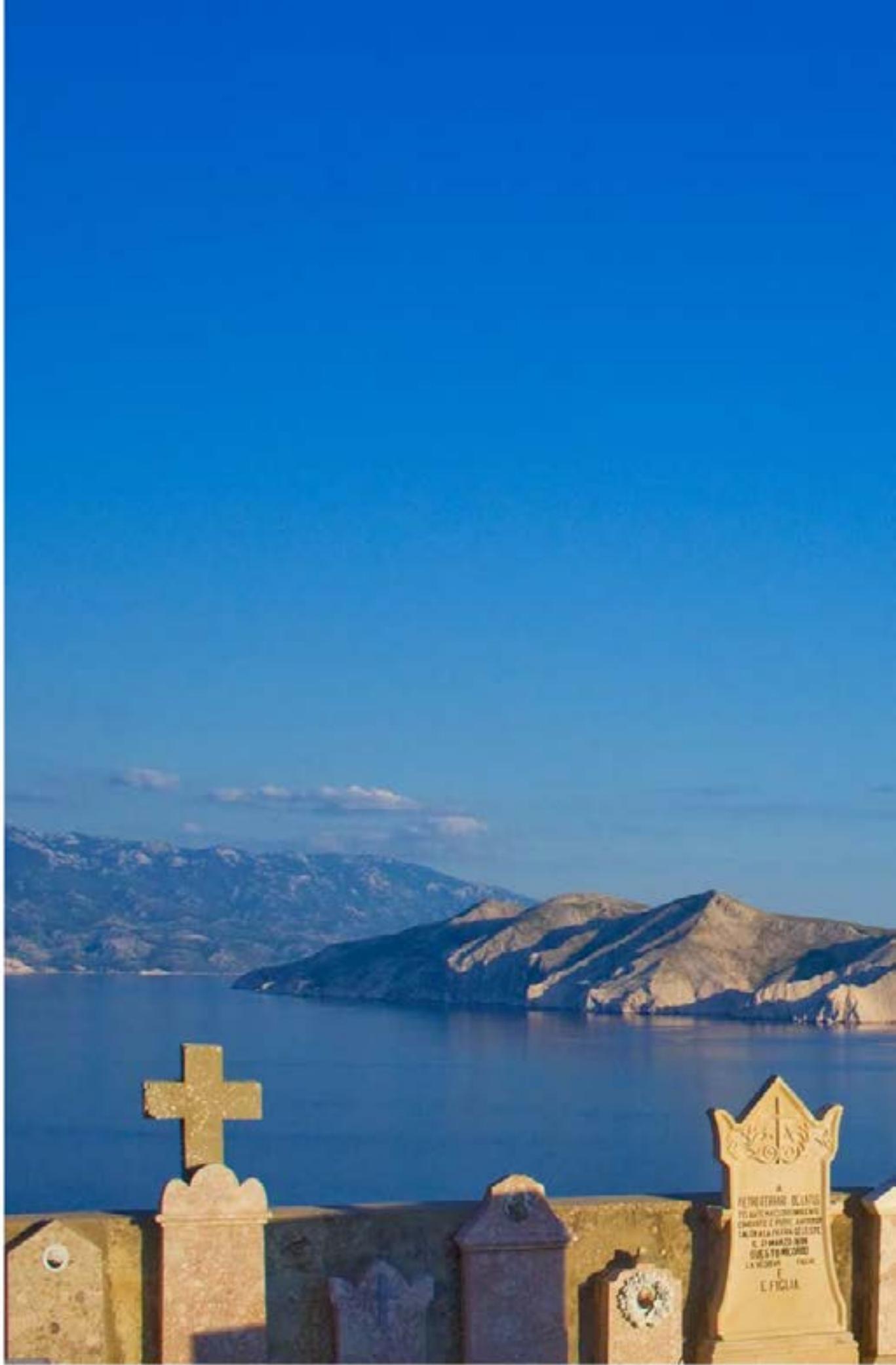

"Podite sa nimom i učinit će vas ribarima ljudi"

Glagoljsko slovo A

Baška, pogled s groblja sv. Ivana na otočić Prvić

Baška, župna crkva Presvetoga Trojstva sa slikom Franje Jurića na glavnom oltaru

Baška, slika Bogorodice s Kristom i svećima s kraja 15. ili početka 16. stoljeća

Kornić, Punat i Puntarska
draga s Košljunom

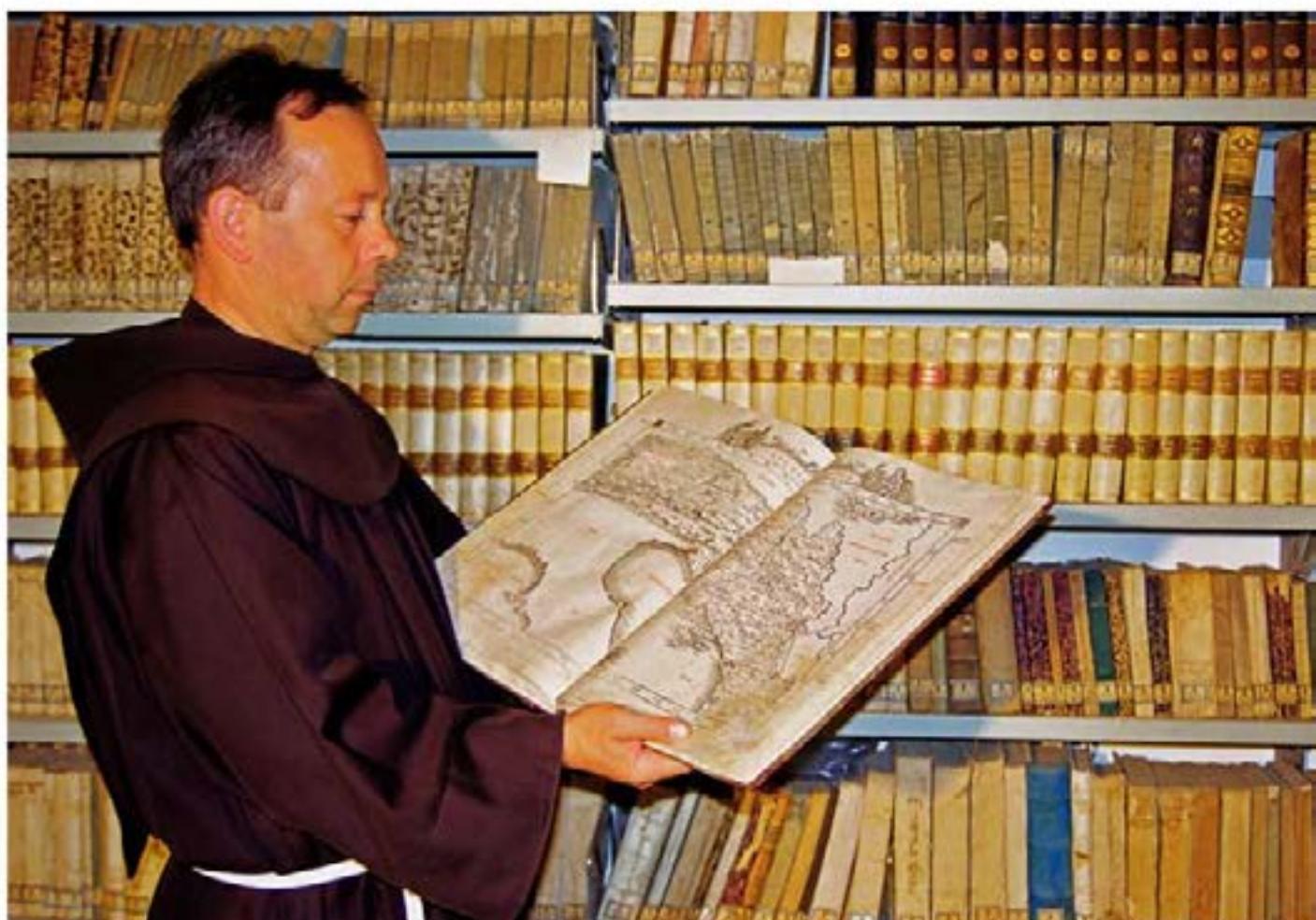

Otočić Košljun s franjevačkim samostanom i uvala na otoku Plavniku

Košljun, franjevačka crkva Navještenja B. D. Marije, proslava „Antonije“, detalj franjevačke biblioteke

Dobrinj, Župna crkva Sv. Stjepana 185

Pogled na Dobrinj i Čižiće

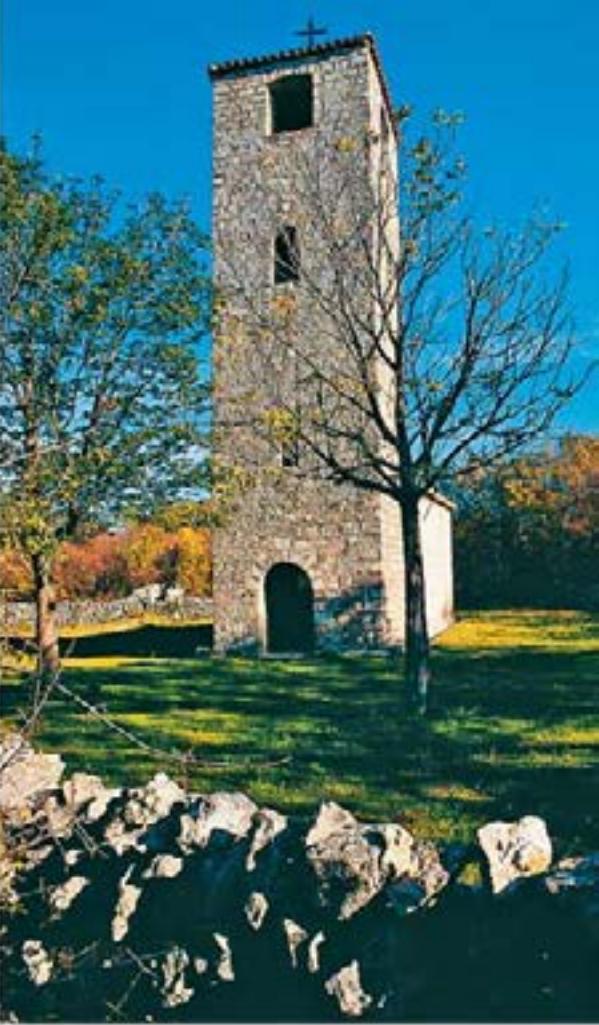
Panorama Malinske - Dubašnice

Garica, u crkvi sv. Petra

Sv. Vid kod Dobrinja iz 11. stoljeća

Rosopasno najmlađa župa u krčkoj biskupiji

Poljice, u crkvi sv. Kuzme i Damjana

Risika, u crkvi sv. Jeronima

Vrh - Kosići

Poljice

Kras, u crkvi sv. Antona Padovanskoga

Pogled na crkvu sv. Petra i Gabonjin

Obiteljski susret u Oazi sa misnim slavljem u prirodi

194 Rascvjetana kadulja iznad Stare Baške, pogled prema otoku Rabu

Linardići, Župna crkva sv. Fuske

Starohrvatska crkvica Sv. Kršovana iz 11. stoljeća u blizini Glavotoka

198 Brzac s crkvom sv. Petra apostola

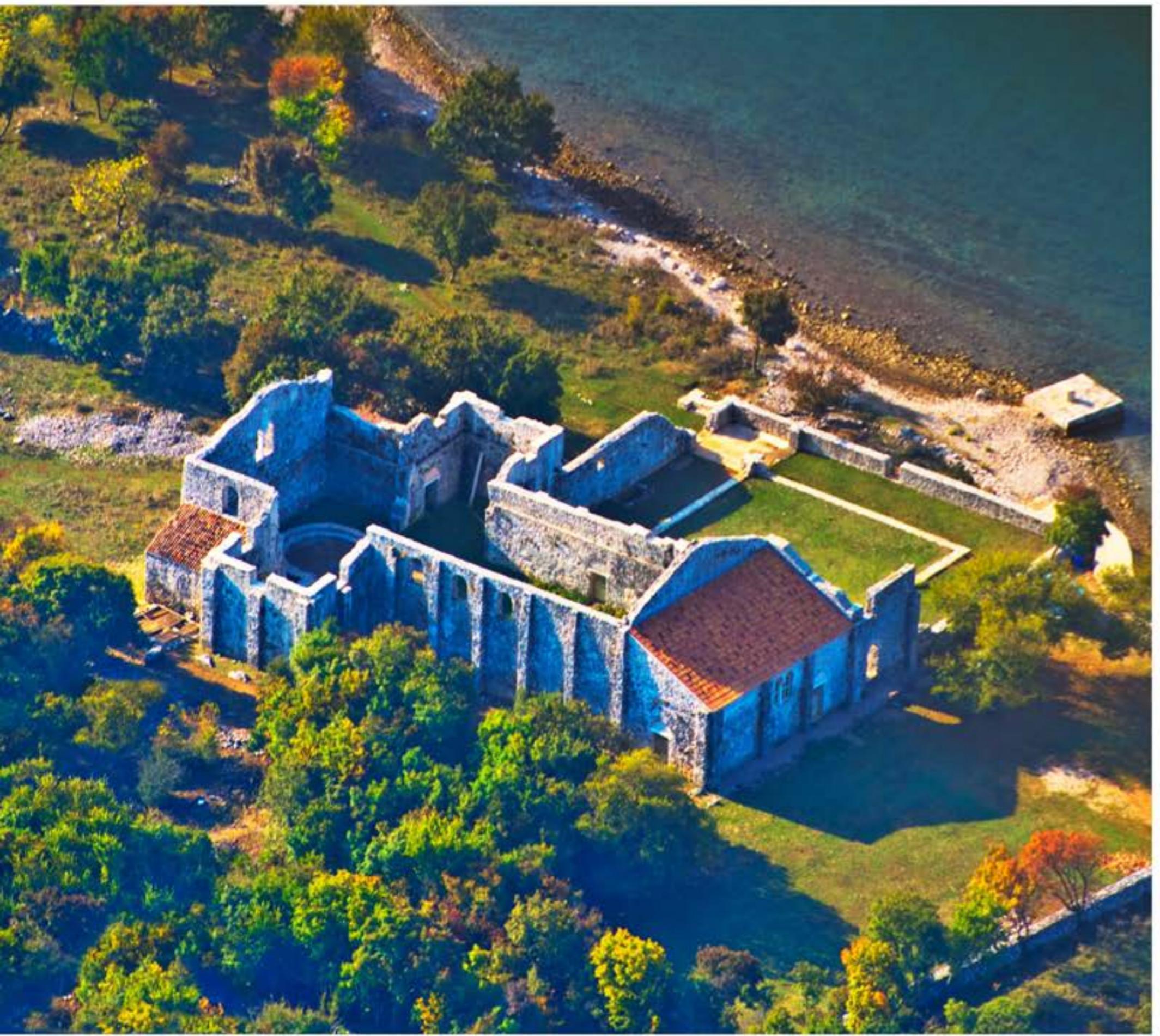
Glavotok, samostan Franjevaca trecoredaca

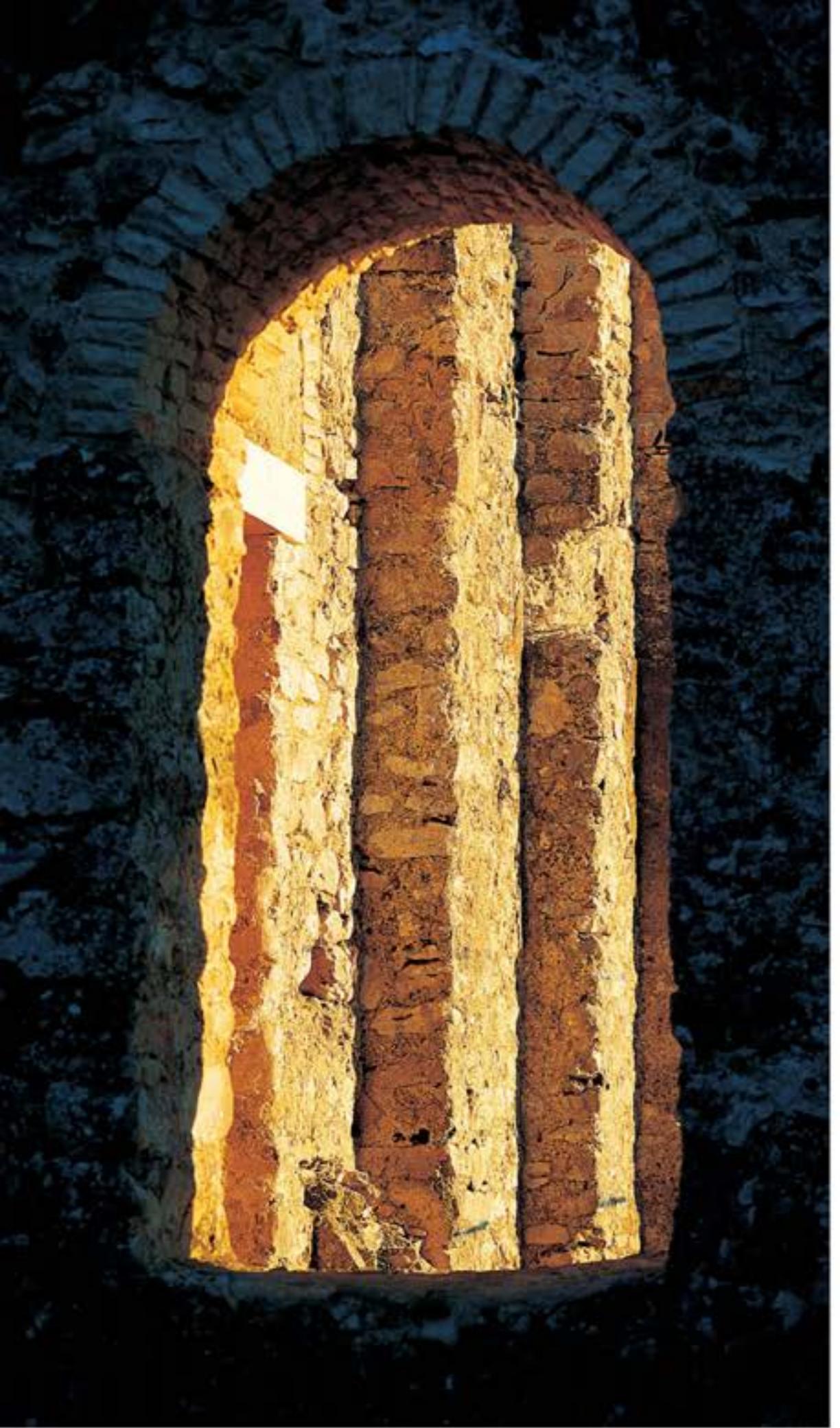
Porat, crkva Sv. Marije Magdalene u sklopu samostana trećoredaca sv. Franje
200

Nekadašnji antički Fulfinium kod Omišlja, ostaci ranokršćanske bazilike iz 5.stoljeća

Detalj ostataka ranokršćanske bazike iz 5. stoljeća u Fulfiniumu

Rozeta na pročelju župne crkve u Omišlju iz 1405.

Omišalj, župna crkva Uznesenja B. D. Marije, unutrašnjost i prostor oko crkve

Vrbanik u znaku križa...

Vrbnik, sedamstoljetna bratovština sv. Ivana Krstitelja - kapari na Veliki Petak

I danas kod svakog pogreba kapari vrše svoju službu bez naknade (na slijedećoj stranici)

Vrbnik, nakon obreda vjenčanja kardinal Bozanić u prisnom susretu s mještanima

Vrbanik, kolo na Placi

Vrbnik, knjižnica braće Vitezić, dar krčkog biskupa Ivana Vitezića i njegovog brata Dr. Dinka

Medu brojnim vrijednim knjigama neprocjenjivu vrijednost ima čuveni Kohlerov Atlas iz 1718.

Hvala Bogu i čovječjem trudu Žlahtina je dozrela i berba je počela

Vrbnik pogled iz zraka

Ruševna crkva Sv. Marka kod Risike

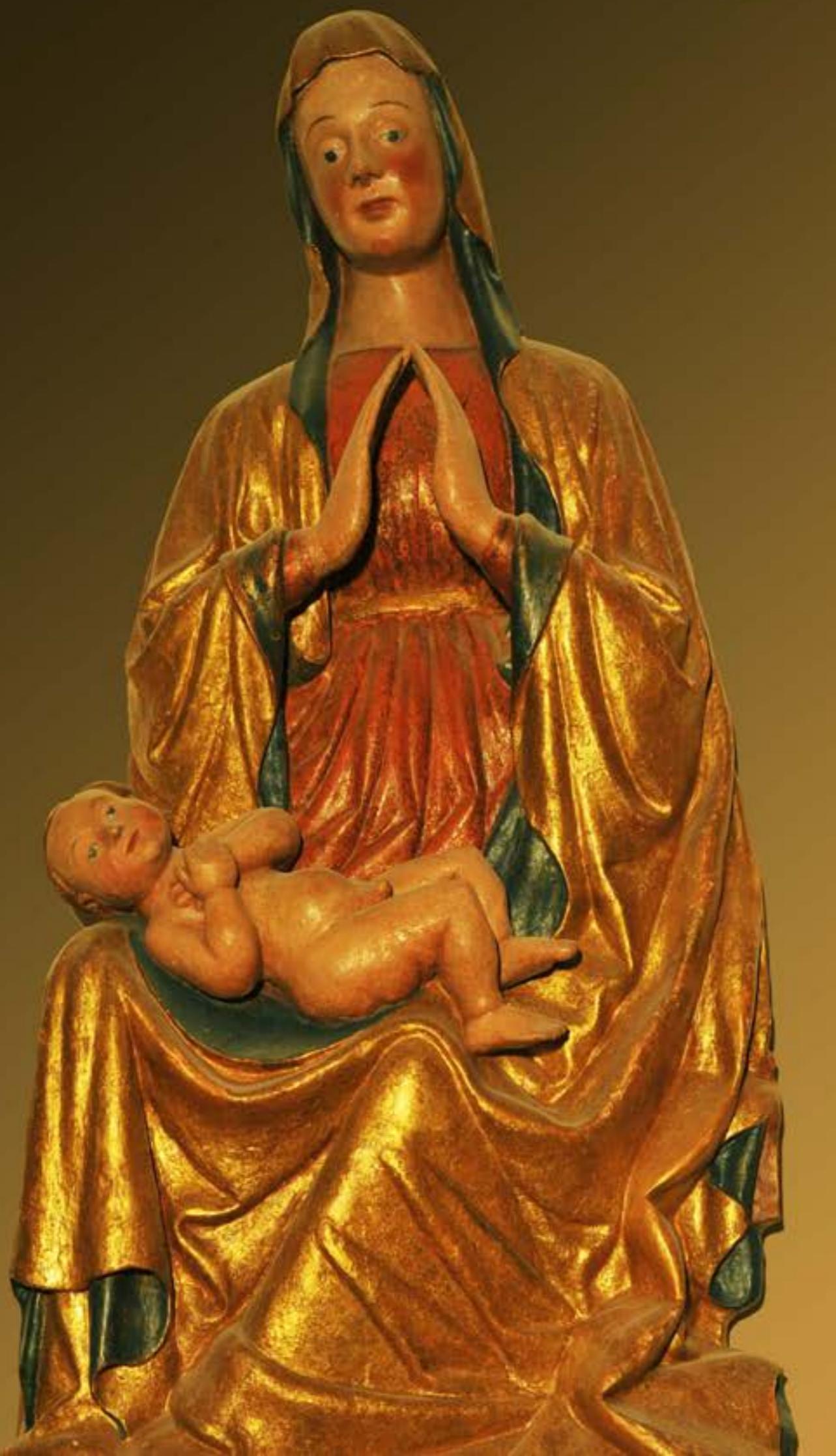

Cres, panorama

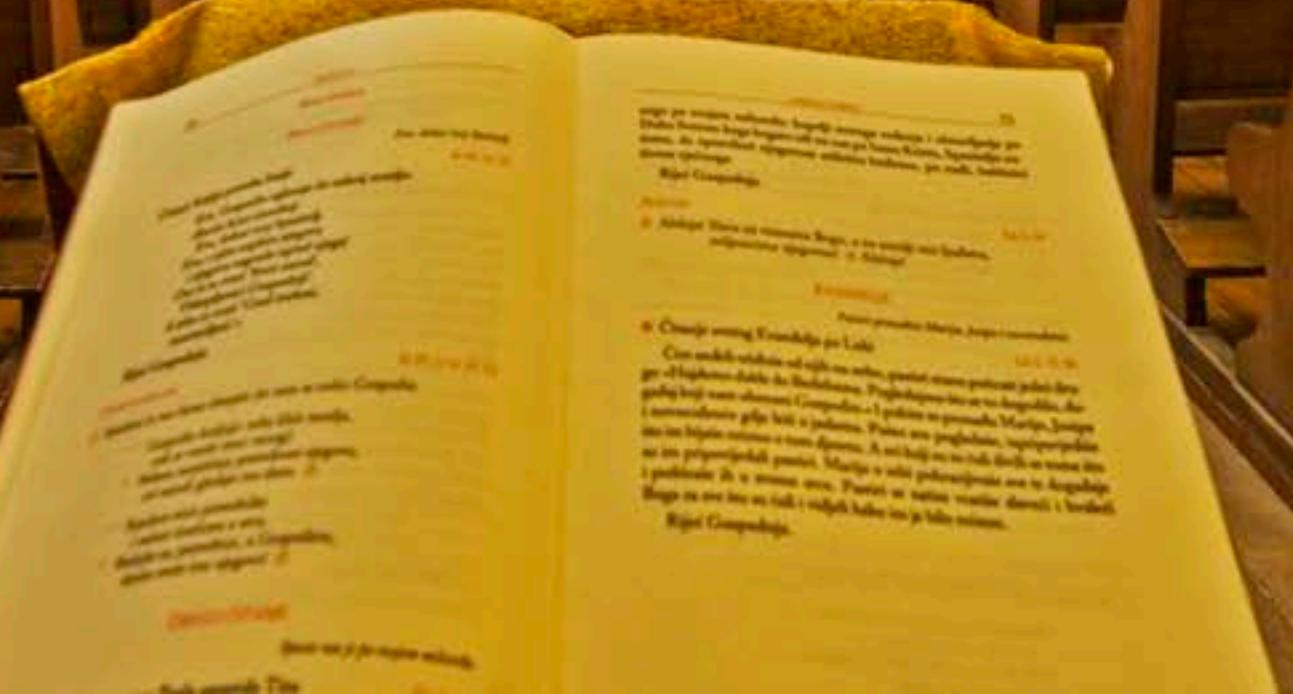

Cres, zvonik i portal župne crkve Majke Božje Snježne

*Tko je Ona,
koja sine kao Zora,
lijepa kao Luna,
sjajna poput Sunca,
divna kao te stvari znamenite
Marija joj je ime...*

Cres, srebrni procesionalni križ

Kristov sljedbenik i mučenik, Cresanin, konventualac Placido Cortese ubijen od nacista u Trstu 1944.

Cres, klaustar samostana franjevaca - konventualaca koji tu borave već od 1300. godine

Cres, samostan ss. Benediktinki sv. Petra

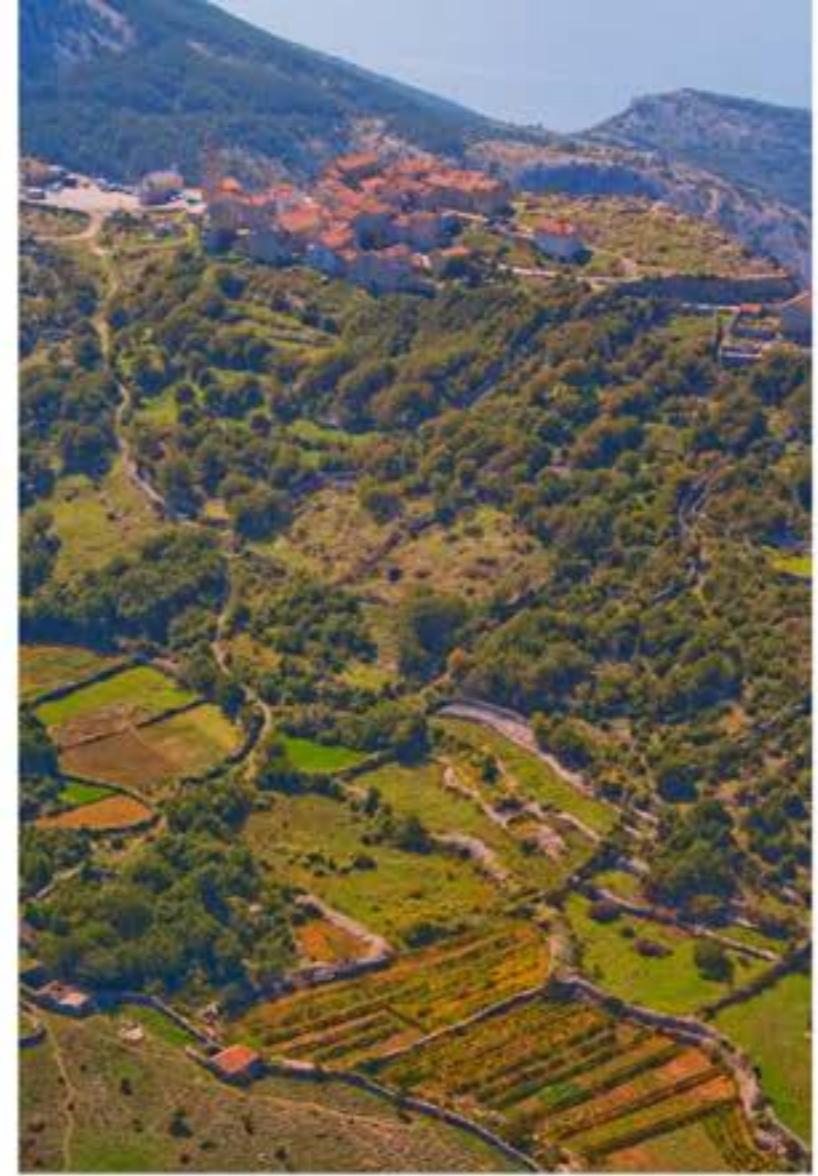
Osor, detalj oltara Presvetog sakramenta u župnoj crkvi

Osov, sjedište nekadašnje istoimene biskupije, o čemu zorno svjedoče prvotna i nova katedrala i sakralna zbirka

Panorama Osora

Lubenice

Valun

Nerezine, franjevački samostan

Beli

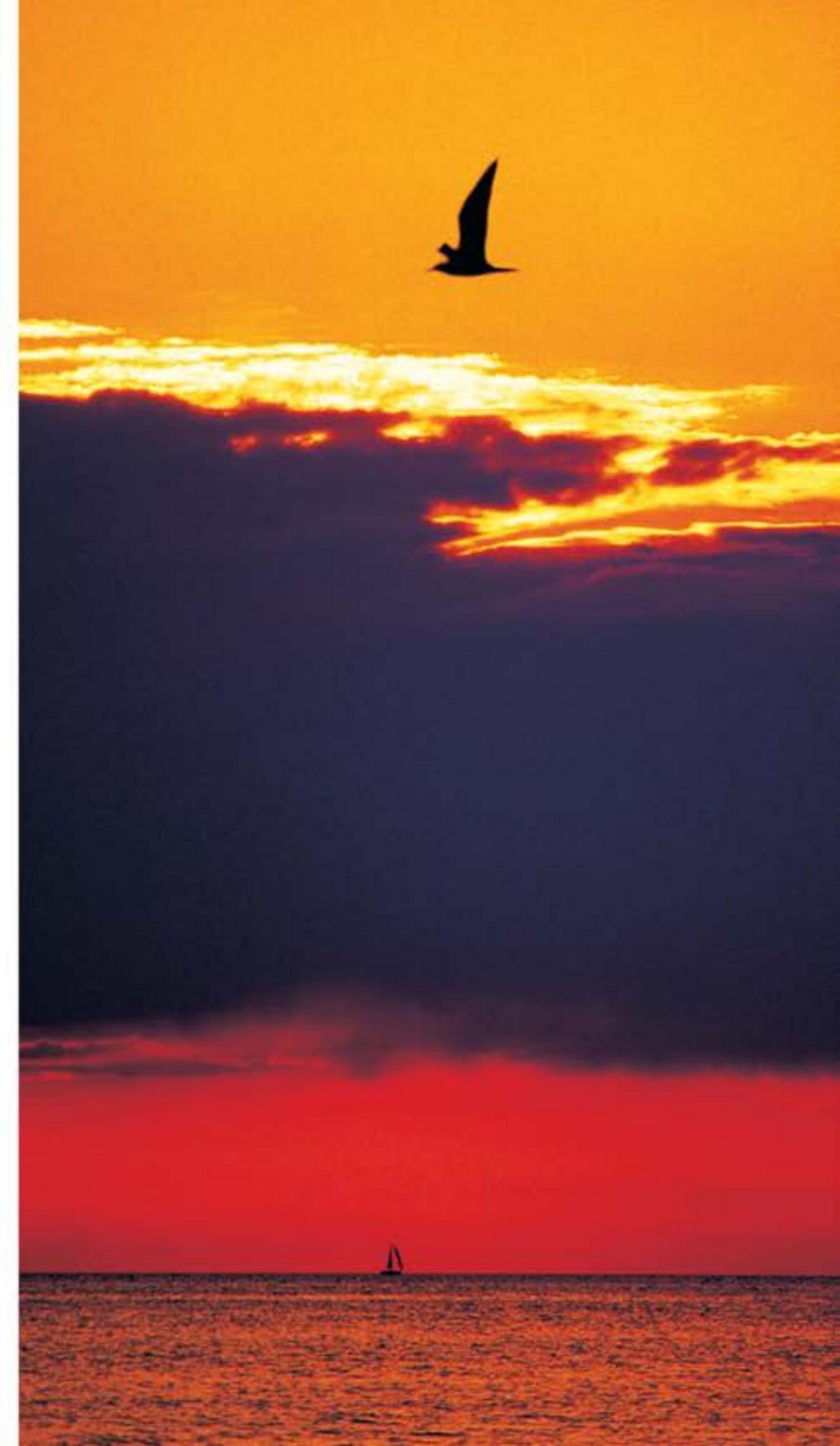
Panorama Unija

Susak

Unutrašnjost župne crkve Sv. Nikole, raspolo „Veli Buoh“

Cresko lošinjski arhipelag i otok Susak u sumrak

Illovik

iMali Lošinj noću u božićno vrijeme

Ćunski, Betanija, kapela u domu za duhovne susrete, oslikao Zlatko Sudac

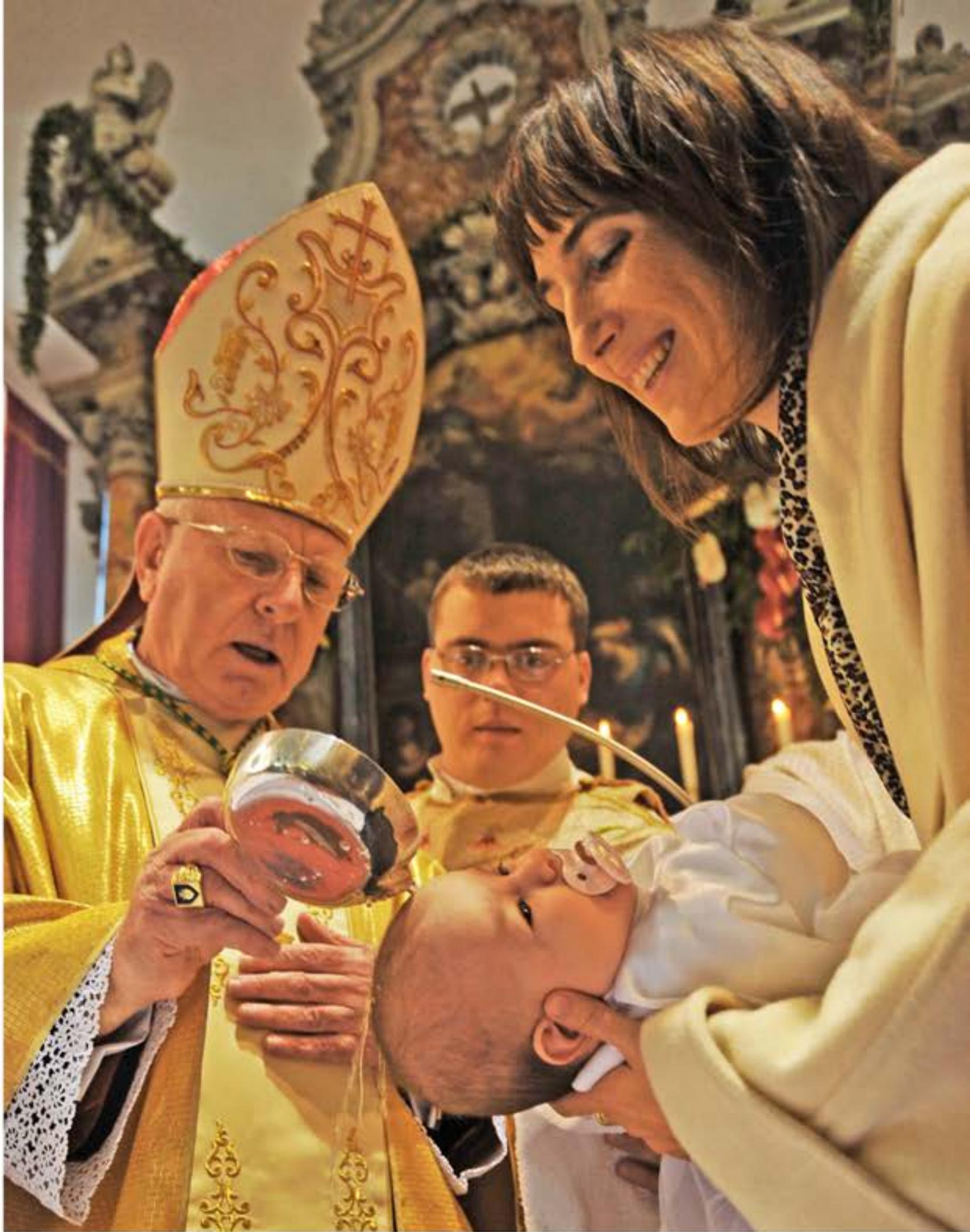
Duhovni susreti u hotelu
Malin, prosinac 2008.
Voditelj: vlc. Zlatko Sudac

*P*od plavetnilom neba
Sreća je biti ljubljen
Vjeruj u ljubav
Ne živi bez nje
Raduj se
Anđele moj

Krštenje petog djeteta u obitelji

Mali Lošinj, trobrodna župna crkva Rođenja B. D. Marije iz 17. stoljeća

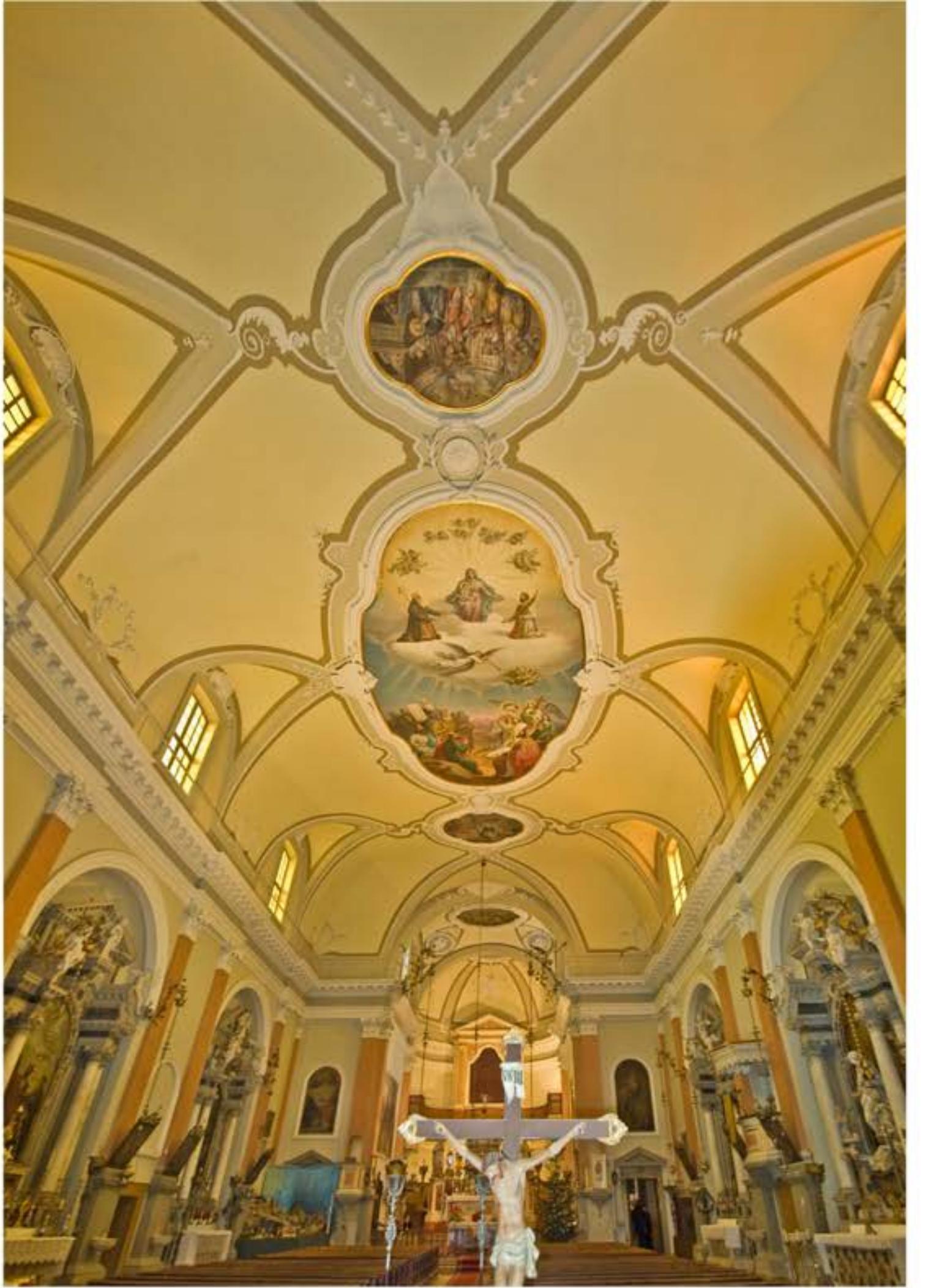
Mali Lošinj, zavjetna crkva Navještenja Marijina (Annunziata) na Čikatu, svetište lošinjskih pomoraca

Mali Lošinj, trg Republike Hrvatske

Veli Lošinj, panorama s dominirajućom župnom crkvom sv. Antuna, opata

Veli Lošinj, unutrašnjost župne crkve i oltar Majke Božje od Ružarija (desno)

Kap vode

Nadu u novi život budi

Ružo cvjete mirisa opojnog

Tvoje su latice ko zrnca krunice

Što čudesno zemlju s nebom spaja

Rab, sveti Kristofor
Pogled sa zvonika

Pogled na čuvene rapske zvonike i crkvu Uznesenja Blažene Djevice Marije čiji počeci sežu u ranokršćansko razdoblje

„Križi“ zavjetna procesija Župa otoka Raba u grad na zadnju nedjelju u travnju

U procesiji se nosi čudotvorni lik Majke Božje iz samostana Benediktinki u Rabu

Rab, „Križi“, svečano liturgijsko slavlje nakon procesije

Vrijedan inventar iz različitih razdoblja krasiti unutrašnjost župne crkve Uznesenja Blažene Djevice Marije u Rabu

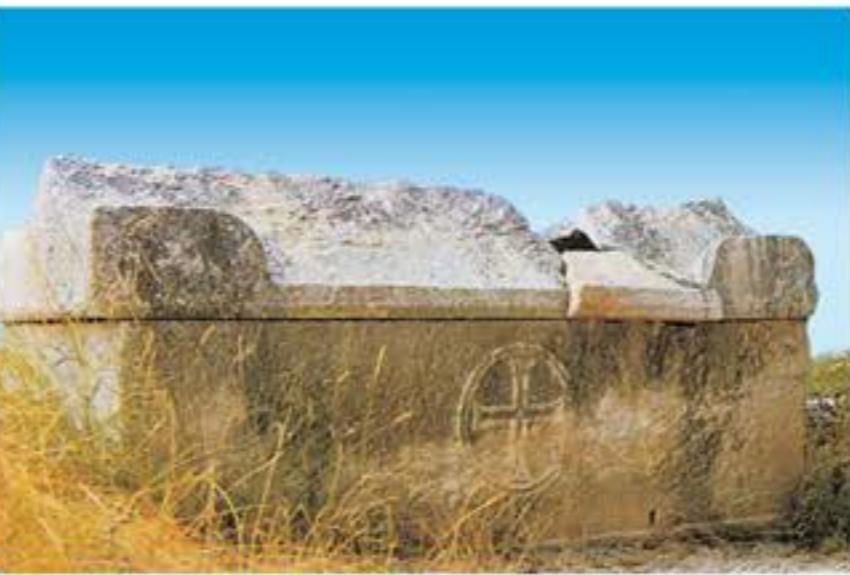
Obnovljeni ostaci ranoromaničke crkve sv. Ivana Evanđelista i romaničkog zvonika iz 12. stoljeća

Crkva sv. Petra u Supetarskoj Dragi sačuvani dio nekadašnjeg benediktinskog kompleksa podignutog u 11. stoljeću

Rustični višebojni drveni reljef sv. Ane s Marijom izložen na vrhu oltara zavjetne crkve Rođenja Marijina u Loparu

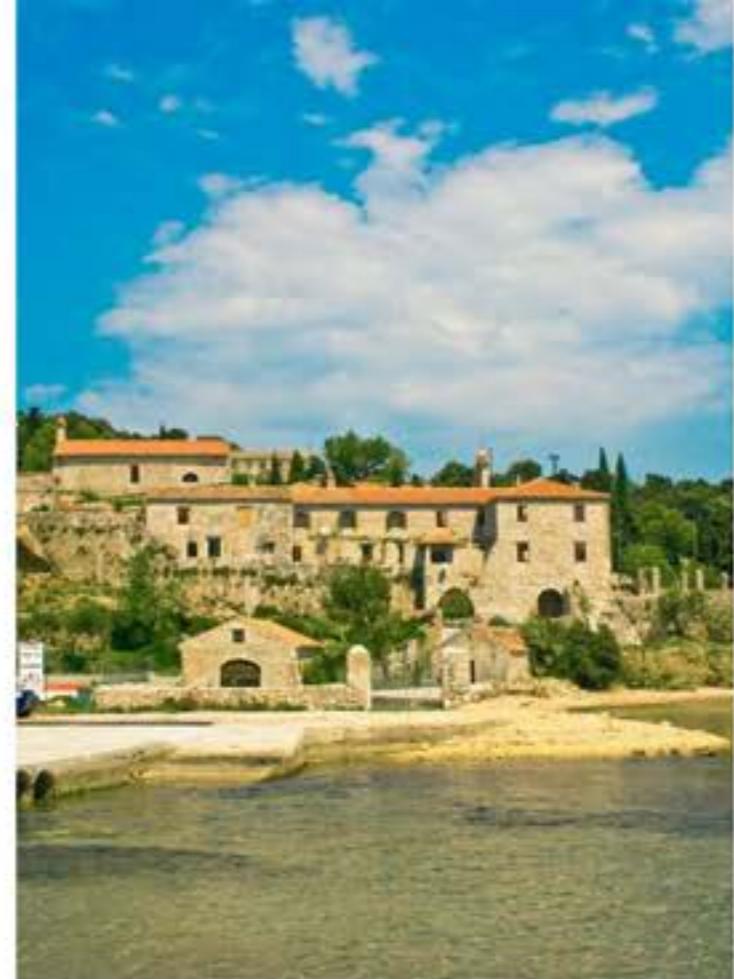
Barbat, ranokršćanski sarkofag iz 6. stoljeća

Unutrašnjost crkve sv. Stjepana u Barbatu

Unutrašnjost crkve Rođenja Marijina u Loparu

Kampor, franjevački samostan sv. Eufemije i unutrašnjost crkve sv. Bernardina s poliptihom braće Vivarini iz 15. stoljeća

Kampor, ikona Bogorodice s Kristom

Pogled prema Supetarskoj Dragi, Kamporu i Rabu

Križni put u župnoj crkvi u Loparu

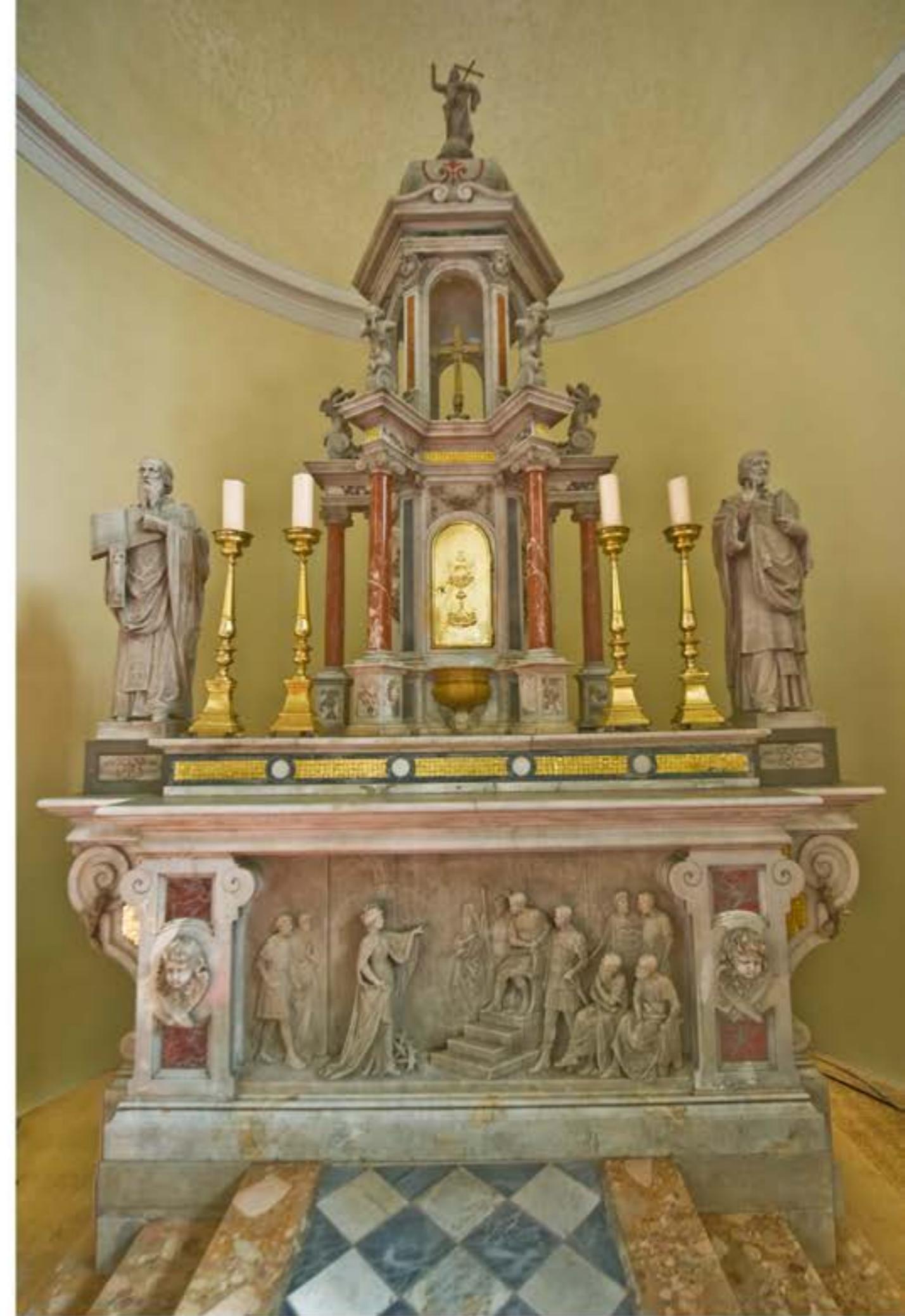

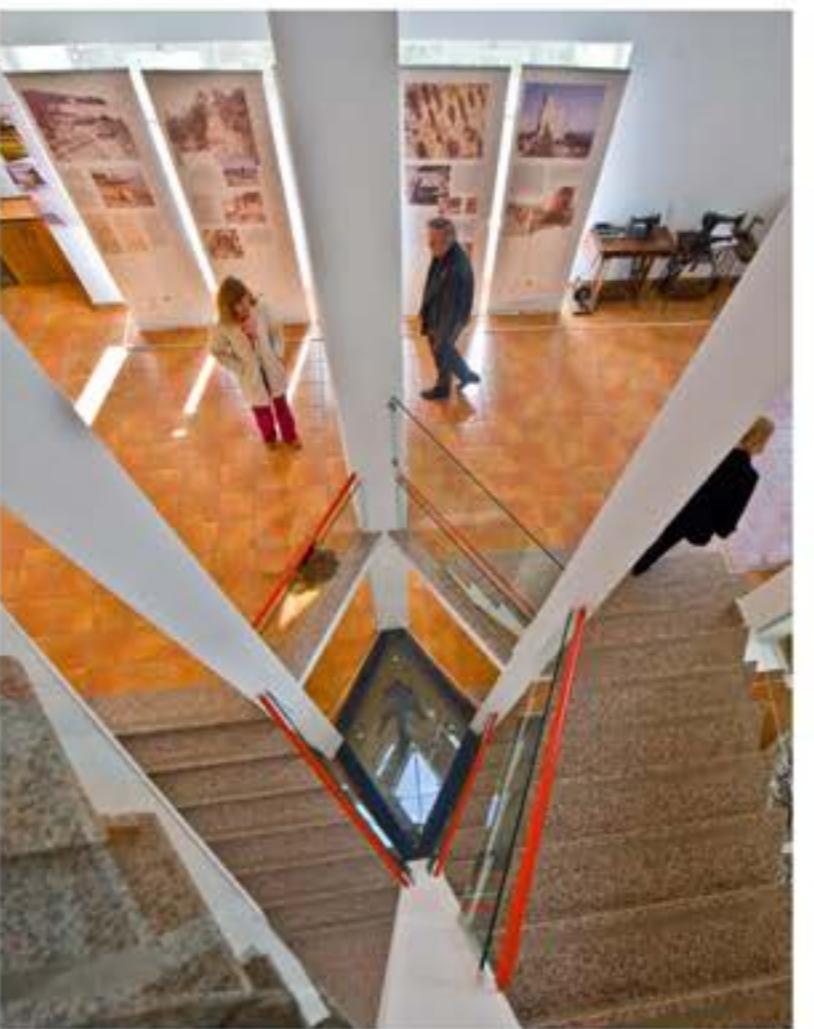
Novalja, župna crkva sv. Katarine (na prethodnoj stranici)

Antički vodovod

Novalja, oltar u župnoj crkvi s reljeffom Sudjenje sv. Katarini

Gradski muzej

Sakralna zbirka starokršćanskih spomenika Stomorica

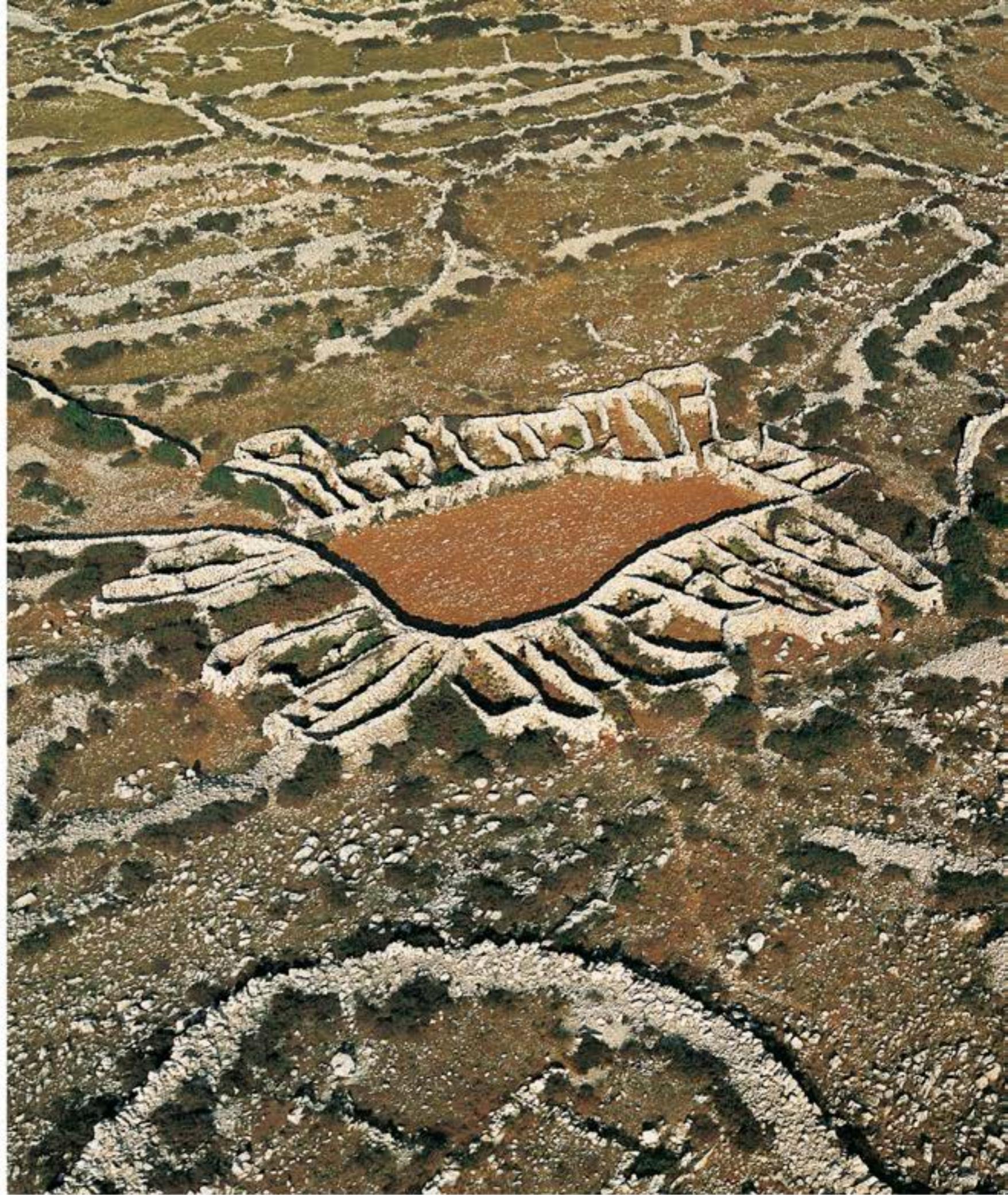
Lun, jedinstveni rezervat tisućljetnih maslina

Smokva je najspominjanije voće u Bibliji. Često se navodi uz lozu i maslinu kao simbol obilja

Dugovječna maslina, simbol mira, plemenitim plodom dragocjeno ulje nam daruje

U borbi za preživljavanjem na škrtom otočkom tlu čovjek je mukotrpno stvarao veličajna djela težačkog i pastirskog graditeljstva humanizirajući pejzaž

Sva krasna jesi, o Marije
I maće istočne ni va tebi, o Marije
Ti si slava Jerusolimska, o Marije
Ti si veselje Izraelsko, o Marije
Ti si poštenje puka kršćanskoga, o Marije
Ti si odvjetnica grišnikov, o Marije
O Marije, o Marije, Divo premudra, o Marije
O Marije, o Marije, Divo prejaka, o Marije.
Ti si porodila Spasitelja, o Marije
Spasitelja svega svita, o Marije.
Moli za nas, prosi za nas ka Gospodinu
našemu Isusu Kristu. Amen, o Marije.

Godišnje zavjetno hodočašće krčke biskupije Majci Božjoj Trsatskoj, misa u Perivoju

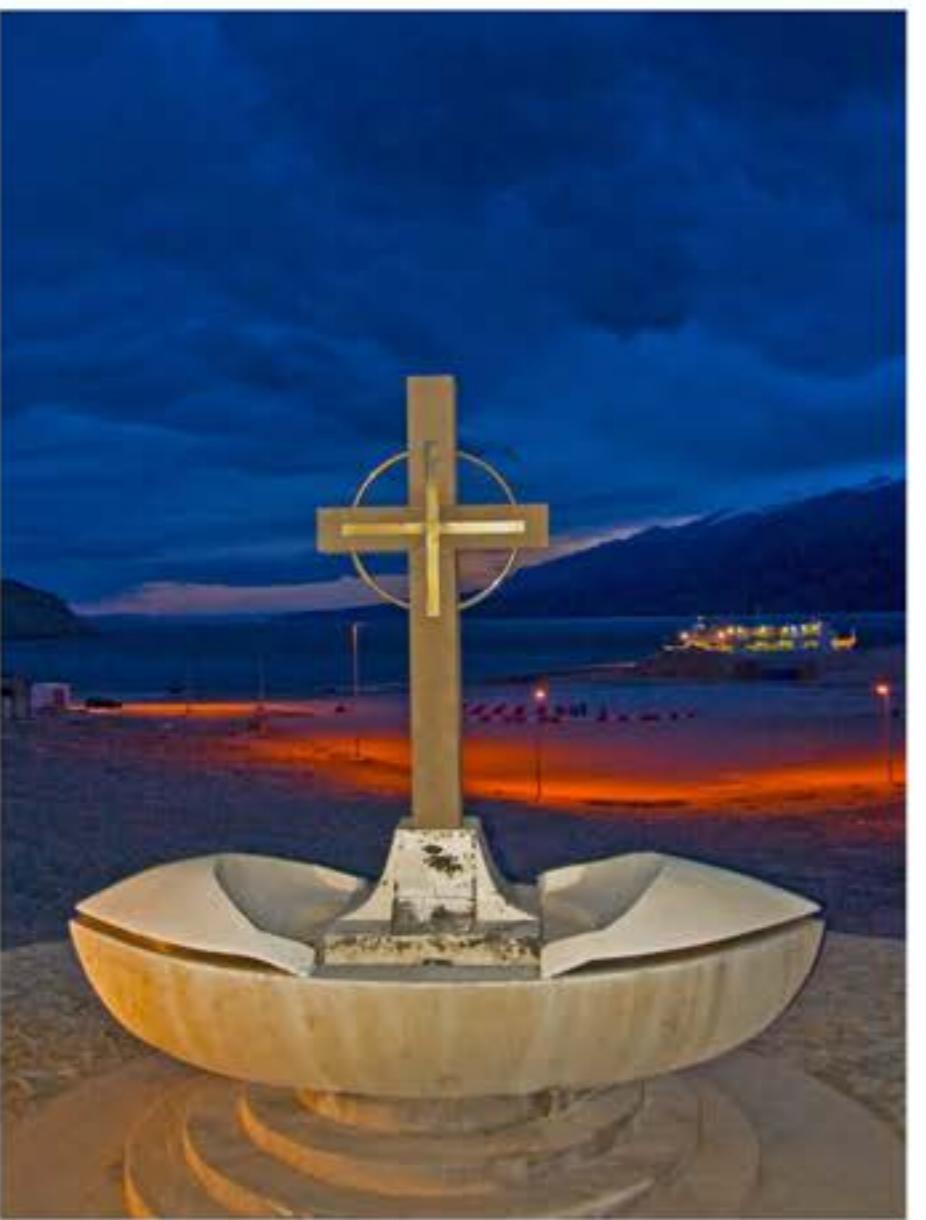
Hodočašće Krčke biskupije u Rim povodom Godine sv. Kvirina, dar Sv. Ocu Benediktu XVI.

Srdačan susret nadbiskupa Devčića, kardinala Bozanića i biskupa Župana sa Svetim Ocem Benediktom XVI.

KRČKA BISKUPIJA

OTOCI ŽUDE ZA NJEGOVIM NAUKOM